

14. febr.

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

LANDSMØTET
1925

PROTOKOLL

OSLO
ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI
1926

PROTOKOLL

OVER

FORHANDLINGENE PÅ DET NORSKE ARBEIDER-
PARTIS 27. ORDINÆRE LANDSMØTE I OSLO
4—6 SEPTEMBER 1925

OSLO
TRYKT I ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI
1926

Innhold.

	Side
<i>Landsmøtets åpning og konstituering.</i>	3
<i>Beretninger, regnskaper og budgetter.</i>	17
<i>Revisjon av lover og retningslinjer.</i>	
Organisasjonsspørsmålet	22
Valg av landsstyre eller representantskap	22
Lover	26
Det prinsipielle program.	30
<i>Kommunevalget.</i>	
Retningslinjer	36
Taktikken og kommunevalget	42
Edruelighetsspørsmålet	45
<i>Organiseringen av landarbeiderne og småbønderne</i>	58
<i>Klassesamlingen</i>	64
<i>Partiets faglige politikk</i>	84
<i>Den antimilitære kamp.</i>	
„Mot Dag“ og Militærstreikforbundet	87
Retningslinjer	97
<i>Valg.</i>	102
<i>Samvirkebevegelsen</i>	106
<i>Arbeidsledigheten.</i>	110
<i>Amnestikravet</i>	110
<i>Oplysningsvirksomheten</i>	111
<i>Barnelagsbevegelsen</i>	114
<i>Landsmøtets avslutning</i>	115

Landsmøtets åpning og konstituering.

Det norske arbeiderpartis 27. ordinære landsmøte tråtte sammen i Folkets hus, Oslo, fredag 4. september 1925.

Landsmøtet blev åpnet med «Internasjonalen», hvorpå partiets formann, *Oscar Torp*, holdt følgende hilsningstale:

Partifeller!

Vi savner en kjent skikkelse ved møtet vårt idag. Ole O. Lian er ikke mere iblandt oss. Han hørte til vårt partis fremste og mest trofaste menn.

Ofte stod der strid om hans navn, men ingen av oss var i tvil om hans hengivenhet for arbeiderklassens sak.

Det er få i norsk arbeiderbevegelse som har satt dypere spor etter sig. Dette skyldes først og fremst hans store kjærlighet til bevegelsen og arbeiderklassen. Intet offer fra hans side var for stort. Intet tak for tungt i den saks tjeneste han så villig gav hele sin strålende arbeidskraft.

Lian hadde et åpent syn for alt nytt. Han søkte aldri å stenge noe inne. Han tok alltid det som meldte sig op til prøvelse, og det viste sig

også at han fant plass til det innenfor organisasjonens ramme.

I alle år var Lian trofast mot sitt parti, delte onde og gode dager med det, og til sin siste dag var han aktivt med i vårt partis kamp for arbeiderklassens frigjørelse. Herfor sier vi ham takk. Hans minne vil leve blandt oss i vår marsj fremover mot målet.

— — —

Siste landsmøte hørte til de landsmøter som får historisk betydning. Det var da partikrisen kom inn i en ny fase. Mindretallsretningen brøt ut og dannet sitt eget parti. Dets hovedoppgave blev å rive ned mest mulig av det som i mange år var bygget op. Intet middel blev ubrukt. Og det er klart at i enhver krig går der store verdier tilspille. Så også her. Partiet vårt var derfor de første måneder efter landsmøtet utsatt for den alvorligste påkjenning. Alt som berges kunde måtte berges. Og det skal sies at det lyktes over forventning, men det krevde store ofre både personlig og økonomisk.

Striden førte allikevel med sig en svekkelse av arbeiderklassen, og det i en tid da alle krefter burde vært i behold.

Nettop i de dager var det at arbeidsgiverne gikk til det angrep på jernarbeiderne som resulterte i den store og langvarige konflikt i jernindustrien. En konflikt som igjen bragte hele landets arbeiderklasse ut i en bitter og hårdnakket kamp for sin eksistens. Arbeidsgiverne hadde fått blod på tann. Nu skulde et oppgjør tas. Det var valg-sproget.

Arbeidsgiverne hadde mange villige redskaper, fra storting og regjering til politi, justis- og militærvesen.

Arbeiderne blev satt under tiltale og dømt til lange fengselsstraffer. Stillingen var den, at blev en arbeider tiltalt, så var han også så godt som dømt. Organiserte garder stod beredt til å forsvare streikebryterpakket, og militærvesenet holdtes i beredskap for å gå mot arbeiderne. Nye tukthuslover blev forberedt, og alt blev innstillet på å slå arbeidernes organisasjon i stykker.

Vi beklaget oss ikke over reaksjonens fremferd. Det hadde ingen hensikt. Men vi forstod svakheten ved at arbeiderne i en slik tid ikke stod samlet. Selv den gang blev innbyrdeskrigen ført. Og det midt inn i kampens centrum, nemlig i de fagorganisertes rekke.

På alle møter og i alle saker blev særstandpunkter fremmet. Det nye parti kjempet for å få fotfeste til skade for den samlede arbeiderklasse, men partiet fikk også den dom det gjorde sig fortjent til. In-

gen kan ha som oppgave å så splidens seed uten å høste dens lønn.

Vårt parti innså da sterkere enn noen gang nødvendigheten av en virkelig klassesamling av arbeiderne. Tiden selv talte sitt tydelige sprog om reaksjonens nye og sterke fremstøt mot arbeiderklassen. Alle var derfor klar over at skulde de nye anslag kunne møtes med tilstrekkelig styrke, måtte klassen stå organisatorisk sammen, faglig og politisk. Vårt parti utsendte derfor opfordringen om klassesamling. Dette blev avslått av de to splittelsesparter, men det viste sig at denne stod i samklang med arbeidernes dypeste følelser og lengsler.

Det beste uttrykk for arbeidernes stilling til spørsmålet fikk vi ved stortingsvalget. Det artet sig nemlig som en mønstring mot reaksjonen. Arbeiderne la for dagen hvilken vei de ønsket å gå. Svaret var samling, og den foregikk om Det norske arbeiderparti.

Til tross for at der var spådd undergang for partiet, viste det sig at vi fikk 179,361 stemmer, det vil si bare 2921 stemmer mindre enn landets største politiske parti (regjeringspartiet) og 35,000 stemmer mere enn begge de to splittelsesparter tilsammen, et resultat som forteller hvor arbeiderne står.

Siste landsmøte førte også til at vår internasjonale organisatoriske forbindelse brutalt blev kuttet over, ikke på grunn av at vi hadde sviktet vår plikt når det

gjaldt internasjonal handling og solidaritet, heller ikke fordi vi var uenig i de grunnleggende kommunistiske prinsipper og ideer, men fordi vi ikke kunde forstå riktigheten av den organisasjonspraksis som blev anvendt, og den åndelige vold som forsøktes utøvet mot vårt parti.

Vi fant at den praksis Internasjonalen hadde slått inn på, var en fare for den samlede bevegelse.

Utviklingen de siste år har og så til fulle gitt oss rett. Den revolusjonære bevegelse er sprengt på grunn av meningsløs opptreden fra ledende hold — Den kommunistiske Internasjonale. Vårt arbeid må derfor nu ta sikte på å knytte de istykkerrevne tråder sammen. Dette arbeid har vi påbegynt. Resultatene hittil er ikke særlig store, men der er dog opnådd noe.

Både fra sosialdemokratisk og nykommunistisk hold har vi siden samlingsparolen blev utsendt hatt et stadig tilsig av medlemmer, ja til og med av fremtredende medlemmer av disse partier. De siste begivenheter i det nykommunistiske parti viser at pulveriseringen fortsetter, og vi må kunne vente et tilsig av de gode og fornuftige elementer i dette parti. Den nettop avsluttede fagkongress representerer også et fremskritt for samlingsstanken i norsk arbeiderbevegelse, og den viser tydelig at utviklingen tross alt for-

løper normalt på det solide revolusjonære grunnlag som blev lagt i 1918, 1919 og 1920.

En annen begivenhet, som vil få stor betydning for samlingsbevegelesene på det politiske område, er det arbeid som utføres for å skape internasjonal faglig enhet.

Jeg tror vi med trygghet kan si, at dette vil bli det sterkeste støttepunkt i vårt arbeid for internasjonal klassesamling på det politiske område.

Kamerater! Partiet vårt står foran store oppgaver. Dette landsmøtes dagsorden forteller herom. Sakene er store og betydningsfulle for partiet og arbeiderklassen. Jeg skal ikke nu gå nærmere inn på de enkelte spørsmål. Dog vil jeg uttale det håp, at det må lykkes i fellesskap å nå frem til beslutninger som klart og skarpt trekker op de linjer partiet skal følge i den nærmeste til fremover.

La møtet av hensyn hertil være preget av viljen til å nå frem til fasthet i beslutningene og samdrøktighet og solidaritet i arbeidet. —

— — —

Som vår gjest idag møter Angelica Balabanoff. Vi hilser henne velkommen og takker henne for den oppmerksomhet hun viser vårt parti med sitt nærvær.

Fra ungdomsfylkingen møter Rolf Gerhardsen og Fritz Jensen.

Vi har grunn til å glede oss over denne representasjon. Vi hilser dem velkommen og uttaler vår glede over det arbeid, de i den korte tid de har virket, har mak-
tet å utrette.

Dessuten møter både som gjest og representant Chr. H. Knudsen, partiets nestor. Han fylte 15. juli 80 år, og det arbeid han har med-
lagt i partiet, stiller ham i en klasse for sig selv. På landsmø-
tets vegne bringer jeg ham par-
tiets hyldest.

Med disse ord hilser jeg på ny
representanter og gjester velkom-
men og erklærer Det norske ar-
beiderpartis 27. ordinære lands-
møte for åpnet.

Angelica Balabanoff

tok derpå ordet, hilset av sterkt
bifall. Hun uttalte:

Det er noe symbolsk ved det at
jeg idag på vegne av det interna-
sjonale informasjonsbyrå taler i
den samme sal, fra den samme
talerstol og til så å si de samme
folk som jeg for syv år siden talte
til i egenskap av Zimmerwalds re-
presentant. Zimmerwald-bevegelse
var den virkelige basis og
forløper for Den kommunistiske
Internasjonale, den Internasjonale,
som vi nu er tvunget til å for-
late, fordi vi ikke har kunnet
glemme vårt ansvar overfor det
revolusjonære proletariat. Vår
stilling er tragisk, men jeg har
den samme tillitsfulle tro idag

som da jeg talte om Zimmerwalds
fremtid. Det er vanskelig å si
hvad Zimmerwald konkret vilde,
hvad den betød. Personlig har
jeg forsøkt å skrive en bok om
Zimmerwald-bevegelsen, men det
lykkes mig ikke å få boken skre-
vet. Zimmerwald var noe ubestemt,
en forløper for det konkrete som
vi alle visste vilde og måtte komme.
Vi står idag i samme stilling
Sosialt sett er horisonten mørkere.
I 1914, 15 og 16, midt under krig-
gen, da hadde vi allikevel tro. Vi
opfattet krigen nærmest som en
parentes, og mente at den 2. In-
ternasjonale nok vilde innrømme
sine feil og bli så meget sterkere
og så meget mer effektiv efter-
på. Vi kan ikke ha de samme
forhåpninger idag. Jeg kommer
nettop fra den internasjonale so-
sialistikkongress i Marseille. Det
var ingen sosialistikkongress. Der
så man på tingene som nasjonal-
ister, og ingen nevnte et ord om
arbeiderklassens revolusjonære
klassekamp. Den 2. Internasjo-
nale er ikke noen sosialistisk or-
ganisasjon og den representerer
heller ikke noe sosialistisk stand-
punkt. Den har for øvrig også
ansvaret for at tusener av proleta-
rer idag står likegyldige overfor
arbeidernes politiske bevegelse, de
er blitt trette av den ufruktbare
problemstilling, og snakket som
aldri følges av noen handling.

Den kommunistiske Internasjo-
nale, som vi en gang satte så sto-

re forhåpninger til, den eksisterer ikke mere. Den består ikke av noen masse, den består av enkeltpersoner, og har i de siste år ikke formådd annet enn å frembringe splittelse i arbeiderklassen. Den kommunistiske Internasjonale er ganske enkelt et byrå for manøvrer og intriger. Ikke minst det siste brev som eksekutiven har sendt til Tyskland viser, hvor lettsindig og ansvarslost den omgås med arbeiderklassens revolusjonære kamp.

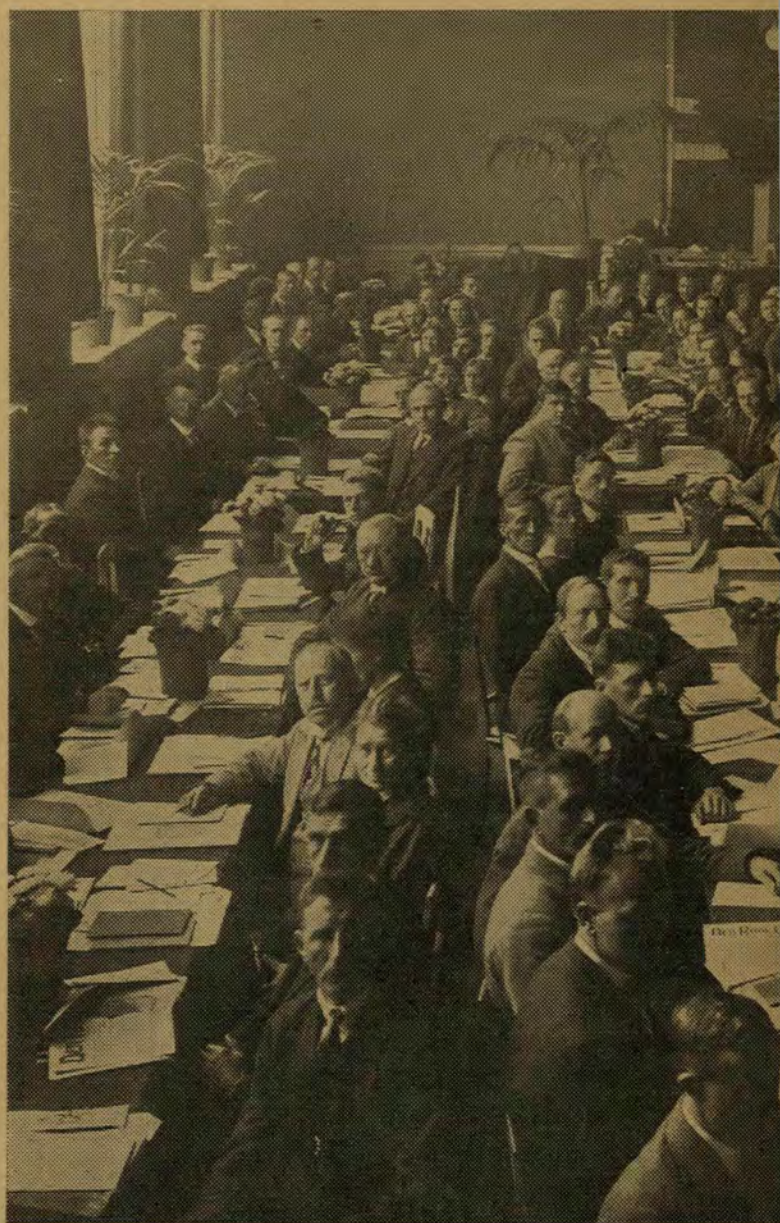
En av våre mest kjente franske kamerater, Totti, som før krigen var landsorganisasjonens sekretær, og som nu tilhører vårt uavhengige parti i Frankrike, bad mig før jeg forlot Paris om å hilse de morske kamerater. Og han sa noe som jeg ikke kan glemme. Nevn for dem, sa han, at nu må vi, istedenfor å kjempe mot imperialismen og reaksjonen, slite med å bygge op den organisasjon som de russiske bolsjevikere har ødelagt. Og jeg vil tilføie: Ikke bare organisasjonen må gjenoprettes, men troen på sosialismen. Den finnes nemlig ikke hverken i den 2. eller den 3. Internasjonale. Det var da også vår oppgave i Zimmerwald å gjenoprette tilliten til sosialismen og renvaske dens ære. Den samme oppgave foreligger nu.

Jeg kan fortelle dere at vi er på god vei til å skape den bevegelse, hvori tilliten og troen kan finne sitt uttrykk. Våre uavhengi-

ge kommunistpartier styrkes for hver dag som går. Det er mig umulig å nevne tall, men jeg kan si dere, at over hele Europa vinner våre synsmåter fremgang, og jeg kan hilse dere og si, at i hvert land venter kommunister med spenning på de avgjørelser som kongressen skal fatte.

La mig til slutt få overbringe en hilsen fra det italienske sosialistparti, som jeg også har den fornøielse å representere. Det er ikke bare det eldste arbeiderparti i Italia, men også det sterkeste. Vår avis har vært beslaglagt hundrevis av ganger, våre partiorganisasjoner har Mussolini knust, alt har han tatt fra den italienske arbeiderklasse. Bare ikke en ting: Troen på sosialismen. De drepte Matteotti, og jeg minnes i dette øieblikk hvad han sa like før mordet: Dere kan drepe mig, men troen på sosialismen lever allikevel.

Over hele verden merker vi at klasesamlingen både på det økonomiske og det politiske område nærmer sig. Arbeiderne er blitt trette av reformismen i den 2. Internasjonale, og skuffet over uansvarligheten i den 3. Internasjonale. De vil klasesamling. Det gleder mig å kunne si dere, at man ser hen til Norge med store forventninger om at klasesamlingen her snart vil bli realisert. Norge har gitt sterkt uttrykk for sin tilslutning til de bestrebelse

Arbeiderp

ets landsmøte.

som gjøres for en revolusjonær, sosialistisk samling, og Norge skal være et centrum som skal lede alle arbeidere til sosialismen. (Bifall.)

Ungdommens hilsen.

Rolf Gerhardsen bragte på vegne av Venstre kommunistisk ungdomsfylking en hilsen med takk for innbydelsen til landsmøtet. Siden siste landsmøte har vi — sa han — hatt en sprengning også innen ungdomsforbundet. Og på en måte gikk spaltningen dyper der. Den gamle mindretallsfraksjon konsentrerte seg om å vinne en fast posisjon innen forbundet og søkte å gjøre det til et parti innen partiet. Ved sprengningen drog mindretallsfraksjonen også avsted med hele apparatet. Men det viste seg at deres «seier» på forbundslandsmøtet var av mere formell art, og at vi tross alt var i flertall blandt arbeiderungdommen. Idag teller den ny-stiftede fylking 139 lag med omkring 6000 medlemmer. Og det er ingen tvil om at den er den ledende av de to ungdomsorganisasjoner. I de knappe to år fylkingen har virket er der også utført store ting. Den militærstreikaksjon som sattes i gang ifjor etter landsmøtet gjorde fylkingen kjent, og alle er enig om at den aksjon var vellykket. Også senere er det blitt arbeidet, om enn forholdene har gjort det nødven-

dig at arbeidet er blitt drevet på en noe annen linje. Vi har hele tiden lagt an på å vende oss *utad*, mot arbeiderungdommen, og det er til vår fylking at ungdommen kommer. Fylkingen vil også i fremtiden vise at den er sig sine oppgaver klart bevisst. Medlemmene i vår fylking er i sig selv radikale og revolusjonære, og derfor vil de også arbeide for å holde *Det norske arbeiderparti* radikalt og revolusjonært som et kommunistisk parti. (Bifall.)

Torp takket fru Balabanoff og Gerhardsen for de hilsener de hadde bragt landsmøtet.

Innløpne hilsener til landsmøtet.

Partiets næstformann, Edv. Bull, refererte derefter en rekke hilsningskrivelser til landsmøtet. Fra *Sveriges kommunistiske parti* forelå meddelelse om, at det på grunn av forberedelsene til sitt landsmøte ikke hadde anledning til å sende representant. Skrivelsen lød:

Ärade kamrater.

Vi ha med glädje och tacksamhet mottagit den vänlige inbjudan till Eder partikongress. Det skulle ha varit oss ett stort möje att sända en personlig representant till Eder kongress. Som är Eder bekant ha vi emellertid inkallat en extra kongress för vårt parti för att diskutera den i alla länder, såväl fackligt som politiskt, aktuella frågan om den proletära samlingen. Denne fråga diskuteras nu i våra partiorganisationer och arbetsutskottets medlem-

mer äro inbjudna att inleda dessa debatter på många platser, och ha utfäst sig att hörsamma dessa inbjudningar. Sålunda talar just de dagar Eder kongress pågår vår partiordförande i Fagersta, Smedjebacken, Grängesberg etc., etc. Detta har medfört att vi dessvärre icke denna gång äro i tillfälle att personligen representera.

Vi begagna tillfället att sända Eder de bästa lyckönskningar för kongressen med uttalande av vår förhoppning, att den måtte bidra till att lägga grunden för en politisk klassamling i Norge, en samling av alla proletära krafter till en gemensam kamp mot den allt hänsynslösare kapitalistiska reaktionen, nationellt såväl som internationellt. Först efter en samling av alla proletariats krafter kan en ny framryckning ske mot de kapitalistiska och imperialistiska fästena och en slutlig seger för socialismen tillkämpas. De proletära massornas oerhörda tryck till förmån för skapandet av en facklig och politisk enhet, deras längtan efter en enig front på alla klasskampens områden leder förvisso slutligen fram till den proletära samlingen. Formerna för denne samling blir självklart olika i olika länder, allt efter förhållandena i varje särskilt land. Men att den kommer torde vara viss.

Med de bästa hälsningar:

Sveriges kommunistiske parti
Arbetsutskottet

Fredrik Ström.

Fra det allmindeliga jødiske arbeiderforbund, *Bund*, i Polen, var kommet følgende skrivelse:

Ærede partifeller.

I besvarelse av Deres elskverdige brev av 30. juli d. å. takker vi Dem hjertelig for den vennlige innbydelse. Vi har utsatt vårt svar til idag, da vi stadig håpet at det vilde være mulig å la oss personlig representere ved Deres kongress. Dessverre er det oss umulig. Tillat oss derfor, ærede partifeller, å sende en skriftlig hilsen til Deres parti og overbringe de beste ønsker for Deres kongress.

Vi vet ikke hvilke indrepolitiske problemer Deres kongress vil besjeftige sig med. Men uten tvil vil også de internasjonale politiske spørsmål, som idag hviler så tungt over arbeiderbevegelsen, epille inn i arbeidet på Deres kongress, og fremfor alt — spørsmålet om Internasjonalen.

Allerede under den internasjonale Berliner-konferanse i slutten av 1924 kunde man fastslå en vidtgående enstemmighet med vårt partis anskuelser om de revolusjonær-sosialistiske partiers oppgaver med hensyn til Internasjonalen. De begivenheter som siden den gang har funnet sted, har bare kunnet bekrefte disse anskuelser. Like overfor de imperialistiske krefters økende grupperinger, som innebærer en stadig krigsfare, gjelder det mer enn noensinne å overvinne den fryktelige splittelse innen den internasjonale arbeiderklasse og de skjebnesvangre feil som er begått av de to eksisterende Internasjonaler.

Det internasjonale informasjons- og propagandabyrå, som våre partier er tilsluttet, kan til tross for liten virksomhet i de forløpne seks måneder, notere gode fremskritt. Deres handledyktige

medvirkning, kamerater, vil det i høi grad avhenge av, om disse fremskritt skal bli raskere og mere omfattende.

Idet vi ønsker Deres kongress et fruktbringende arbeid så vel for den norske som for den internasjonale arbeiderklasse, tegner vi

Med sosialistisk hilsen
«Bunds» sentralkomite
A. Berner.

Fra det franske sosialist-kommunistiske parti, *Union Socialiste Communiste*, referertes følgende skrivelse:

Kjære kamerater.

I vår U. S. C.s navn sender jeg Dere vår broderlige hilsen til Deres partikongress. Vi følger med sympatisk oppmerksomhet det arbeid, som Dere driver for å bringe proletariatet tilbake til sin gamle handlingsenhet, i marxistisk forståelse av klassekampen.

Som Dere mener vi at arbeiderklassen i kampen for den sosiale revolusjon må bli herre over sin egen skjebne, velge sine egne tillitsmenn og gå sin egen retning.

Vi håper at alle de partier, der — som Deres og vårt — streber mot arbeidernes revolusjonære enhet, vil kunne samle sig om et felles byrå.

Jeg kan forsikre Dere at vårt forsøk på samling er under utvikling, og at vi med mot tar vår oppgave op.

Med U. S. C.s hilsen
Paul Louis.

Fra det samme parti var ved landsmøtets åpning innløpet skrivelse med innbydelse til partiets landsmøte i Paris i oktober.

Videre var mottatt følgende hilsningsskrivelse fra *Tysklands uavhengige sosialistparti*:

Kjære kamerater.

Vi sender dere til deres 27. ordinære kongress våre beste kamerathilsener. Gjerne vilde vi personlig vært til stede ved deres kongress, men som vi allerede har meddelt er dette umulig for oss denne gang. Men vi forsikrer dere, at våre tanker vil dvele hos dere fra den 4. til den 6. septbr., og at vi med oppmerksomhet vil følge kongressens forhandlinger, som vi ønsker de beste resultater av, i den norske arbeiderbevegelses interesse og i hele verdensproletariatets interesse.

Den norske arbeiderbevegelse har alltid inntatt en fremtredende plass i den internasjonale arbeiderbevegelses historie. Dens prinsippfasthet kan tjene til eksempel; idet den holdt sig klar av alle nasjonalismens klipper, forblev den trofast mot sin oppgave, nemlig å søke å samle proletariatet i revolusjonær-sosialistisk ånd.

Av disse bestrebelser vil også deres kongress denne gang være preget. Den vil således samtidig yde verdifulle forberedelser til den internasjonale sammenkomst som de revolusjonære sosialistiske partier nu rustet sig til.

Dere kjenner, kamerater, den tyske arbeiderbevegelses tragiske historie i de siste 11 år. Dere vet at det parti som en gang var det største og mest ansette parti i Internasjonalen, Tysklands gamle sosialdemokratiske parti, for det store flertalls vedkommende utkjempet den forbryterske verdenskrig side om side med klassefiendene.

Påkjenningen på grunn av partiets politikk blev til slutt uutholdelig for de rakryggede elementer. De måtte gå ut av partiet og stiftet — som et erklært kampparti mot den politikk som det sosialdemokratiske parti førte — det uavhengige sosialdemokratiske parti.

På tross av den revolusjonære besluttsomhet hos partiets førere måtte bevegelsen under hele krigen og under den brutale beleiringstilstands trykk vedbli å være svak.

Efter omveltningen i november 1918, som også sonderbrot militærkastens åk, forlot massene det mu avslørte forbryterske partis politikk og kom over til vårt parti. Ved riksdagsvalgene i 1920 hadde det uavhengige sosialdemokratiske parti samlet om sitt revolusjonære banner næsten det samme velgerantall som det sosialdemokratiske parti, nemlig 4,894,317 stemmer og 81 mandater.

Kort tid efter tok partiets fremmarsj en bratt ende. Moskvas 21 betingelser, som også vil være dere altfor bekjent, førte til ødeleggelse av det uavhengige sosialdemokratiske parti og de håp som var stillet til det. Visstnok forblev ennu store masser trofast mot partiet, men dets revolusjonære fremdrift, dets evne til å vinne tilhengere, var revet bort.

Det kommunistiske parti, som med understøttelse av russiske rubler kunde utfolde en veldig propaganda, erobret nemlig en stor del av de følelsesmessig innstilte arbeidere ved sine skinnrevolusjonære fraser, men skuffelsen fulgte temmelig snart.

Det kommunistiske partis kup i Mellom-Tyskland våren 1921, som dere nok har hørt om, gjorde

at brede arbeidermasser mistet tiliten til det kommunistiske parti, likesom de mistet troen på den revolusjonære arbeiderbevegelse i det hele tatt.

Således lyktes det det sosialdemokratiske parti, tross dets utallige gamle og nye forbrytelser mot arbeiderklassen, ikke bare å beholde sine medlemmer, men også å vinne størsteparten av det uavhengige partis medlemmer til en sammenslutning i 1922. Arbeiderne lå den gang under for frasen om nødvendigheten av enhet for enhver pris. Mange av dem trodde derved også å kunne revolusjonere det sosialdemokratiske parti innenfra. Denne tro viste sig bare altfor snart som en feiltagelse, men kameratene fra det uavhengige parti hadde dog ikke mot til å gå tilbake til sitt gamle parti igjen.

Det sosialdemokratiske partis holdning under Ruhr-krigen, som var fremprovosert av den tyske reaksjon, og som partiet gjennomkjempet side om side med klassens fiender akkurat som under verdenskrigen, innstillingen til autorisasjonslovene, hvorved militærdespotiet igjen blev legal statsform i Tyskland, partiets stillingtagen til Dawes-lovene, hvorved det bekjente sig til oppfyllelespolitikken på arbeiderklassens bekostning osv., viser at heller ikke sammenslutningen har formådd å hindre at det sosialdemokratiske parti stadig sank dypere og dypere i karakterløshetens sump.

Antallet av dem som hadde holdt sig klar av sammenslutningen med det sosialdemokratiske parti, og som fremdeles holdt den revolusjonære sosialismes tanke høit under det uavhengige partis gamle banner, var forholdsvis lite.

De har ennå ikke formådd å øve noen vesentlig innflytelse på den tyske arbeiderklassens utvikling, som det uavhengige parti heller ikke i sin glanstid i 1920 hadde kunnet gi den riktige retning.

Hvorledes den tyske arbeiderbevegelses utvikling positivt har artet sig, viser valget av rikspresident i april dette år.

14 millioner velgere, for størstedelen arbeidere, har hjulpet krigens generalfeltmarsjal, den gjennom monarkistiske Hindenburg til seier. Andre 13 millioner, også av dem er flertallet arbeidere, har gitt «tre fjerdedel-monarkisten» Marx sin stemme. Kandidaten for de såkalte mellompartier, som under krigen og etter den i sin politikk aldri adskilte sig fra de reaksjonære partier i de store formål, men bare når det gjaldt småting.

Det nasjonal-bolsjevikiske kommunistparti opnådde omkring 2 millioner stemmer for sin kandidat.

Ganske objektivt bedømt betyr valgets resultater, at den tyske arbeiderklasse har gjort sig fortrolig med rollen som bourgeoisiets halesleng, og at reaksjonen for tiden har den ubegrensede makt i hendene.

Men, kamerater, vi vet at også den tyske arbeiderklasse fra alle villfarelser vil finne tilbake til de revolusjonære sosialistiske grunnsetninger. Det er vår oppgave å fremskynne denne prosess og å hitkalle klassesamlingen også i Tyskland for dette grunnlag.

Det billede som vi idag har kunnet opprulle av de tyske forhold er ugunstig, men vi mener det er riktig at de morske kamerater ser klart på forholdene i Tyskland, og forstår de vanskelig-

heter under hvilke det uavhengige sosialdemokratiske parti i Tyskland arbeider for de revolusjonære sosialistiske ideer.

Ennå en gang, kamerater, sender vi partilandsmøtet våre beste ønsker, og vil med gode forhåpninger avvente resultatet. Det vil også være av den største betydning for vår bevegelse. Vår tyske arbeiderklasse trenger et eksempel, som kan gi den mot til å reise sig igjen.

Navneoprop.

Følgende 164 representanter var møtt:

Fyllkene.

Østfold: Jørgen Jacobsen, Moss, Olav Kvale, Askim, Magnus Johansen, Tune.

Akershus: Trygve Lie, Birger Pedersen, Ole Henriksen, Olav M. Orvoll, Martha Nielsen, Th. Thorstensen, Wilhelm Berntsen, Gunnar Lund, Petter Sandaker.

Hedmark: Einar Lien, Tor-dis Vold, Karl Østvold, E. P. Nordenget, K. Billerud, Arne Søsven, Thorv. Refsel.

Gudbrandsdalen: Arthur Jansen, Anton Andreassen.

Vest-Opland: Hans P. Haugli.

Buskerud: Trygve Karlsen, Olaf Bredesen, T. Tyribakken, Karl Andersen, A. H. Ek, Gunnar Gusgård, Berthe Finsen, Thorvald Nystrand, Helga Englund, Karl Kristoffersen, Johs. Fischer, Konrad Knudsen.

Vestfold: Anders Kristiansen, Anders Michelsen, Ludv. Lørdahl, Evald Nilsen, Borgar Steinsett.

Telemark: Johan Magnussen, Kristian Hansen, Jakob Friis, Halvor Storhaug, Hans Helgesen, Knut Dalastøl.

Vest-Agder: Henrik Udland, Torkjell Breilid, Jørgen Robstad.

Rogaland: Ommund Larsen.

Sogn og Fjordane: Ivar Norrevik, Ivar Rikheim.

Møre: Olé Gjestad, Harald Skutvik, M. Skjærseth.

Sør-Trøndelag: Svend L. Skårdal, Chr. Lodgård, Helge Vevik, Adolf Andreassen.

Inn-Trøndelag: Ida Nordahl, John Ålberg.

Namdalen: Hansine Kristiansen, Wilh. Jacobsen.

Nordland: Herman Thormes, O. A. Glasø, Andreas Moan.

Trondenes: Engebret Søsnes.

Troms: Ingvald Jaklin, Karl Johansen.

Finnmark: Konstanse Jensen.

Byene.

Oslo: Olaf Eriksen, Gunnar Disenåen, Olaf Vangen, Johan Jacobsen, Martin Sandum, Einar Andersen, Borger Johansen, Thv. Wiig, O. Spigseth, G. Henriksen, Hilmar Andersen, Kristian Henriksen, A. Opsahl, Samuel Hansen, Olaf Bergh, Olaf Håve, Waldemar Abrahamsen, Johan Andersen, Aksel Amundsen, Gustav Johansen, Thure Frøberg, Kristian Strøm, Edv. Rasmussen, Hans Petersen, Johan Eng, Johan Torp, Kr. Koppang, Ole J. Strøm, H. Halvorsen, Bernhard Eriksen, A. Håkensen, Aron Ask, Adolf Karlsson, Trygve Hansen, Ole Næss, Øistein Marthinsen, Hjalmar Haraldsen, Borghild Olsen, Ragnhild Arnesen, A. Eliassen, Asbjørn Larsen, Ferdemann Larsen, Kasandra Brynhildsen, Gustav Lippe, Sven Svensson, Peder Löwe, B. Flood-Engelbreten, Rolf Gerhardsen, Hans Bråthen, N. T. Nilsen, Oscar Olberg, Jarmann

Hagen, Marie Bøe, Thv. Hilton, Thor Haug, H. A. Nilsen, Bjarne Ask, Helga Olsen, Beate Ås, Edmund Eriksen, Henry Larsen, Erling Anthonsen, Johanne Ellefsen, fru Grefsrud, Karl Sjøberg, Karl Söderström, W. Nordström, Karl Johansen, Chr. H. Knudsen, Adolf Indrebø, Alette Lundeberg, Håkon Meyer, Fr. Andersen, Sigv. Sørensen, Eugen Johannessen, Ingv. Mathisen, Ole Gjersvik, Kasper Kristiansen, Thora Pettersen, Karl Lie, Eline Nilsen.

Kongsberg: Nils Nilsen.

Drammen: Olaf Solumsmoen, Hermann Sandberg, Aksel Bruberg, Karl Larsen, Bernhard Haugen.

Stavanger: B. Olsen-Hagen, Nils Norheim.

Bergen: A. Kongerø.

Trondhjem: John Åe, Ivar Årseth, Bertha Strand, Trygve Dyrendahl.

Videre møtte centralstyret og landsstyret samt medlemmer av kvinnesekretariatet og stortingsgruppen.

Fullmaktene.

Den av centralstyret medsatte fullmaktskomite fremla følgende innstilling:

Samtlige fullmakter er gjennomgått av fullmaktskomiteen. Trondenes, Sênjen og Troms partiavdelinger har sendt hver en representant mer enn de i henhold til medlemstallet har rett til. Fullmaktskomiteen foreslår at de tre overtallige representanter får sete på landsmøtet uten stemmerett.

Buskerud fylkesparti har ikke ordnet kontingenten for 1. kvartal. Fullmaktskomiteen innstiller dog samtlige fullmakter til god-

kjennelse under forutsetning av at kontingenten straks blir ordnet.

Før øvrig innstiller komiteen samtlige fullmakter til godkjennelse.

*Ingvald Rastad, Gunnar Bråthen.
Einar Gerhardsen.*

Det blev meddelt, at der fra Trondenes, Senjen og Troms møtte bare det antall representanter som de efter medlemsantallet hadde rett til.

Buskerud skulde ordne sin kontingent.

Fullmaktskomiteens innstilling blev enstemmig vedtatt.

Landsmøtets dagsorden.

Landstyret forela følgende dagsorden som blev vedtatt uten bemerkninger:

*Beretninger, regnskaper og bud-
getter.*

*Revisjon av lover og retningslinjer
Kommunevalget.*

a. Retningslinjer.

b. Taktikken.

c. Edruelighetsposten.

Klassesamlingen.

a. Nasjonalt.

b. Internasjonalt.

Partiets faglige politikk.

Den antimilitære kamp.

a. Mot Dag og Militærstreikfor-
bundet.

b. Retningslinjer.

Oplysningsvirksomheten.

Jord- og bondespørsmål.

Samvirkebevegelsen.

Barnelagsvirksomheten.

Valg.

Tid og sted for neste landsmøte.

Likeså blev forretningsordenen enstemmig vedtatt.

Landsmøtets konstituering.

Til ordstyrere valgtes *Ingvald Rastad*, Oslo, *Nils Norheim*, Stavanger, og *Borgar Steinsett*, Vestfold, og til sekretærer *Peder Lowe*, Oslo, *Anton Andreassen*, Opland, *Ingvald Jaklin*, Troms, og *Harald Skutvik*, Ålesund. Som generalsekretær fungerte *Alfred Åkermann*.

Til valgkomite valgtes *Adolf Indrebø*, Eugen Johannesen, Fr. Andersen og *Alette Lundberg* fra Oslo, *Trygve Lie*, Akershus, *Johs. Fischer*, Buskerud, *H. Udland*, Kristiansand, *Olsen-Hagen*, Stavanger, *Einar Lien*, Hedmark, *Johan Magnussen*, Telemark, *Martin Skjærseth*, Møre, *Sven L. Skårdal*, Trøndelag, *Hans P. Haugli*, Opland, *Konstanse Jensen*, Finnmark, *O. A. Glasø*, Narvik.

Reisefordelingskomite: *John Åe*, Trondhjem, *Konrad Knudsen*, Buskerud, *N. T. Nilsen*, Oslo.

Redaksjonskomite: *Oscar Torp*, Trammæl, *Bull*, Madsen, *Nils Norheim*, *Håkon Meyer* og *Ole Øisang*.

Samtlige valgtes enstemmig.

Norheim overtok dirigentplassen.

Beretninger, regnskaper og budjetter.

Under partiets beretning for 1923 uttalte *Trygve Lie*: Jeg beklager at ikke en sak som partiets idrettsarbeid er satt som et eget punkt på dagsordenen. Det har vært uklarhet angående de retningslinjer, hvorefter man har arbeidet. Min oppfatning er, at det var *uriktig*, at idrettsopposisjonen senere gikk over til å danne et eget Arbeidernes idrettsforbund. Det har ført til en åpen kamp med de borgerlige idrettsorganisasjoner og til splittelse. Vi ser at en rekke arbeideridrettsmenn — gode fagorganiserte arbeidere — fortsetter i det gamle forbund. Partiet burde ha vært våkent og grepet inn, da man stod overfor bruddet. Jeg mener at centralstyret burde ha hevdet den linje som man sluttet sig om i 1923. Var det skjedd, kunde det vært utsikt til at man — ved å følge den *indre linje* — hadde fått et sterkt flertall og kommet til å beherske det gamle idrettsapparat. Nu viser det sig ofte vanskelig å vinne våre egne klassefeller der. Jeg nevner videre forholdet mellom Den røde sportsinternasjonale og vårt eget idrettsforbund. Det er adskillig uklarhet blandt arbeideridrettsmennene om hvad denne Internasjonale egentlig er.

Ferdemann Larsen: Mange av de som var aktivt med den gang, var enig i å følge den opposisjonslinje som man hadde slått inn på. Men det viste sig at denne linje ikke førte frem, og man gikk så til dannelsen av Arbeidernes idrettsforbund. Jeg tror også at det skritt som der blev tatt, vil vise sig å gagne oss best. A. I. står ikke organisasjonsmessig til-

sluttet noe parti og er for såvidt nøytral. Med hensyn til forholdet til Den røde sportsinternasjonale, tror jeg ikke det har noen fare. Forbundet står formelt tilsluttet den og har også vært representert der borte; jeg tror at denne sammenslutning ledes på en fornuftig og god måte. Jeg kan, i likhet med Lie, beklage at spørsmålet om idrettsarbeidet ikke har fått en egen plass, da det har vidtgående betydning for partiet. Derimot er det satt op på dagsordenen for ungdomsfylkingens landsmøte, og det vil da selvfølgelig bli diskutert der. Den gang partiet hadde med disse ting å gjøre, blev idrettsarbeidet ikke ofret den interesse som det virkelig fortjente. Jeg tror partiet har all grunn til å være fornøiet med hvad det siden er utført, og med de resultater hvortil bevegelsen er bragt.

B. Olsen-Hagen: Også jeg vil erklære mig enig i at et spørsmål som dette burde vært opført på partilandsmøtets dagsorden. Det har jo om denne sak stått adskillig strid, og det har vært arbeidet forskjellig på de forskjellige steder. Også i stortingsgruppen har man vært opmerksom på hvad betydning arbeideridrettsmennenes organisasjon har, og på den rolle som den spiller for vårt parti og hele arbeiderbevegelsen. Det var til å begynne med litt vanskelig å kunne skjelne mellom den borgerlige idrettsbevegelse og arbeideridrettsbevegelsen. Men slik som forholdene *nu* ligger an, kan det ikke være tvil om hvad som må være partiets stilling. Å søke å erobre det borgerlige idrettsforbund på den indre linje, har vist

sig ikke å kunne gå. Efter at det nye forbund er dannet, må vi da støtte det av all kraft. Også i andre land har utviklingen gått i samme retning, at den radikale opposisjon har skilt sig ut. Her hjemme søkte vi å holde idrettsorganisasjonen fri for politikk, men det lyktes ikke. Så måtte bruddet komme. En arbeideridrettsmann kan ikke delta i idrettstevner sammen med streikbrytere, og det er forsåvidt pointet i denne strid. Det gagnar ikke arbeideridrettsmennene særlig om vi diskuterer saken i det vide og brede her. Men vi må alle, hver på vårt sted, gjøre hvad vi kan for å styrke arbeideridrettsbevegelsen og svekke den borgerlige — gjøre vår egen bevegelse likeså sterk som den borgerlige, og vel så det. Jeg må derfor ta avstand fra dem som måtte ha den mening, at vi skal gå inn på den gamle linje igjen og søke å nå frem ad den vei. Vi må kjempe på vår egen plattform også på dette område.

Einar Gerhardsen: Lie taler om «partiets standpunkt». Partiet som sådant har ikke tatt noe direkte standpunkt, men har overlatt til Ungdomsfylkingen å ordne med det. Det nytter heller ikke som Trygve Lie idag gjør, å beklage at man ikke arbeider på den indre linje lenger. Arbeidernes idrettsforbund er en kjensgjerning, og når dette er tilfelle, nytter det ikke nu å vende tilbake til den gamle linje. Vårt parti vil derfor idag og alltid på alle mulige måter støtte bevegelsen. Alle våre aktive idrettsmenn frarådet dannelsen av et eget forbund i sin tid. Men forskjellige omstendigheter, først og fremst

eksklusjonen av idrettsforeningene innen fagforeningene, fremtvang et brudd. Det stod da intet valg tilbake, og vi måtte begynne fra nytt av. Det nye forbund er kommet forholdsvis godt i gang, og det kunde stått enda sterkere, hvis partiet og ungdommen støttet det mer. Det er på dette felt man kan si, at *kampen om ungdommen* for en vesentlig del vil komme til å stå. Dette skal ikke minst de utenbys representanter være opmerksom på. Nettop dette forhold har også mindretallskommunistene og Mot Dag forstått. Vårt parti har betingelser for ikke alene å bli det ledende innen arbeideridrettsmennenes leir, men det kan også gjøre arbeideridrettsbevegelsen til en virkelig faktor i vårt land.

Oscar Torp: Når man har kritisert at saken ikke er satt op som en *egen* post, vilde det selvfølgelig vært rikelig anledning for de som måtte ønske det, til å sørge for at den kunde bli opptatt og behandlet som et selvstendig punkt her på landsmøtet. Når spørsmålet ikke blev satt op på dagsordenen av centralstyret eller landsstyret, hadde det sin bestemte årsak. Vi har betraktet denne oppgave slik at den nærmest tillå *ungdommen* innen partiet, og på Ungdomsfylkingens landsmøte vil den komme op. Der hører den også naturlig hjemme. For det er ungdommen selv som må arbeide saken frem og trekke op *retninglinjene* for det arbeid som skal utføres. — Hvad angår den taktikk som skulde følges, må man ikke glemme at det var arbeideridrettsmennene selv som stillet kravet om at man måtte få sin egen organisasjon, uavhengig av de borgerliges. Jeg

kan forstå denne opfatning, efter den udvikling som er skjedd, og det så meget mer som jeg selv har vært aktiv idrettsmann. De borgerlige optok en kamp mot arbeiderguttene som gjorde, at disse blev *tvunget* ut, så fremt de tilhørte et bestemt politisk parti. Og i det øieblikk de blev sparket ut, måtte de ha en organisasjon til å motta dem. Jeg tror å kunne si, at det er et nødvendig ledd i utviklingen vi har gjennomgått, og vi kan med trygghet si at partiet og Ungdomsfylkingen, hvis man tar fatt med alvor, snart skal evne å sette preg på vår idrettsbevegelse.

Lie: Ingen må forstå mig slik at jeg på noen måte vil legge vanskeligheter i veien for det nuværende arbeideridrettsforbund. Så lenge det består som eget forbund og varetar arbeideridrettsmennenes tarv da står vi også bak dem. Men vi kan heller ikke være blind for stillingen som den er. Vår egen presse behandler ofte først og fremst de borgerlige idrettsstevner. Allerede der kommer man op i et dilemma. Hvorfor? Fordi vi ennå ligger så langt efter, hvad prestasjonene angår, og fordi leserne vil følge med og lese om de gode prestasjoner. Det er et spørsmål om det ikke vilde være riktig eventuelt senere å søke å komme sammen med det gamle idrettsforbund igjen og arbeide på den indre linje. Det har vært ført forhandlinger om det, og de kan optas igjen. Jeg vil si til de som er tilstede her, at det turde være klokt å få en forsoning i stand og opta et planmessig arbeid fra vår side på det grunnlag.

Alfr. Madsen: Jeg tror det er riktig som det er sagt av Torp, at

dannelsen av Arbeidernes idrettsforbund var en nødvendighet, slik som forholdene hadde utviklet sig. Det var flere som stillet sig skeptisk, men for min del kan jeg si, at mine forventninger til det nye forbund er langt blitt overtruffet. Det har fått ganske stor tilslutning i den tid det har virket. Det har vært oppe spørsmål om en sammenslutning igjen, slik at man kunde gå inn og fortsette innen den gamle organisasjon som har hele apparatet, for derved å skape en opinion som vilde bringe ledelsen av idrettsbevegelsen over på vår side. Men det gjelder også her spørsmålet om *makt*, og Arbeidernes idrettsforbund hadde ikke den nødvendige makt til å diktere sine betingelser. Det tilsier, at arbeidernes idrettsbevegelse blir støttet og tilført *styrke*, så der kan opnåes resultater som er akseptable. Jeg mener dog ikke det vil være riktig å ta det spørsmål op til realitetstbehandling her. Det som nu må gjøres, er å gi Ungdomsfylkingen anledning til å opta saken på bred basis og trekke op retningslinjene for det videre arbeid; dernæst gjelder det å reise en bevegelse så sterk, at vi kan gjøre oss mer aktivt gjeldende. Partiet må da gjennom sin presse og på annen måte av all kraft understøtte den linje som blir valgt.

Beretningen for 1923 blev godkjent enstemmig.

Under beretningen for 1924 uttalte *Olaf Berg:* Det er ingen hemmelighet, at vi i Oslo er temmelig misfornøiet med den sene utbringelse av «Arbeiderbladet». Bladet er mer og mer gått over til å bli en aftenavis — eller rettere natt-avis. Det kommer aldri tidsnok ut, og det er generende både

for det utenbys og innenbys abonnement. Vi som er aktive i partiet, vil gjerne se «Arbeiderbladet», før vi skal gå på møter eller annetsteds, men det blir det sjelden eller aldri anledning til. Man får oftest bladet på *sengen* om kvelden. Og de som får bladet sendt med lokaltogene, får sjelden lese det før dagen etter. Jeg vil spørre om det ikke skulde være råd til å få «Arbeiderbladet» ut i betimelig tid. Som det nu går, ødelegges mulighetene for agitasjon for bladet.

Sverre Sivertsen: Det er et beklagelig faktum at bladet er blitt senere i de siste år. Men man vil få forklaringen i selve avisens format. Siden høsten 1921 og spesielt i 1922 har «Arbeiderbladet» øket jevnt i sideantall, mens avisen er innstillet på å kjøre med høiet 8 sider, enkelte ganger 10—12, som om lørdagen. Men da må også redaksjonen være innstillet på å slutte tidligere med levering av stoff. Dette med den sene avis har vært en boig som det har vært vanskelig å komme utenom; skylden kan ligge forskjellig, men troes alle anstrengelser har man ikke kunnet undgå sen trykning. Jeg har påpekt overfor centralstyret, at hvis vi skal levere en 10—12—16-sidig avis i rimelig tid, kan vi ikke kjøre med de gamle greier — vi må få ganske andre tidsmessige hjelpemidler. Og det kan vi ikke få i øieblikket. Men vi er opmerksom på at det gjelder å skaffe sådanne resurser som gjør det mulig teknisk å fremstille avisen på en tilfredsstillende måte.

Beretningen blev enstemmig godkjent.

Regnskapene.

Efter en bemerkning av *Lie* foreslog *Rastad*, at behandlingen av regnskapene blev utsatt til over middag, og at man da først tok en almindelig debatt, med senere behandling av spesialregnskapene, og at behandlingen foregikk for lukkede dører.

Forslaget blev vedtatt enstemmig.

Eftermiddagsmøtet blev satt kl. 3 med *Rastad* som ordstyrer. Protokollen for åpningsmøtet blev godkjent.

I forbindelse med regnskapene for partiets foretagender gav *Sverre Sivertsen* en oversikt over forholdene for partipressen fra 1923 inntil landsmøtet, supplert med en redegjørelse av *Oscar Torp* for partiets økonomiske situasjon.

Under den almindelige debatt blev der fremsatt følgende forslag av *Knut Dalastøl*:

«Regnskapene utsettes, og det overlates til landsstyret å godkjenne disse. Der medsettes en fullt ut regnskapskyndig komite på tre mann til å gjennomgå samtlige regnskaper og avgi beretning til landsstyret. Regnskapene samt komiteens innberetning oversendes til avdelingene til orientering.»

Forslaget blev forkastet mot 6 stemmer. Derpå blev regnskapene og de foretatte disposisjoner godkjent overensstemmende med landsstyrets enstemmige innstilling.

I tilslutning til landsstyret talte *Chr. H. Knudsen*, *Oistein Martinsen*, *Olaf Berg*, *Olsen-Ha-*

gen, *Gunnar Lund, Olaf Eriksen, Ole Gjestad, Jansen og Gitta Jønsson* samt *Valdemar Nielsen* og *Adolf Indrebo* som medlemmer av økonomiutvalget. Av centralstyrets medlemmer deltok *Torp, Madsen, Rastad og Tranmøl* i debatten. Videre hadde revisorene *Løve og Svensson* ordet til opplysninger og replikk.

Av de innlegg og dokumentasjoner som fremkom, blev det godtgjort, at samtlige partiets regnskaper var i orden efter å være gjennomgått og godkjent av de forskjellige organisasjonsinstanser. Regnskapene for 1923 og 1924 for partiet, «*Arbeiderbladet*», forlaget og trykkeriet blev godkjent enstemmig. Mot 1 stemme godkjentes likeledes regnskapet for *Arbeiderpressens samvirke*.

Videre blev de fremlagte forslag til budgetter vedtatt. Efter forslag av centralstyret blev kleskontoen under redaksjonsutgifter for «*Arbeiderbladet*» forhøiet med 5000 kroner, og annonskontoen forhøiet tilsvarende på inntektssiden.

Hilsen til landsmøtet.

I møtet lørdag formiddag referertes følgende telegram til landsmøtet:

Ærede kamerater!

På grunn av økonomiske vanskeligheter kan vi dessverre ikke imøtekomme Deres venlige innbydelse til å sende en representant til Deres kongress i Oslo 4.—6. september.

Vi må derfor møies med skriftlig å sende dere våre hjerteligste hilsener og gi uttrykk for det håp, at eders arbeid må føre til gode resultater såvel for eders eget parti som for hele den proletariske frigjørelsesbevegelse.

Med socialistisk hilsen

Socialistisk Bund

Georg Ledebour.

De fengslede kamerater.

Landsmøtet besluttet med akklamasjon å sende *Hjalmar Dyrendahl* på Botsfengslet følgende telegram:

Kjære kamerat. Det norske arbeiderpartis landsmøte sender dig sin solidariske hilsen og takk for din innsats i arbeiderklassens kamp. Vær ved godt mot — husk at du kjemper arbeiderklassens kamp. —

Også til de øvrige fengslede kamerater, *Arnfinn Vik, Magne Eriksen, Ole Evensen, Rolf Evensen* og *Golfred Gerhardsen* besluttet landsmøtet å sende telegramhilsener.

Revisjon av lover og retningslinjer.

Organisasjonsspørsmålet.

Landsstyret foreslog:

Den nuværende organisasjonsform oprettholdes. Det settes alt inn på å trekke medlemmene med i det aktive partiarbeid. Gjennom det praktiske arbeid vil det foregå en faktisk registrering, slik at partiet alltid har oversikt over hvilke oppgaver det kan pålegge sine medlemmer.

Forslaget blev vedtatt enstemmig og uten debatt.

Valg av landsstyre eller representantskap.

Videre forelå fra landsstyret innstilling i spørsmålet om valg av *landsstyre eller representantskap*. Landsstyret fant at måtte fraråde at der på det nuværende tidspunkt blev foretatt noen forandring i valg måten. Distriktsorganisasjonene var ennå ikke så utviklet at man med trygghet mentes å kunne gå til en ordning med representantskap, hvis medlemmer skulde velges av de forskjellige distriktsorganisasjoner. Subsidiært var utarbeidet et forslag om opprettelse av et representantskap, valgt av partiorganisasjonene i åtte nærmere fastsatte distrikter.

Olsen Hagen: Når Stavanger arbeiderparti henstillet at spørsmålet om en nyordning her måtte bli utredet og forelagt landsmøtet, var hensikten den at partifellene utover landet skulde få anledning til, gjennom de tilsluttede by- og distriktsorganisasjoner, å utpeke den instans som er partiets høyeste mellom landsmøtene. Det forslag som er utarbeidet, og som vel

skal betraktes som et alternativ, er vi imidlertid ikke helt tilfreds med. Vi har innen partiet ført kampen for medlemmenes *selvbestemmelsesrett*, og nettopp her er et område hvor den bør få sin plass. Jeg vil anbefale at man kommer bort fra den gamle ordning og går over til å velge representanter direkte ved medlemmene utover landet. Vi anser det da for en betryggelse at de valgte når som helst skal kunne trekkes tilbake og erstattes med nye. Jeg tror representantene har satt sig inn i det forslag som foreligger, og som landsstyret finner brukbart. Hvis der er stemming for en forandring i den retning, vil der være grunn til å nedsette en komite til å se på den endelige utformning.

Torp: Når landsstyret har tatt den stilling å måtte fraråde opprettelse av et representantskap for tiden, har det sin grunn i at partiavdelingene ikke ennå har den fasthet og er så utviklet, som forutsetningen burde være for en slik nyordning til valg av partiets landsstyre. Prinsipielt er jeg ikke imot forslaget. Den nuværende ordning har sine praktiske ulemper, som vi må se å komme bort fra, og så ta saken op senere. Voteringen her bør stå mellom om man skal gå til en endring nu eller ikke; *vedtas* det, er jeg enig i at der bli nedsett en komite til å se på forslaget. For nærværende vil jeg anbefale at man blir stående ved den ordning som er, idet jeg henviser til den begrunnelse landsstyret har gitt.

Ole Gjestad fremholdt at samtlige fylker i tilfelle måtte få sin egen representant, slik som de geografiske forhold lå an.

Gunnar Braathen var uenig i selve grunnprinsippet for valg av representantskap, bl. a. fordi det vilde føre til at landsstyret (representantskapet) under det nye valgssystem vilde miste en del av sitt ansvar overfor landsmøtet.

Olsen-Hagen mente at ansvaret vilde bli akkurat det samme. Det forsvar formannen hadde gitt for den bestående ordning forekom ham noe svakt. Selv om det kunde anføres, at partiorganisasjonene ikke var så «utviklet» som ønskelig var, skulde omordningen virke til at de *blev* utviklet til de organer som de skulde og burde være.

Math. Fredsti: Jeg kan ikke med min beste vilje begripe at det forslag som her debateres har noe med medlemmenes selvbestemmel sesrett å gjøre i motsetning til det nuværende, eller at det overhodet innebærer noen fordel. Hadde vi hatt distriktsvalg til landsstyret under og etter partisplittelsen, vilde vel *det* ha dannet den beste plattform for å bringe desorganisering og splittelse inn i partiet som noen kunde ønske sig. Også organisasjonsmessig er forslaget uriktig. Når det gjelder det partimessige og personlige ansvar, bør landsstyrets medlemmer helst stå konstant mellom landsmøteperiodene. *Vedtar* man forslaget, burde det også medføre at de som velges av avdelingene møter i representantskapet til enhver tid med bundet mandat i de forskjellige spørsmål; da vilde det bli mening i det. Men jeg tror det vilde bli et tungvint apparat å arbeide med i partiet.

Torp: Jeg fant det ikke påkrevet å levere noe så sterkt forsvaret for det standpunkt landsstyret er kommet til. Det skulde sy-

nes innlysende, at oppretter man et representantskap som skal tillegges den myndighet som er antydnet her, må det forutsette at organisasjonen har noenlunde arbeidsro, og at den er *godt utbygget og stabilisert*. Man må heller ikke velge en forsamling som er henimot likeså stor som landsmøtet nu. Representantskapet må ha sin begrensning, og den *må* gå ut over enkelte fylker. — På landsmøtet i februar 1922 forelå et forslag som gikk i samme retning. Det blev da overlatt centralstyret å utarbeide et forslag til forelegg for et senere landsmøte. Saken blev ikke tatt op på det ekstraordinære landsmøte samme høst. Så kom forslaget eller anmodningen fra Stavanger. Vi har da i henhold hertil *utarbeidet* et alternativ, hvor man har tatt konsekvensen av de betraktninger som ligger til grunn. — I det forslag som blev fremsatt i 1922 heter det bl. a., at hvis der i perioden opstod uoverensstemmelser mellom lands- og centralstyret, kunde landsstyret, det vil si representantskapet, foreta nytt valg av centralstyremedlemmer. Det skulde synes klart, at om et representantskap som blev sammensatt på denne måte ved valg av partiets samorganisasjoner blev gitt myndighet til å *avsette et lovlig valgt centralstyre*, vilde man komme op i den vanskeligste og eiendommeligste situasjon. Spørsmålet om å trekke representantene tilbake og velge nye isteden er reist i forbindelse med distriktsvalg av landsstyret. Man kommer her inn på et spørsmål av meget stor rekkevidde. Men det blir jo på sett og vis ikke aktuelt, hvis man forkaster eller utsetter med avgjørelsen av

den nyordning som er bragt på bane. Hvad de enkelte detaljer i forslaget angår, kan man ikke bare se på de geografiske hensyn, men må ta hensyn til *partiets medlemmer* og stille alle på like fot. Jeg vil på det sterkeste henstille at man venter med å gjøre noen forandring nu, til vi ser om vi makter å skape det grunnlag som *må* være forutsetningen for en slik omlegning.

Norheim: Det viser sig at tanken har liten tilslutning her på landsmøtet. Jeg vil også si at om der skulde være flertall for en omlegning i øieblikket, vil det utkast, som landsstyret har betegnet som brukbart, neppe tilfredsstille; det virker efter min mening meget brutalt. Vi må derfor få de endringer i forslaget som er nødvendig for at ordningen kan *anvendes* innen organisasjonen på en nyttig måte. Det må være mulig for en eventuell komite å få utformet en plan som virkelig er brukbar.

Tranmæl: Jeg er stort sett enig med våre partifeller i Stavanger i at et forsøk på det område bør gjøres. Men spørsmålet er altfor dårlig tilrettelagt, og man står uforberedt overfor gjennomførelsen av det. Organisasjonsmessig er saken av stor rekkevidde, og det er i visse henseender et overmåte *radikalt* forslag. Men de krets- og fylkespartier vi har er ikke innstillet på å gå til en forandring nu. — Landsstyrets standpunkt er at saken skal utstå; det er ingen *avvisning*. Men den må inngående drøftes i partiorganisasjonene, for at medlemmene kan gjøre sig fortrolig med hvad det innebærer. De som er enig i prinsippet for en nyordning vil

stå sig på å stemme for landsstyrets innstilling.

Madsen: Jeg er imot forslaget fordi jeg er mot selve prinsippet. Hvad er prinsippet i det? Det er *decentralisering*. Blir det gjennomført konsekvent, vil man istedenfor et enhetlig parti få 20 eller 18 småpartier her i landet. Og det må virke organisasjonsoppløsende. Jeg kan heller ikke forstå at det skulde være noen praktiske fordeler ved et slikt representantskap. Skall medlemmene få større *innflytelse*, kan det skje gjennom valgene av representanter til landsmøtet, som er den høieste myndighet, og som igjen delegerer av sin myndighet til de forskjellige styrever. Men landsmøtet må absolutt ha avgjørelsen ved sammensetning av lands- som centralstyret.

W. Nilsen: I likhet med Madsen må jeg erklære mig prinsipielt uenig i det syn som Stavanger-kameratene her fonfekter. Kristianiaforslaget gikk ut på å gjøre medlemmenes selvbestemmelsesrett gjeldende innen organisasjonen, men her blir det nærmest *motsatt* — her blir det de enkelte partiavdelinger, ikke medlemmenes masse stort sett som får å bestemme over ledelsen. Et bredere grunnlag for valget enn *landsmøtet* kan man ikke få. Man har heller ikke sett at den nye ordning, som enkelte anbefaler, er innført på andre steder. Vi har høstet så dyre erfaringer, når det gjelder organisasjonsapparatet, at den slags forslag skulde man være forsiktig med å fremme. Jeg tror at tilhengerne av tanken vil finne, når de får overveiet den nærmere, at den ikke kan virke annet enn *organisasjonsoppløsende*, og det skal vi passe oss for.

Olsen-Hagen: Jeg vil bare si, at den som har mosjonert i denne sak er et tidligere medlem av landsstyret, Johs. Johnsen. Og ingen vil kunne fortelle i denne forsamling at *han* fremmer et forslag som virker oppløsende på partiet. Det er av *interesse* for partiet at Stavanger-arbeiderne har optatt denne sak til diskusjon. Jeg vill spørre: Hvor stor innflytelse har medlemmene på valg av landsstyre *nu*? Jeg har sagt i min partiavdeling, da spørsmålet kom til behandling annen gang, at forslaget bør bli drøftet videre. Men de som hadde fremsatt det på et tidligere tidspunkt vilde ha det fremmet. Jeg har bøiet mig for det og har derfor måttet opta forslaget her. Det sies at man skal gå forsiktig frem, og deri er jeg enig. Men jeg gjentar at de som har fremsatt forslaget er forsiktede folk, partitro folk og dyktige folk.

Ordstyreren refererte følgende forslag av Tranmæl: *Spørsmålet om opprettelse av representantskap utsettes til neste landsmøte. Det pålegges landsstyret i god tid før landsmøtet å omsende til behandling i partiorganisasjonene et nærmere utarbeidet forslag.*

Rastad: Jeg er enig i dette forslag og vil anbefale det vedtatt. Madsen og W. Nilsen har erklært sig prinsipielt imot opprettelse av representantskap; da må de vel også stemme mot forslaget fra Tranmæl. Men den måte de *argumenterer* på er noe av det besynderligste jeg har hørt. Det sies bl. a. at efter den nye ordning vilde de enkelte distrikter bare få innflytelse på sin egen representant. Forholdet har som bekjent hele tiden vært det at distriktene gjennom valg-

komiteen her på landsmøtet selv har utpekt sine representanter i landsstyret. Men det har hendt at en eller annen av forskjellige grunner er gått ut, og da er vedkommende distrikts plass blitt stående *tom*. Konsekvensen av det resonnement som er brukt her av enkelte fører helt bort i veggene. Det må føre til at distriktene fratas rett til å velge representanter overhodet, også til landsmøtet! Er det *ene* organisasjonsoppløsende, er det annet det også.

Madsen: Jeg ser for min del ingen grunn til utsettelse og fastholder innstillingen, som går ut på at man fraråder opprettelsen av representantskap. Om saken blir utsatt, er jeg ganske sikker på at landsmøtet neste gang vil ta det samme standpunkt til et lignende forslag — og det er jo *det* forslag vi skal diskutere. Efter Olsen-Hagens forslag vil medlemmene i Stavanger få anledning til å velge ett medlem av partiets landsstyre. Nu har de innflytelse over hele linjen, gjennom *landsmøtet*. Jeg synes det siste er mere demokratisk. Vi vil ikke ha en føderasjon av småpartier istedenfor et samlet landsparti.

Evald Nilsen: Stavangerforslaget bygger absolutt på det rette grunnlag, og det er i flukt med de retningslinjer for partiet som blev vedtatt på landsmøtet i 1923. Jeg kan imidlertid stemme for Tranmæls utsettelsesforslag, slik som det ligger an, idet jeg går ut fra at centralstyret og landsstyret utformer saken i detalj og omsender den til de lokale organisasjoner.

W. Nilsen bemerket at han ikke hadde ventet å høre et slikt standpunkt av Rastad, som hadde så store erfaringer fra de siste

partistridigheter. Han fastholdt at ordningen, når den blev konsekvent gjennomført, vilde virke oppløsende. Det vilde ikke bli noen fasthet og kontinuitet i organisasjonsapparatet. De som var uenig i forslaget og trodde at det ikke førte frem burde stemme *mot* utsettelse og fastslå den ordning som nu var.

Torp gjorde oppmerksom på at der var gitt et bestemt mandat gjennom forslaget i 1923, og det mandat hadde man fulgt. Hvis dette landsmøte ønsket en annen form, efter den diskusjon som var ført her, var det klart at der kunde finnes en lempeligere overgang. Herom kunde der gis det kommende landsstyre et *nytt* mandat, og det gjorde man best ved å vedta utsettelsesforslaget.

Efter bemerkninger av *Gunnar Lund* blev Trammøls forslag vedtatt mot noen få stemmer.

Lover.

Revisjonen av partiets lover blev innledet av formannen, *Torp*, som uttalte: Det utkast til nye lover som foreligger fra landsstyret, inneholder ikke svært mange prinsipielle endringer fra de gamle lover. Imidlertid har landsstyret ment at det var nødvendig å få lovene gjennomgått, for der ved å få det hele støpt i samme form. Jeg skal kort berøre de endringer som er foreslått.

I § 1, formålsparagrafen, het det i de gamle lover:

Det norske arbeiderparti har til formål å føre arbeidernes klassekamp frem til det kommunistiske samfund gjennom proletariats diktatur og efter kommunistiske retningslinjer.

Landsstyret foreslår her den endring at ordene «kommunistisk samfund» byttes ut med «*sosialistisk samfund*». Når denne forandring foreslås, er det ikke for å tilkjennegi noen tendens, men utelukkende for å komme i overensstemmelse med det som faktisk er det riktige. Vårt arbeid går ut på å nå frem til det sosialistiske samfund efter *kommunistiske retningslinjer*.

Næste paragraf, som fastslår på hvilken måte medlemsskap til partiet kommer istand, inneholder ingen forandring. I paragraf 3 og 4, som omhandler by-, herreds-, fylkes- og distriktsorganisasjoner, er der foreslått enkelte lempninger. For byorganisasjonene er den gamle bestemmelse om at alle foreninger i samme kommune plikter å danne en felles organisasjon, bypartiet, opprettholdt. Landsstyret har derimot for landkommunenes vedkommende foreslått en endring, som vi har ment var nødvendig av hensyn til de lange avstande, som ofte vanskeliggjør at herredspartiene har kunnet utfylle den oppgave de var tilsiktet å skulle ha. Forandringen består i at enkeltforeninger kan velge mellom enten å danne en fellesorganisasjon — herredspartiet — eller at foreningene går direkte op i fylkes- eller distriktsorganisasjonen. Jeg gjør oppmerksom på at der ved en lapsus er kommet inn en feil i det trykte forslag, som derved blir helt meningsløst. Jeg skal derfor referere den ordlyd paragrafen skal ha:

I landkommuner, hvor der er flere partiforeninger eller lag, kan disse velge mellom enten å danne en felles organisasjon — herredspartiet — eller at partifor-

eninger eller lag optas direkte i distriktsorganisasjon.

I siste tilfelle må de nedsettes en felleskomite som kan varetta fellesinteressene i kommunen. —

For fylkes- og kretsorganisasjonenes vedkommende har det bestemte pålegg om å holde sig strengt til *fylkesgrensene* i praksis vist sig litet tilfredsstillende. Landsstyret har derfor funnet at man også her bør åpne adgangen for fylkes- eller distriktsorganisasjonene til å fravike fylkesgrensene, hvis det viser sig nødvendig av hensyn til arbeidet.

I paragrafene 5, 6, 7, 8 og 9 er der ingen forandring foretatt. I § 10, som er de tidligere loves § 8, er bestemmelsen om at redaktøren har 3 måneders gjensidig opsigelsesfrist tatt ut av denne og i stedet inntatt under de almindelige bestemmelser. Dette er gjort av hensyn til at bestemmelsen bør omfatte alle partiets funksjonærer og ikke bare den ene. I § 11 er en setning i første punkt, annet avsnitt sålydende: «Personer som ikke bøier sig for partiets beslutninger, kan heller ikke bli stående som partimedlemmer» tatt ut av denne paragraf og kommer igjen i § 14.

Landsstyret har funnet efter de siste tiders begivenheter å måtte foreslå inntatt i lovene bestemmelse om *suspensjoner og eksklusjoner*. Vi har derfor fremsatt følgende forslag:

§ 14. Centralstyret kan suspendere enkeltmedlemmer og grupper som begår brudd på partiets program, love eller nekter å bøie sig for partiets beslutninger.

Bare landsstyret eller landsmøtet kan foreta eksklusjon efter å ha innhentet uttalelse fra vedkommende lokalorganisasjon. —

Som det fremgår herav mener landsstyret, at centralstyret kun skal ha adgang til suspensjon, hvorimot landsstyret og landsmøtet kan foreta eksklusjon.

Under de almindelige bestemmelser i § 15 er tatt inn et nytt punkt som omhandler dannelsen av *organiserte fraksjoner i partiet*. Landsstyrets forslag gir uttrykk for at der alltid må være adgang til å øve kritikk både over centralstyrets disposisjoner i de enkelte tilfelle som over partiets politikk i sin almindelighet. Men denne kritikk må skje innenfor de *regulære partiinstanser*. Selvstendige fraksjoner kan ikke tillates dannet. Dette vil være en betryggelse både for de som ønsker å reise denne debatt og samtidig sikre centralstyret mot angrep som det ikke har anledning til å kontrollere gjennom partiapparatet. — Dette er i store trekk de endringer som de nye lovforslag innebærer, og jeg anbefaler landsstyrets forslag vedtatt.

Paragrafene blev besluttet behandlet punktvis.

Olsen-Hagen oplyste ved paragraf 1, at Stavanger arbeiderparti og Rogaland fylkesparti hadde uttalt sig for bibehold av den nuværende ordlyd. Selv om ordene uttrykte det *samme*, kunde det under de nuværende forhold med tre arbeiderpartier lett bli utlagt som en tendens om man gjorde noen forandring. En slik forvanskning burde man ikke gi disse partier anledning til, og han vilde derfor opta forslag om bibehold av formålsparagrafen som den nu lød.

Tranmøl: Der er ingen grunn til å oprettholde en uriktig formulering. I det oprindelige for-

slag til loven stod det også det «sosialistiske samfund». Denne formulering stemmer med den kommunistiske opfatning og med det vanlige sprogbruk. Det må være en misforstått radikalisme om man vil hevde at forslaget ikke gir uttrykk for det som er partiets karakter. Ordet sosialistisk er også gjennomført i det prinsipielle program.

Norheim: I landsstyret var der et temmelig stort mindretall som vilde stemme for den nuværende ordlyd. Der er vel ingen divergens om dette innen våre rekker, men ute blandt medlemmene er det fremdeles en utbredt opfatning at man skal være forsiktig med å ta skritt som kan *fortolkes* som en forskyvning til høire.

Oisang: Der ligger i virkeligheten og selvsagt ingen forandring i landsstyrets forslag til redigering av paragraf 1. Sovjet-Russland bruker uttrykket de forenede *sosialistiske* republikker. Landsstyrets forslag er den korrekte betegnelse, samtidig som det sier at klassekampen skal føres frem gjennom arbeiderklassens diktatur efter kommunistiske retningslinjer.

Chr. H. Knudsen: Forslaget er riktig, og det er nødvendig. Kommunisme og sosialisme brukes av Internasjonalen om hinannen, fordi det er presis det samme. Men det er i *fremgangslinjene* at skillet danner sig.

Olsen-Hagen: Jeg har benyttet de samme ord og samme argumenter i min partiavdeling, men medlemmene vil ha det som det nu står. Og for det har jeg bøiet mig. I Stavanger arbeiderparti var beslutningen i denne sak enstemmig, og det var et godt besøkt partimøte. Likeså i fylkes-

organisasjonen. For oss er det klart at forandringen ingen tendens har. Men vi skal ta hensyn til medlemmenes syn her, *uten* hensyn til hvad russerne sier eller ikke sier.

Olaf Eriksen støttet Olsen-Hagens forslag.

Torp: Det er klart at vi må ta hensyn til det som er opnådd både i Russland og annetsteds og høste erfaringer av det som man finner å være det riktige. Og når man er overbevist om at uttrykket «sosialistisk» her dekker best, skal vi da undlate å innrømme det av hensyn til dem som vil se en «utglidning» i dette? Jeg mener, at så langt fra å tilkjenne gi noen utglidning, tilkjennegir det tvertom at landsmøtet er på det rene med at de *sosialdemokratiske* retningslinjer ikke kan føre frem til sluttmålet. Det er en tydeliggjørelse innen partiet, som *skjerper* det standpunkt vi har inntatt. Og det er dette som centralstyret og landsstyret vil ha markert.

Marta Nielsen uttalte sig enig med Torp. Om *målet* var der enighet, og man skulde ikke henge sig op i spissfindigheter eller gi anledning til begrepsforvirring.

Ved voteringen blev landsstyrets forslag vedtatt med stort flertall.

Paragraf 2 — medlemsskap — blev vedtatt enstemmig.

Ved § 3 fremsatte *Gunnar Lund* følgende forslag til endring, som var vedtatt av Akershus fylkesparti:

I landkommuner hvor der er flere partiforeninger eller lag, plikter disse å danne en felles organisasjon — herredspartiet. I herreder hvor der bare er en par-

tiforening fungerer denne som herredsparti.

Oscar Nilssen: Der var i landsstyret uenighet om dette punkt, idet det var endel som i det nye forslag så en tendens til å ville oppløse de forbindelser som den enkelte partiforening efter min mening må ha. Hedmark fylkes arbeiderparti har sluttet sig om den tidligere bestemmelse. Uten den vil det være vanskelig å holde organisasjonsapparatet sammen.

Fischer: Jeg er helt enig med den siste taler. Landsstyrets forslag er et skråplan, idet det gir de enkelte foreninger innen herredet anledning til å stå direkte tilsluttet fylkesorganisasjonen, det vil si *utenom* det lokale herredsparti. Vi har i vårt distrikt sett tendenser til det. Der kan være de foreninger som ser en økonomisk vinning i å tre ut av herredspartiet. Men det er en tendens til *svekkelse*.

Ved alternativ votering blev Lunds forslag vedtatt.

Ved § 4 uttalte *Skutvik*, at han ikke var klar over om man efter forslaget skulde være pliktig til å danne fylkesorganisasjon, eller om der vilde være anledning til å sammenslutte sig i en kretsorganisasjon innen vedkommende fylke, direkte tilsluttet landspartiet.

Torp: Vi har ment at den geografiske inndeling av et fylke ikke alltid svarer til det som er det praktiske for partiets oppbygging, og hvor partiets arbeid må være det avgjørende. Derfor har erfaringen tilsagt oss at man bør lempe sig noe her. Men det er klart at det er obligatorisk for alle avdelinger å stå tilsluttet den bestemte distriktsorganisasjon,

når fylkespartiet har besluttet at den skal tre i stedet for den tidligere organisasjonsform. Dette mener landsstyret bør få sitt uttrykk i loven. Ellers inneholder paragrafen ingen forandring. Samtidig er det klart at der under de politiske valg naturligvis må være sikret et nøie samarbeid mellom organisasjonene innen hvert valgdistrikt.

Skutvik: På det siste møte i Møre fylkesparti blev spørsmålet om fylkes- eller distriktsorganisasjoner diskutert, og vi fant at en samlet organisasjon for hele fylket ikke var den rette form for oss der oppe. Det naturligste vilde være kretsorganisasjoner som gikk ut fra hver av de tre byer. Legger man styret i Kristiansund f. eks. vanskeliggjør man derved arbeidet i de søndre deler av fylket, og forholdet blir det samme omvendt. Det skyldes at avstandene er store og kommunikasjonene ikke sammenhengende.

Fischer foreslo at punkt 3 i forslaget utgikk, idet det skulde være overflødig efter avgjørelsen ved den forrige paragraf.

Efter bemerkninger av *Torp* blev punktene 1 og 2 vedtatt enstemmig. Likeså vedtoges *Fischers* forslag.

Paragrafene 5—12 blev vedtatt uten dissens.

Ved § 13 uttalte *Nordstrøm* at han savnet en bestemt stillingtagen fra partiets side til de gule fagforeninger, bl. a. innen statens virksomheter. Han fremsatte følgende forslag:

Foreninger og medlemmer som har brutt med sine respektive forbund, kan ikke optas som medlemmer i avdelinger av Det norske arbeiderparti.

Torp: Forslaget bør vel rettelig oversendes central- og landsstyret til nærmere behandling, idet landsmøtet pålegger styret å ta spørsmålet op til behandling og tilstille samtlige partiavdelinger en meddelelse om de forhold som her er pekt på.

Nordstrøm gikk over til det.

Efter bemerkninger av *Glase* blev oversendelse vedtatt enstemmig.

Ved § 14 fremsatte *Anders Michelsen* følgende forslag:

Centralstyret kan suspendere enkeltmedlemmer og grupper som begår partistridige og disiplinære forseelser mot partiets lover og beslutninger. Bare landsmøtet kan foreta eksklusjon, efterat vedkommende medlem eller gruppe har fått anledning til å uttale sig.

Torp mente at den formulering landsstyret hadde gitt var klar og grei. De lokale organisasjoner måtte i alle tilfelle foreta de nødvendige undersøkelser, og det var disse undersøkelser som måtte ligge til grunn for centralstyrets avgjørelse i spørsmålet. Forslaget stengte ikke noe medlem ute fra å gi forklaring overfor sine respektive organisasjoner.

Landsstyrets forslag blev vedtatt mot få stemmer.

Ved § 15 foreslo *Hjertholm*: Partiet skal ved alle valg foruten lokal-navnet ha som undertittel Det norske arbeiderparti.

Rastad foreslo: Ved alle politiske valg hvor lokalavdelingenes navn benyttes på valglisten, skal det som undertittel stå Det norske arbeiderparti.

Hjertholm gikk over til denne redaksjon.

Rastads forslag blev vedtatt enstemmig, idet det overlotes centralstyret å forme den endelige redaksjon. *Ordstyreren* gikk ut fra at lovens bestemmelse på dette punkt blev gjeldende allerede ved dette valg.

Likeså oversendtes til centralstyret et forslag av *Olaf Eriksen* om at et partimedlem måtte være fagorganisert for å kunne oppstilles og velges til offentlige tillits-hverv.

Aksel Amundsen foreslo at valgte eller fast ansatte partifunksjonærer skulde ha 1 måneds opsigelsestid. Efter uttalelse av *W. Nilsen*, *Fredsti*, *Andersen*, *Torp* og *Johansen* blev forslaget vedtatt med stort flertall.

Ordstyreren foreslo at lovene trådte i kraft straks. Dette blev enstemmig vedtatt.

Det prinsipielle program.

Landsstyret foreslog som program for Det norske arbeiderparti:

I det privatkapitalistiske samfund ligger herredømmet over produksjonsmidlene hos en klasse, mens arbeidet utføres av en annen. Lønnsarbeiderne har ingen eiendomsrett til sine arbeidsmidler, og derfor heller ikke til sitt arbeidsprodukt. De kan ikke leve uten å selge sin arbeidskraft i produksjonen, og de utbyttes herunder, idet arbeidskjøperne innhøster den merverdi som arbeiderne frembringer. I dette forhold ligger klassekampens vesentligste årsak.

Men også bønder og fiskere

tvinges inn under kapitalens herredømme, idet den tilegner sig deres produksjonsmidler og utbytter dem ved å ta sin rente og profitt av deres arbeid. Derved tvinges også bønder og fiskere til å føre sin kamp for tilværelsen side om side med de allerede organiserte industriarbeidere i form av klassekamp.

Middelstanden går tross sin tallmessige styrke tilbake i sosial selvstendighet, makt og selvbevissthet, den tvinges mer og mer til å støtte sig til en av de to store klasser: noen går til kapitalistklassen, andre til den produktive, arbeidende klasse. Stadig nærmere kommer det utviklingsstadium, da der i samfundet bare finnes to aktivt kjempende klasser, kapitalistklassen og arbeiderklassen.

Den makt kapitalistene har som eiere av produksjonsmidlene har de konsentrert og styrket ved en rekke av organisasjoner: arbeidsgiverforeninger, truster og karteller, som forminsker eller ophever den innbyndes konkurranse og kjemper for kapitalistklassens interesser. Den største organisasjon og det sterkeste maktmiddel i kapitalismens hånd er imidlertid det borgerlige statsapparat med dets militærvesen, dets politi, domstoler, fengsler, embetsverk, skole og kirke.

Det norske arbeiderparti er et kommunistisk parti, og ser det

som sin oppgave å organisere arbeiderklassen, for gjennom klassekamp både å forsvare klassens dagsinteresser og føre kampen videre frem, til det arbeidende folk er blitt herrer over produksjonsmidlene og fri for den kapitalistiske utbytning. Denne arbeidernes frigjørelse må være dens eget verk. Derfor må der skapes sterke kamporganisasjoner, gjennom hvilke arbeiderklassen kan tilkjempe sig samfundsmakten. Siden verdenskrigen gjennomgår det kapitalistiske samfund en krise, som i første linje skyldes de internasjonale kapitalmaktens kamp om verdensherredømmet. Denne krise kjennetegnes ved en internasjonal konkurranse, som i sine konsekvenser må føre til vebnede konflikter, som i første rekke utkjempes på det arbeidende folks bekostning. Under denne krise søker kapitalismen å redde sig ved å velte stadig nye byrder over på det arbeidende folk, samtidig med at dette berøves den politiske innflytelse som det i den demokratiske periode før verdenskrigen tilkjempet sig.

Arbeiderklassen må med alle midler søke å stanse denne utvikling. Det norske arbeiderparti vil av all evne beskytte det arbeidende folks interesser innenfor rammen av det borgerlige samfund. Arbeidernes økonomiske og kooperative organisasjoner er de viktigste organer til å løse den-

me oppgave, men også arbeiderpartiets representasjon i storting og kommune og ellers i statsapparatet har stor betydning. Gjennom sin parlamentariske virksomhet kjemper partiet for enhver virkelig forbedring av det arbeidende folks livsvilkår, men samtidig skal partiets representanter også klarlegge arbeidernes revolusjonære krav og avsløre de borgerlige partiens arbeiderfiendtlige politikk. Ved en fast og rettlinjett parlamentarisk politikk skal skillelinjene mellom de borgerlige partier og arbeiderpartiet trekkes skarpe og klare.

Men de resultater som arbeiderklassen kan tilkjempe sig innen det kapitalistiske samfunns ramme, kan ikke overstige dets ydeevne. Arbeiderklassen må derfor ikke samle sine krefter alene om å oppnå disse resultater, den må sette all evne og vilje inn på å tilkjempe sig samfunnsmakten, for gjennom arbeiderklassens diktatur å forberede et sosialistisk samfund. Det norske arbeiderpartis viktigste oppgave er i nært samarbeid med arbeidernes økonomiske organisasjoner å gjennomføre en arbeiderrevolusjon og legge grunnen til en sosialistisk samfunnsordning i Norge.

I all sin virksomhet, gjennom masseaksjoner, i sitt agitasjons- og opplysningsarbeid som i sin parlamentariske virksomhet må par-

tiet ha dette mål for øie. Alle dets handlinger må sikte mot det. I kampen for dette mål er arbeidernes masseaksjon det avgjørende middel. For at denne kamp kan lykkes, må arbeiderne stå sammen. Det er derfor partiets oppgave å søke å samle arbeiderne politisk og økonomisk.

Det kapitalistiske samfunns organer duer ikke til å løse de oppgaver som stilles til et sosialistisk samfund. Arbeiderne må skape sine egne organer for overtagelsen av den politiske og økonomiske makt. På arbeidslivets grunn må arbeidere, bønder og fiskere skape de organer som legger all makt i hendene på de revolusjonære krefter — håndens og åndens arbeidere. Det er det sosialistiske samfunns oppgave å nå frem til en planmessig ordning av produksjon og fordeling under hensyntagen til hele det arbeidende folk, og det må derfor være Det norske arbeiderpartis oppgave å søke å skape forutsetninger for å utvikle bedriftsråd av arbeiderne, de teknisk og merkantilt kyndige i de store bedrifter, for dermed å legge grunnen for nye makt- og administrasjonsorganer.

Partiet tilstreber gjennom arbeiderrevolusjon å nå frem til et virkelig klasse- eller rådsdiktatur, en forfatning som muliggjør hele det arbeidende folks frigjørelse, som gjør den arbeidende klasse til den herskende klasse gjennom en

demokratisk statsforfatning, bygget op på arbeidslivets grunn.

For erobringen av samfundsmakten er det av viktighet at arbeiderklassen dels vinner innflytelse innen statens maktorganer, dels svekker den. Den første opgaven — å vinne størst mulig innflytelse — er den viktigste i de administrative og kulturelle organer, i forvaltning og i undervisningsvesen. Den andre opgaven — den å svekke og bryte ned — gjelder i første linje maktorganene, særlig militærvesenet og statens rettsorganer så langt disse forsvarer kapitalistiske interesser eller er midler i den politiske kamp. Kampen mot militærvesenet må føres med all mulig kraft og såvel med parlamentariske som med utenomparlamentariske midler. Den borgerlige stats militærvesen er organisert med den opgave for øie å benyttes mot enhver reising fra arbeidernes side. Denne fiare for voldsundertrykkelse må arbeiderne først og fremst møte ved å styrke sine organisasjoner, men dernæst også selv ved å skape fysiske maktorganer. Men disse kan ikke bygges isolert, de må skapes i sammenheng med det økonomiske opbygningsarbeid og eftersom arbeiderklassen vinner innflytelse og kan svekke motstanderne militært. De skapes ikke for å fremkalle borgerkrig, men for mest mulig å hindre eller iallfall begrense den under overtakelsen av

samfundsmakten. Jo bedre rustet arbeiderklassen står på ethvert område, desto lempeligere kan et maktskifte finne sted.

Kampen for arbeiderklassens seir kan ikke bare føres innen nasjonale rammer. Den er i sitt vesen internasjonal, og en internasjonal samling av arbeiderklassen er derfor en like så stor nødvendighet som samlingen innenfor det enkelte land. Det norske arbeiderparti vil av all evne arbeide for å forberede og lette en slik samling — på klassekampens grunn.

I sitt innledningsforedrag om partiets prinsipielle program uttalte *Håkon Meyer*:

Det programforslag som foreligger for landsmøtet inneholder ikke noe vesentlig nytt. Det er bygget på beslutningene fra de to siste landsmøter. Begge landsmøter i 1923 hadde meget utførlige programdebatter, som resulterte i vedtagelsen av Kristianiaforslaget i februar og retningslinjene for partiet som blev vedtatt efter bruddet med Internasjonalen i oktober. Det forslag som nu foreligger er utarbeidet på grunnlag av disse to beslutninger.

Det tidligere program var gjenfagne blitt lappet på. Det var ikke lenger noe klart uttrykk; i militærspørsmålet var det et både-og, og i organisasjonsspørsmålet var der kommet inn en setning om det jerndisiplinerte bolsjeviske par-

ti. På forskjellige punkter hadde man imøtekommet den 3. Internasjonales dogmatikk, og når der skulde utarbeides et nytt program, måtte man forsøke å komme bort fra den.

De 21 betingelser var jo i virkeligheten programmessige dogmer. Lenins teser om partiets rolle, om dets utbygning, dets forhold til fagorganisasjonen, i militærspørsmålet osv. var alt sammen dogmer som trakk snevre linjer i detaljspørsmål og i spørsmål som nettop vakte debatt innen arbeiderbevegelsen. De måtte derfor nødvendigvis også føre til heftige programkamper og til en innsnevring av partiet. Nu vilde det selvfølgelig by på en fordel for et parti som vårt om det oprettholdt endel av disse dogmer. Vårt parti står i en meget vanskelig mellomstilling med et arbeiderparti på hver side, som kan opptre **ganske** anderledes snevert og dogmatisk på grunn av sin opposisjonelle stilling enn vårt parti kan. Det gjelder for vårt parti å holde fast ved vesentlige prinsipper, men det gjelder samtidig å komme bort fra alt det som innsnevrer partiet. Partiet fører en samlingspolitikk, og skal det føre denne politikk frem til resultater, må det ikke legge sitt program for dogmatisk an. Selv om det kunde synes at partiet blev fastere ved å oprettholde dogmene, vilde det hindre partiet i den politikk som det nu driver.

I en rekke andre land har vi sett disse mellompartier gå over i sosialdemokratiet. Vi har sett en rekke uavhengige partier i Tyskland gå til grunne. Vi har sett Adler i Østerrike gå over til sosialdemokratiet. Vi har sett de grupper som skilte sig ut fra de kommunistiske partier gå den samme vei. Alene i Italia og i Norge har vi i øieblikket to store mellompartier. Vi har søkt forbindelse også med de små grupper som er i andre land, fordi de synes å stå oss både organisatorisk og politisk nær i øieblikket. Men vårt eget parti står i en annen stilling enn disse grupper. Det har en annen mulighet for virkelig å opptre som det parti som kan fullbringe en klassesamling. Og er denne klassesamling det vesentlige vi arbeider for i øieblikket, må vi anlegge vårt program deretter.

Den opposisjon som har vært ført innenfor partiet i den senere tid, og den kritikk som rettes mot partiet fra det kommunistiske partis side, går jo stadig ut på at partiet svikter sitt revolusjonære program. Det kan ofte se ut som denne kritikk er berettiget. Arbeideropposisjonen vilde gjøre en ende på dette forhold derved at der blev vedtatt nye revolusjonære resolusjoner. Men ingen nye revolusjonære resolusjoner kan i noe vesentlig endre partiets daglige opptreden. Og det vilde ikke føre til resultater å forflere de revo-

lusionære resolusjoner. Den kritikk er da rimeligere som sier at partiet bør ikke oprettholde de revolusjonære prinsipper i sitt program, hvis det ikke i det daglige etterfølger dem. Vi har beholdt i dette program de vesentlige revolusjonære prinsipper: masseaksjonen, arbeiderrevolusjonen, klasse-diktaturet. Men hvis partiet virkelig vil opná å samle arbeiderklassen, da må det i all sin daglige politikk imøtekomme de nærmeste krav, og ofte kan det se ut som om denne imøtekommelse er i strid med de revolusjonære prinsipper. Selv om forholdet er slik, er partiet fullt berettiget til å oprettholde dette program. Det er, som det seirende flertall sa på partiets landsmøte i 1918, så at arbeiderklassen kan ikke avskjære sig retten til å gjøre revolusjon, og det ligger i dette program en forpliktelse til i en avgjørende revolusjonær situasjon å velge den revolusjonære vei.

Det er ingen av oss gitt å vite når et revolusjonært gjennombrudd kan komme, om revolusjonære situasjoner kan inntre i nær fremtid eller om det ennå skal gå år før vi stilles overfor de avgjørende kamper. Men i dette siste tilfelle kan partiet vel ofte, hvis det fører en samlingspolitikk, måtte fjerne sig fra disse prinsipper. Det hindrer ikke at det er riktig å oprettholde dem for partiet som ledende prinsipper.

I militærspørsmålet er der i programmet gjort en vesentlig endring, den samme endring som er gjennomført i det militærprogram som senere vil bli forelagt landsmøtet. I det tidligere program het det at vi skulde bevebne arbeiderklassen og samtidig erobre hæren innenfra — i det minste snakket vi stadig om arbeiderklassens bevebning. Dette bevebningprogram har foreløbig vesentlig ført til våre motstanderes bevebning. Som programmet nu er, har vi opgitt helt den teori at arbeiderbevegelsen skal erobre den borgerlige stats hær innenfra og nøiet oss med å peke på nødvendigheten av å drive agitasjon innenfor dens rekker. Vi peker på nødvendigheten av at arbeiderbevegelsen utbygges på dette felt, og at den bygger på sig selv, men vi krever ikke i programmet arbeiderklassens bevebning.

Der var på landsstyremøtet dissens om en enkelt liten ting i programmet. Jeg hadde en tilføielse til den setning, hvori det heter: «Partiet tilstreber gjennom arbeiderrevolusjonen å nå frem til et virkelig klasse- og rådsdiktatur, en forfatning som muligjør hele det arbeidende folks frigjørelse, som gjør den arbeidende klasse til den herskende klasse gjennom en demokratisk statsforfatning, bygget op på arbeidslivets grunn.» Jeg vilde her tilføie: «og med plass for personlig initiativ og ansvarsfølelse.» Denne tilføielse

vil jeg sammen med Øisang også opta her.

Slik som setningen nu står, er den selvfølgelig polemisk. Den vender sig mot Internasjonalens opfatning av organisasjonsopbyggingen, av forholdet mellom parti og arbeiderklasse og rådsforfatningens opbygging. Slik som Internasjonalen vil ha dette formet, må det efter vår mening føre til et snevert partidiktatur, og mot dette stiller vi her et bredt klasse-diktatur som gir plass for virkelig demokrati i forholdet mellom det herskende parti og arbeiderklassen.

Også den tilføielse vi foreslår er polemisk. Den vender sig på den ene side mot den evige innvending fra borgerlig hold om at

det sosialistiske samfund ikke vil gi plass for personlig initiativ og ansvarsfølelse. Men den er også gjort med henblikk på den russiske utvikling. Vi ønsker ikke å gå den samme vei i det økonomiske liv som man er gått i Russland: med den fullstendige de-centralisasjon, mangemannsveldet og mangel på faglig kyndighet, som satte utviklingen så langt tilbake og gjorde drastiske forholdsregler nødvendig. Vi vil peke på at vi ønsker en ordening av det økonomiske liv, hvor der er plass for personligheten og initiativet og ansvarsfølelsen.

Landsstyrets forslag blev vedtatt enstemmig og uten debatt. Likeså vedtokes den av mindretallet foreslåtte tilføielse.

Kommunevalget.

Retningslinjer.

Landsstyret uttalte i sin innstilling til landsmøtet om *retningslinjer for partiets kommunearbeid*:

Borgerpartiene har i årrekker forstått å utnytte kommunestyrene til sin fordel. De følger den politikk å skyve fra sig alle de byrder som naturlig må bæres av rikfolket.

Det trykk som nu utøves på det arbeidende folk blir så meget større, fordi den skattbare formue og inntekt er gått tilbake, samtidig som dyrtiden og dens krav ikke er

forminsket. Staten har gjort forholdene enn vanskeligere ved å skyve fra sig en rekke forpliktelser og velte dem over på de økonomisk svekkede kommuner. Selv om lovgivningen setter snevre grenser for kommunestyrenes rett til å benytte de forhåndenværende resurser, er det dog en livssak for arbeiderklassen å avsette borgerpartiene fra styret.

Ved årets kommunevalg er arbeiderne istand til å ta makten i de fleste industrielle bykommuner og i en rekke landkommuner. Arbeiderne har i de siste år bittert fått føle, hvad det har å si, at bor-

gerpartiene sitter med den kommunale makt. Det gjelder å fravriste de borgerlige denne makt, og utnytte den likeså konsekvent til arbeidernes beste, som borgerpartiene har forstått å utnytte den til gagn for kapitalistklassen.

De fleste kommuner står nu dårlig rustet til å møte krisen. Dette kommer for en stor del av at de borgerlige partier har forhindret den nødvendige beskatning. Istedenfor i den gode tid å opparbeide fonds, har de satt kommunene i dyp gjeld for å løse de mest selvfølgelige kommunale oppgaver, som skolebygging, sykehusbygging, veianlegg o. l. Istedenfor å ha fonds til å klare arbeidsledighetskrisen, sitter de med en svekket skatteevne og har en uforholdsmessig rente- og avdragsbyrde å slepe på.

De viktigste og mest aktuelle oppgaver er:

1. Å *bekjempe arbeidsløsheten* ved å skaffe flest mulig arbeid. Hvor arbeid ikke kan skaffes, må de arbeidsløse få underholdningsbidrag, som det er mulig å leve av på forsvarlig måte. Det må kreves effektive bevilgninger fra statens side til bekjempelse av arbeidsløsheten.

2. Å *lindre dyrtidens trykk* på de mindre bemidlede ved direkte bevilgninger og på annen måte. Det kommunale forsorgsvesen må utbygges og utvikles.

3. Å arbeide for *skattelettelse*

for *arbeiderklassen*. Den skattetabell som er gunstigst for de små skattydere må anvendes, således at skatten mest mulig blir lagt på rikmannsklassen. De som er rammet av arbeidsløsheten må få skattelettelse i størst mulig utstrekning. Formuesskatten og tilleggs-skatten på de store inntekter må helt utnyttes.

4. Å fremme samfunnsnyttig *boligbygging*.

5. Å drive et energisk arbeid for å få beholde *husleiereguleringsloven*.

6. Å opprette kommunale organer for priskontroll, føre en intens kamp mot mellommannsvesenet og støtte forbrukersamvirket.

7. Fortsatt utvikling av *folkeskolen* med mål: En felles skole for alle barn. All videregående undervisning bygget på avsluttet folkeskole. Frie gymnasier, middel-skoler, ungdomsfag- og husmor-skoler opprettet i den utstrekning behovet krever det. Økonomisk støtte for å søke videregående skoler. Fritt undervisningsmaterieil ved alle skoler. Fri bespisning og nødvendig bekledning i barneskolen.

8. Skarp håndhevelse av *edruelighetslovgivningen*. Lokalt veto. Innskrenkning av rettighetenes antall, regulering av deres beliggenhet og nedsettelse av utskjenknings- og utsalgstiden.

Arbeiderne har ved en kraftig

fremmarsj ved høstens kommunevalg utsikt til å erobre makten i kommuner omfattende en vesentlig del av landets befolkning. Og ved å gjennomføre et godt samarbeid mellom alle arbeiderstyrte kommuner, vil store oppgaver kunne løses til arbeidernes og småkårsfolkets gagn.

Debatten blev innledet av

Adolf Indrebo,

som uttalte: Det forslag til program som foreligger fra landsstyret, er i det vesentlige uforandret fra det tidligere kommuneprogram. Der er tatt ut en del ting som var satt op som særskilte punkter i det gamle, men det hører mer under stortingsgruppens arbeid enn under kommunestyrene. Jeg skal derfor ikke komme nærmere inn på forslaget fra landsstyret. Men jeg ønsket å si noen ord på siden av det som er foreslått. — Som vi alle vet, sitter man i praktisk alle kommuner oppe i store økonomiske vanskeligheter. Forholdene er slik, at man kunde bli mistrøstig og fristet til å gi avkall på både den ene og det annet. Skatteprosenten er på mange steder gått op til en slik høide at det må virke næsten drepende på arbeiderklassen. Dertil kommer at staten søker å gjennomføre et system for «sparepolitikk» ved å kvitte sig for utgifter som legges over på kommunene. På den måte blir vi i kommunene satt kniven på strupen. Og hvis vi ikke kan skaffe midler til dekning av det som staten tidligere har båret, og som nu er inndratt, blir

følgen at vi må gi avkall på gode ting, som vi har vært med på å gjennomføre for ganske få år siden. Jeg skal bare nevne noen få ting: skolebespisningen, det fri skolemateriell og skoletannpleien. Her har staten strøket sitt bidrag eller knappet det av. Og skolen og hjemmene blir skadelidende. Det gjelder frem for alt at våre folk i kommunene er våkne her. Det får ikke hjelpe om kommunene påtar sig de merutgifter som følger herav; vi må kjempe av all kraft mot den reaksjon som melder sig på dette område på grunn av statens holdning.

Dessuten vil jeg pointere, at hvad det gjelder i kommunearbeidet i de første år, er at vi ikke *sprer oss på for mange felter*. Vi skal samle os om de oppgaver som vi er enig om å ta os av først og fremst, og så prøve å gjøre nye fremstøt der. I Oslo gjelder det i første rekke arbeidsledigheten og boligbyggingen. Det annet blir underordnet i sammenligning hermed, og mange andre oppgaver tror jeg vi må la ligge. Slik er det også andre steder. Vi blir nødt til å slå av på grunn av de økonomiske forhold og den stilling som staten har satt oss i.

Det som det i virkeligheten gjelder for oss i kommunene, når det kommer til stykket, er å disponere de penger vi kan skaffe. Det gjelder å disponere pengene til *arbeiderklassens fordel*, ikke til de formål som borgerpartiene først og fremst har interesse av. Jeg må da komme inn på hvad det inneholdes i programmets punkt 3, hvor det er satt op retningslinjer for skattepolitikken. Det heter her at man skal arbeide for skattelettelser for arbeiderklassen,

og at den skattetabell som er gunstigst for de små skattydere må anvendes, slik at skatten mest mulig blir lagt på rikmannsklassen. Det er mulig at der er dem som vil misforstå hvad der ligger heri. Mange steder på landsbygden er man kommet op i det forhold at de små inntekter står høiest i skatteligningen. Og hvis man ikke makter å drive igjennem en rettfærdigere, en riktig ligning, må man være forsiktig med å anvende retningslinjene her. For man kan ellers komme i skade for å legge mer skatt over på de ubemidlede. Men arbeidet må selvfølgelig legges an på å bringe ligningsansettelsen for det store gårdbrukere op. At disse nu gjennomgående er skattelagt for lavt, vises best av at riksskattestyret årligårs må omstyrte ligninger hvor misforholdet er mest skrikende.

Vårt arbeid i kommunene er av usedvanlig stor betydning. Det er ikke likegyldig for oss om våre motstandere får skalte og valte; tillater vi dem det, blir vi straffet økonomisk på alle kanter. Men dertil kommer, at vi i kommunene — selv om den økonomiske stilling kan være vanskelig nok — allerede vil kunne disponere ikke få penger til arbeidsfolkets gagn, hvis vi tar flertallet og arbeider alvorlig på å bedre kommunens økonomi under hensyntagen til de som sitter i trange kår. De borgerlige partier vil avvike både det ene og det andre tiltak, og så kaller de det «forenkling». Jeg har intet mot forenkling. Men vi må passe på at de ikke under masken av «forenkling» får ødelagt det som vi har fått istand. Da skal vi avsløre borgerpartiene. Men vi skal aldri prinsipielt bekjempe en forenkling som er rasjonell og på-

krevet, men være de første til å ta fatt nettopp her.

Trygve Lie, Aker:

Programmet er utmerket lagt til rette for våre gruppers almindelige arbeid; det er enklere og greiere enn før og mer i kontakt med tiden. Men jeg savner et punkt om det interkommunale samarbeid. Rett som det er hender det at der kommer op saker som ikke den enkelte kommune evner å løse. Vi som bor i Aker, har således en sterk følelse av avhengigheten til Oslo, og der kan lett opstå uenighet mellom fraksjonene om de spørsmål hvorom der tvises kommunene imellem. For å få spørsmålene under debatt og drøftet under partiets synsvinkel i et hvert tilfelle, er det holdt noen felles gruppemøter, og det er også nedsatt en komite til å behandle enkelte aktuelle spørsmål, således bl. a. samtrafikken mellom de to kommuner. Men noe effektivt samarbeid har det ikke vært hittil. For å bøte på det og gi en rettesnor for våre folk, når de kommer i situasjoner hvor felles konferanser kan være ønskelig, vil jeg foreslå en tilføielse i slutten av programmet, så det kommer til å lyde: «Arbeiderne har ved en kraftig fremmarsj ved høstens kommunevalg utsikt til å erobre makten i kommuner omfattende en vesentlig del av landets befolkning. Og ved å gjennomføre et godt samarbeid mellom alle arbeiderstyrte kommuner og i saker av interkommunal karakter mellom arbeiderpartiets representanter i de kommuner som berøres av sakene, vil store oppgaver kunne løses til arbeidernes og småfolkets gagn.»

Olsen-Hagen:

Jeg er enig i at programmet i den form det har fått, fremtrer enklere. Men også jeg savner i forslaget en post som jeg mener burde være tatt med, og det er forholdet med den *gjeldsbyrde* som nu hviler på kommunene. I de spørsmål som dette reiser, og som kan være noen av de vanskeligste, må våre fraksjoner utover landet ha en ensartet optreden. Ved kommunevalget i Stavanger 1922 stilte vår partiavdeling der et program som vakte opsikt. Vi fremholdt deri, at der måtte gjøres skritt til å få gjeldsbyrden redusert, og vi sa videre at renter som blev påført kommunen og som den ikke var *forpliktet* til å betale, de kunde og vilde vi ikke være med på å betale. Jeg tror det vilde vært på sin plass om der fra sentralledelsens side var gitt retningslinjer for hvordan våre representanter på de forskjellige steder skulde forholde sig på dette viktige punkt. Vi har oplevet misseren i Vest-Agder fylke, og det roiner hårdt på også annetsteds. For Oslo kommune er denne side av saken kanskje ikke idag aktuell; der er stillingen relativt god. Men vi utover landet som stadig står overfor det spørsmål: *offentlig administrasjon eller konkur*, må få fastslått en ensartet optreden som blir å befolge overalt. I denne henseende, som når det gjelder andre brennende kommunale spørsmål, er det av største betydning at partiet har et *kommuneutvalg* som arbeider. Det har lenge ikke vært den kontakt mellom utvalget og avdelingene som det burde være. Vi må få igjen et talerør for partiets kommunepolitikk; det vil samtidig tjene som et bindeledd mellom

fraksjonene utover landet. — Videre vil jeg fremholde at det vilde være riktig å innta i retningslinjene det som sies i det antimilitære program om *politirettighet for arbeidernes ordensvern*, og jeg vil opta forslag om det. Og jeg vil tilføie, at i bykommunene iallfall bør dette bli sat op som en post på kommuneprogrammet i år.

Indrebo

Støttet det tillegg som var foreslått av Lie. Med hensyn til det spørsmål som var reist av Olsen-Hagen, trodde han ikke at det var blitt drøftet så inngående i partiets forskjellige instanser, at man kunde opta det her. Han sluttet sig fullt ut til hvad der var sagt om kommuneutvalget. Feilen var at man hadde valgt inn folk der som allerede var overbelastet med annet partiarbeid; derfor hadde utvalget dessverre lite kunnet gjøre. Det nye styre måtte sørge for at utvalget blev sammensatt av interesserte partifeller som samtidig kunde avse den nødvendige tid til dette spesielle arbeid.

Johan Torp, Oslo:

I punkt 4 nevnes fremme av samfunnsnyttig boligbygging. Det er et så viktig spørsmål, at det vel burde vært utformet litt mer konkret. Ialffall bør det trenge sig sterkere frem i partiets praktiske arbeid enn hittil har vært tilfelle. Ad kooperativ vei vil også meget kunne utrettes. Der er dannet en del kooperative bolig- og byggeselskaper, således også i Oslo. Men så viser det sig at når et sådant foretagende griper inn i en nabo-kommunes affære, blir det straks lagt vanskeligheter i veien. Det kan derfor være god grunn til å

vedta Lies forslag. Man må få myndighetene i det hele til å stille sig mere velvillig overfor den kooperative byggevirkksomhet. Her har partiets representanter en opgave som der bør settes kraft inn på å løse.

Hans Helgesen, Notodden:

Man kan med adskillig grunn stille det spørsmål om det går an å fortsette på den linje vi har arbeidet, hvis vi ikke kan make å få gjennomført en omlegning av den nuværende beskatning. På Notodden har vi sørgelige erfaringer for hvordan skattelovene virker. Vi må arbeide henimot en ordning som umuliggjør at de store bedrifter innen en kommune kan få overført sin inntekt til andre og figurere med 0 i inntekt i ligningen. En av de første ting jeg tror burde gjøres var å rette en henstilling til partiets stortingsgruppe om å legge alt arbeid på å få det urettferdige skattesystem forandret. Det som trenges til en families underhold må være skattefritt. Det er partiets gamle krav, og det må vi nu slå kraftigere enn noensinde til lyd for.

Jaklin, Tromsø,

redegjorde utførlig for de kommunale forhold der i byen. Innen partiet blev situasjonen drøftet gjentagne ganger, efter at justisdepartementet var kommet med sine påbud, og der fremkom mange forslag om hvordan saken burde gripes an. Da det viste sig håpløst å få **gehør for noen som** helst av de krav partiet stillet, fant man, at det riktigste vilde være å la kommunen gå under *administrasjon* slik at departementet direkte kunde overta ansvaret.

Tal. var enig i at landspartiet i slike tilfelle burde være virksom med å gi råd til partiorganisasjonene. Han støttet tanken om at der blev gitt bestemte direktiver for hvordan partiet skulde forholde sig der hvor gjelden var så stor at kommunen ikke kunde klare det på en rimelig måte.

Olsen-Hagen:

Det er riktig som innlederen sa, at kommunene stort sett er bundet på hender og føtter. Men skal vi ikke gjøre noe for å *spreng* disse bånd? Det er *det* som må være opgaven for våre folk. Om vi ikke positivt kan opna noe, skal vi iallfall peke på overfor velgerne og folket, hvordan vi vil *ha* det og gi dem grei beskjed. Det er dette vi gjorde i Stavanger. Men vi blev straks møtt med de samme argumenter som her idag blev brukt av Indrebø. Skal vi så ikke få vårt syn på de økonomiske og finansielle spørsmål *frem* i våre retningslinjer og programkrav? Jeg akter ikke å stille noe forslag, men jeg vil si alvorlig til partiets ledelse, at hvis man ikke er opmerksom på dette, vil det straffe sig om ikke lenge.

Efter bemerkninger av *Lie* og *Olsen-Hagen* angående forslaget om politimyndighet for de ordensvern som dannes av arbeidernes organisasjoner, foregikk *voterin*gen.

*Edrue*lighetsposten besluttet at behandlet særskilt i sammenheng med partiets hele stilling til alkoholspørsmålet.

Landsstyrets forslag til *retningslinjer* blev vedtatt enstemmig med tillegg av Trygve Lies og Olsen-Hagens forslag. Det si-

ste: *Ordensvern* dannet av arbeidernes organisasjoner gis politimyndighet, forutsattes oversendt centralstyret til endelig redaksjon.

Videre sluttet landsmøtet seg enstemmig til kvinnekonferansens forslag om at der skulde arbeides for opprettelse av *barnepleiecentraler* i de kommuner, hvor dette var påkrevet, samt til kravet om optagelse av en planmessig agitasjon for *boligsaken*, bl. a. ved støtte til organisering av husvilleforeninger i nært samarbeid med partiets kommunefraksjoner.

Taktikken og kommunevalget.

Landsstyret foreslog:

Partiet stiller egne lister i alle kommuner, hvor det er partiavdelinger. Valgallianser med andre partier må ikke finne sted. Ved formannskapsvalg og ordførervalg tilrådes fellesoptreden mellom arbeiderpartiene, for såvidt den kan styrke arbeidernes representasjon og innflytelse.

Skutvik: På grunn av splittelsen i tre arbeiderpartier er det ved kommunevalgene i år skapt en situasjon, som jeg mener fortjener å overveies ganske nøie. Forholdene er ikke ved dette valg så enkle hverken for vårt parti eller for de andre. I motiveringen for forslaget fra Ålesund sies det, at den moralske virkning av splittelsen kan føre til at arbeiderne vil holde seg passive. Derimot vil en fellesoptreden bevirke at arbeiderne styrkes i sin tro på den politiske kamp, og dette vil spores i deltagelsen i valget.

Derfor har vi ment, at en *fellesoptreden* ved kommunevalget er ønskelig, og kan vårt parti med-

virke hertil bør det efter vår mening skje. For øvrig er det neppe nødvendig her å begrunne dette standpunkt videre. Får jeg støtte, vil jeg opta forslaget fra Ålesund. Skal man vedta landsstyrets innstilling, vil følgen kunne bli at man blir nødt til å sette de partiavdelinger utenfor som kunde finne på å gå sammen med det nye parti, som har tilbudt «enhetsfront» ved valget. Jeg tror vi heller skal søke å *organisere* et samarbeid, som kan være til gagn for partiet og klassen som helhet.

Tranmøl: Forslaget fra Ålesund understreker nødvendigheten av for arbeiderklassen å nå frem til en *samlet optreden*. De motiver som er lagt i forslaget lar seg vel høre, og man kan bare være takknemlig for at spørsmålet er bragt inn her i forbindelse med vår taktikk ved kommunevalgene. Spørsmålet rører ved en av de viktigste sider ved hele vårt organisasjonsarbeid. Det er *nettop* et organisasjonsanliggende, ikke bare en *partisak*. Man har sett hvordan der drives av det nye partis folk; de går *bak* partiorganisasjonen ved å innkalle til allmannamøter av partiløse — folk som man ingen som helst kontroll har over. Ellers opererer de efter forskjellig taktikk. Hele manøveren er rettet mot vårt parti. Litt røre er også vakt på sine steder. Det er betegnende at det er de *parlamentarisk* innstilte som er de svakeste, når det gjelder å fiske og fuske på denne vis. Vi har alltid bygget på at det er organisasjonen som er grunnlaget. Vi kan ikke ha kontroll over andre enn de som er våre medlemmer. Grunntanken i tesene om det parlamentariske arbeid faller også

sammen med den stilling vi her hele tiden har inntatt. Vi opprettholdt den samme stilling i striden med *høiresosialistene*, til tross for at de i det vesentlige var enig i de saker som streift kommunepolitikken. Og det er likeså nødvendig nu som før at partiet her holder en klar og bestemt kurs. Der foreligger ved kommunevalget ingen som helst saklig grunn til allianser. Valget foregår ved forholdsvalg, som gir hvert parti anledning til å bli representert etter sin styrke. Det gjelder heller ikke bare det organisatoriske; hensynet til partiets egen stilling tilsier at vi går ut i valgkampen for å tilrettelegge vårt syn og derigjennom styrke klassens stilling. Vi har også hensyn å ta til stillingen i de kommuner hvor de andre bare har øvnet å *svekke* den. Det nye parti søker ved den taktikk det har slått inn på å vekke på nytt de parlamentariske illusjoner til live; det appellerer til etterliggerne, og *der* har de en arbeidsmark. For oss å gå inn på det vilde være å undergrave partiets organisatoriske og revolusjonære stilling. Jeg tror heller ikke man vilde få en klassemessig sterkere stilling ved en fellesopptreden; det vilde tvert om føre til en masse kluss og skape vanskeligheter etterpå. Derimot bør der kunne samarbeides i kommunestyrene ved formannskaps- og ordførervalg, når man finner at *det* er av betydning og vil gagne arbeiderklassens interesser på vedkommende sted. Jeg anbefaler at man opprettholder den linje landstyret her har optrukket. Det er nødvendig at landsmøtet taler så sterkt og kraftig som mulig, at vi sier åpent ut hvor partiet står og hvad vi vil, og at vår prinsipielle

stilling kommer tydelig og sterkt til uttrykk gjennom valget.

H. Helgesen erklærte sig enig med Tranmæl. På Notodden var forholdet, nu som før, at det stod og vippt om makten mellom arbeiderpartiene og høire. Hvis en praktisk form for samarbeid kunde tenkes, vilde det ha sine fordele. En betingelse for dette måtte selvsagt være at man gikk til valg på et felles *program*. Men en fellesliste vilde ikke være mulig.

Jørgen Jakobsen omtalte situasjonen i Moss. Hvis vårt parti skulde gå sammen med de andre ved ordførervalget i det kommende bystyre, måtte man iallfall på forhånd sikre sig at man *visste hvad man fikk*. Den mann som nu stod som ordfører i kommunen optrådte ved valget som arbeiderkandidat, og fikk begge arbeiderpartiers stemmer til stillingen. Men han gav simpelt hen makten over til *høire*. Det eksperiment vilde arbeiderklassen i Moss ikke gå med på en gang til.

Fischer, Buskerud: Jeg er fullstendig enig med Tranmæl i hans betraktninger angående dette spørsmål. Her må vi få klare linjer. Vi skal ikke være nervøse om vi får to eller tre lister. Det skaper på set og vis øket konkurranse og vil på mange steder bewirke større *deltagelse* i valget fra arbeiderklassens side. Ved en fellesliste derimot risikerer man en hel del strykning og stemmetap. Det kluss man vilde komme op i ved en allianse er det kanskje ikke mange som aner. Vi har sett den lyssky agitasjon nykommunistene driver for å splitte. De innbyr til og med folk som ikke er politisk organisert. Det er *deres* basis for deltagelse i

valget. Og på det grunnlag tilbyr de «samling»! Metoden og trafikken er så ufyselig at det går ikke an.

Oscar Nilssen: Hedmark er kanskje det fylke hvor Det norske arbeiderpartis avdelinger er mest utsatt for «samlings»-parolen. Der finnes ikke det middel som nykommunistene ikke benytter for å få våre folk inn på den linje. Den første betingelse for en forståelse og samarbeid måtte jo være *tillit*. Men der kan ikke oppnås noe annet med samarbeid med det nye parti enn fortsatt mistenkeliggjørelse fra deres side. De undser seg ikke en gang for å optre bak organisasjonens rygg. Det har vi hatt flere eksempler på. Og det eksempel skal ikke friste noen. Personlig er jeg mot samarbeid, eller hvad navn man vil sette på det, for det er ganske opplagt at det blir ikke noe annet enn rot. Det er de faglig og politisk organiserte arbeidere som må ha hånd over nominasjonene, det er de som må ha kontroll med dem som velges inn — ikke den flytende og politisk indifferente masse. Jeg vil spørre de som mulig kunde være stemt for en slik alliansepolitikk: er det et *forsvarlig grunnlag* dette å gå sammen med folk hvis politiske opfatning — om de har noen — man ikke kjenner? Man har ingen garanti for at vedkommende kan bli en forræder mot arbeiderklassen. Jeg vil advare mot at man vedtar noe som *svekker* den innstilling som foreligger, og jeg vil anbefale at man følger partiets linje i denne sak konsekvent og overalt.

Borgar Steinsett: Det er absolutt nødvendig det som er foreslått, og det er nødvendig at det

blir sagt så greit og klart som det går an. Man er allerede kommet op i den situasjon på enkelte steder at der er dem av våre folk som har alliert seg med det nye parti. Jeg tror ikke *det* vil komme til å gjenta seg en gang til. De vil komme til å opdage så megen djervelskap, at de ikke innlater seg mer på *det*. Valget er jo en monstring. Men et *slikt* valg gir ingen klarhet over stillingen. For øvrig kan det være heldig på mange steder at de andre arbeiderpartier har sine egne lister. Det gjelder i Buskerud — og også i Drammen — for høiresosialistenes vedkommende, da en stor del av dette partis velgere ikke vil stemme med vårt parti.

Jaklin: Jeg synes det er ganske merkelig at et forslag som det fra Ålesund overhodet er fremkommet. Medlemmer av det nykommunistiske parti lar ingen anledning unyttet til å falle oss i ryggen — og hvor der ingen anledning gis, *lager* de den simpelt hen. Jeg tror ikke at omfavnelsen ved et samarbeid vilde gi mer smak for noen. Skulde medlemmer av Det norske arbeiderparti gå sammen med de løse eksisterer som flyter og ikke vil organisere seg? Slikt må være utenkelig. Stortingsvalget ifjor viste hvad der kunde utrettes ved godt arbeid, og det samme skal man komme til å erfare i år.

Skutvik: Der tales som om vi vilde gå på akkord med partiets prinsipper. Det er på ingen måte tilfelle. Som det er uttrykkelig sagt i premissene til vårt forslag, forutsatte vi at for at et eventuelt samarbeid kunde komme i stand måtte det skje under *betryggende former* og med centralstyrets godkjennelse. Det

har ikke vært noe stemmefluske om å gjøre for oss, men vi har sett på hvad der best kunde gagne klassens sak. Og med hensyn til *listen* mente vi å få frem de klassebeviste arbeidere fra begge partier, folk man kunde stole på. Jeg gjen- tar at det ligger ikke så enkelt an i år med tre partier. Ved siste valg var vi to, og da stod vi sterkt i det og hadde fremgang. Det kan være så at i enkelte tilfelle vil tre lister være en styrke. Men splittelsen virker i det lange løp dessomenterende på velgerne. Da jeg ikke har fått noen tilslutning, av talerne i debatten iallfall, vil jeg ikke opta forslaget. Men jeg vil si at situasjonen på ikke få steder kan bli komplisert.

Ved voteringen blev *landsstyrets forslag* enstemmig vedtatt.

Edruelighetsspørsmålet.

Landsstyrets flertall — Oscar Torp, Martin Trammæl, Sigrid Syvertsen, Einar Gerhardsen, Erling Anthonsen, Vm. Nilsen, Øistein Martinsen, Magnus Johansen, Konrad Knudsen, Oscar Nil- sen, Sverre Hjertholm, Ole Moen, Ivar Rikheim, Rudolf Kanestrøm, Johan Nygårdsvold, John Ålberg, A. Moan og Gitta Jønsson — inn- stillet på følgende formulering av partiets almindelige edruelighets- post:

Bekjempelse av alkoholondet ved forbedring av de økonomiske og sosiale vilkår, med innskrenk- ning og regulering. Streng hånd- hevelse av edruelighetslovgivnin- gen.

Spørsmålet om forbud avgjøres ved folkeavstemning.

Kampen om alkoholondet må til slutt føres frem til totalfor- bud.

Et mindretall: Edv. Bull, Ingv. Rastad, Gunnar Braathen, M. Fredstie, Nils Sten, Ivar Aar- sæth, Ole Øisang og Nils Norheim, stemte for at siste avsnitt i for- slaget — kampen om alkoholondet må til slutt føres frem til total- forbud — skulde utgå.

Fra Rjukan arbeiderparti var innsendt følgende forslag under *post 9 på kommuneprogrammet*:

«Drikkeondet bekjempes med ethvert middel som ansees hen- siktsmessig under hensyn til de lokale forhold.

Spørsmålet om bevilling av skjenkerettigheter avgjøres av de lokale by- og herredspartier un- der kontroll av centralstyret.»

Videre fremkom forslag av *Adolf Karlsen* om å begrense edruelighetsposten på kommune- programmet til å lyde: Skarp håndhevelse av edruelighetslov- givningen.

De forskjellige forslag beslut- tedes optatt til almindelig debatt med innleder fra hver side.

Fra partiets kvinnekongress refereres følgende resolusjon:

Landskvinnekonferansen må på det innstendigste henstille til landsmøtet å oprettholde forbuds- posten på partiprogrammet. Alko- holen er en gift som svekker og hefter arbeiderklassen på veien fram mot målet. Arbeiderne har ikke råd til å spille krefter og penger på alkoholen. Konferan- sen må også henstille til landsmø- tet å pålegge partiet og dets pres- se å ta bestemt standpunkt til og arbeide for forbudet under den kamp som nu kommer til å finne sted ved forbudsavstemningen. —

Debatten blev åpnet med innlegg av

Knut Dalastøl

som innleder for forslaget fra Rjukan arbeiderparti. Han uttalte: Når vi i Rjukan arbeiderparti optok dette forslag, som tar sikte på å stille kommunegruppen i by- og herredspartiene friere med hensyn til bevilling av skjenkerettigheter, var det fordi vi mente at det vilde være heldig for partiet å opnå mer *overensstemmelse* enn hittil har vært tilfelle, mellom partiets program og partiets praksis i de forskjellige kommuner. Man har sett at kommunegruppen i Oslo f. eks. har medvirket til økning av rettighetenes antall i det siste år, til tross for de klare bestemmelser programmet inneholder. For å skape en større bevegelsesfrihet og samtidig mer *overensstemmelse* mellom det praktiske arbeid som utføres i kommunen og programmet, tror vi det er behov for en lempeligere utforming av denne post på partiets kommuneprogram. De lokale forhold kan være av så forskjellig natur, at dette er ønskelig. Det er ikke sikkert at det er i *overensstemmelse* med en praktisk edruehetspolitikk å nekte enhver utskjenkningsrett. Der hvor posten er konsekvent gjennomført, ser vi at der foregår en omfattende ulovlig omsetning i former og under omgivelser som er i høy grad skadelig både for partiet og for arbeiderklassen. Trafikken foregår helt ukontrollert, og den er av en slik art at den er egnet til å nedbryte den individuelle selvaktelse hos de som kommer i berøring med den. — I Stavanger henvendte partiet sig til centralstyret angående dispensasjon, for at man der kunde stemme for innvilgelse av skjenkerettigheter. Centralstyret

svarte til det, at hvis partiet i Stavanger mente at man fremmet edrueligheten ved det, kunde det gjøres. Centralstyret har dermed selv innrømmet, at der gis situasjoner og forhold hvor det kan være forenlig med arbeidet for edrueligheten å tømme sig noe på dette punkt. Jeg mener det kan være et aktuelt spørsmål også på andre steder i landet å gi anledning til lovlig kontrollert omsetning, og at det vil være en avgjort *fordel* sammenlignet med de tilstander man er blitt ført op i ved «tørleggingen» av kommunene. Det vil bli hevdet at man heller får konsentrere alt arbeid om å komme den ulovlige handel til livs, ved at man konsekvent oprettholder programposten. Men det fører ikke til det tilsiktede; det skulde erfaringen nu ha vist. — Vi kan vel være så ærlige og medgi at arbeiderklassen stort sett — også vårt partis store medlemsmasse — ikke er personlige avholdsfolk. Kanskje ti prosent av partiets medlemmer er det, ikke mer. At disse tross dette hevder forbudslinjen innen partiet og krever den gjennomført, vil jeg kalle et motbydelig hykleri som er moralsk nedbrytende og trekker latterlighetens skjær over vårt partis optreden. — Efter vårt forslag skal centralstyret ha en viss kontrollmyndighet, med rett til å gripe inn, hvis partiavdelingene eller gruppene handler på en måte som er i strid med partiets almindelige linje i spørsmålet. Men forøvrig skal våre representanter kunne innrette sitt edruehetsarbeid efter de spesielle forhold på stedet. Jeg vil anbefale dette forslag, som gir de lokale partier større bestemmelsesrett med hensyn til midlene. Der ved opnår vi at det blir mer harmoni mellom liv og lære; og det kan trenge. I dette spørsmål er det

ikke mulig å forme livet etter para-grafer og bestemmelser. Den ramme som programmet trekker op er forlenget sprengt. Når så er, vil det ikke være noen hensikt i å skjerpe de bestemmelser som vi ikke engang kan oprettholde som de er. Vårt standpunkt må, i denne som i andre saker, ha rot i bevisstheten hos de store arbeidermasser.

Tranmæl:

Jeg skal innrømme at stillingen i partiet ikke har vært så klar, som man kunde ønske. Det er ganske betegnende at utglidningen begynte straks etter at vi vedtok tesene. Det viste sig at man i en rekke taktiske og praktiske spørsmål kom til å vike undav. Også i stillingen til edrue-lighetspolitikken i kommunene har man vært inne på en vike- og sidelinje som har vært skadelig. Det er klart at man kan ikke ha *to* linjer i dette spørsmål; intet er mer uheldig enn det, og her må landsmøtet si fra. — Bortsett fra meningsforskjellen om forbud står landsstyret enstemmig om edrue-lighetsposten på kommuneprogrammet, som innledes med kravet om *skarp håndhevelse av edrue-lighetslovgivningen*. Og derom kan det vel ikke være delte meninger blandt arbeiderne. Vi vil videre ha *lokalt veto*; det er en riktig linje i edrue-lighetspolitikken. Landsmøtet i 1909 på Hamar satte op innskrenkning av rettighetenes antall og regulering av deres beliggenhet; det er en sterk formulering, og vi gjentar den her. Enda viktigere er kanskje *nedsettelse av utskjenknings- og salgstiden*. — Det er et sosialt spørsmål av rang å kunne fremme edrue-ligheten og skjerpe kravene. Det er også nødvendig å skjerpe kravene innad, rent personlig. Men de krav vi stiller utad, er praktiske opgaver

som vi ikke kan skyve fra oss, men må ta standpunkt til etter vårt arbeidersyn. Rjukanforslaget vil stille de lokale avdelinger «fritt». Det samme vil også *høire*. Det er et skråplan — et forslag uten en fast linje å følge, og som umulig kan vedtas. Det vilde bety et stort tilbakeskritt. Derfor vil jeg anbefale det enstemmige forslag fra landsstyret, som også har vunnet tilslutning ved behandlingen av dagsordenen ute i foreningene. — Det annet som spørsmålet gjelder går dypere, og her er det større meningsforskjell — det er den almindelige forbudspost, en *prinsipiell uttalelse fra landsmøtet om partiets stilling til edrue-lighetspolitikken*. Den formulering posten her har fått, faller nøie sammen med det siste stortingsprogram. Og det viste sig å være en *sterk* post, som vant stor tilslutning. Vi har nok mistet en del stemmer, særlig i 1918 og 1921, kan hende også sist. Men et parti kan da ikke la sig bestemme av det! Jeg tror forøvrig det er *slutt* nu snart med virkningen av høires brennevinagitasjon. Vi må her si vår mening. Og *finnes* der noen annen form? Det er sagt at et forbud ikke kan effektivt gjennomføres i et kapitalistisk samfund. Det er mulig det er riktig det, at det blir en lov vesentlig på papiret. Men det har forbudets *fiender* ansvaret for. Og skal vi bøie oss for den samfundsfiendtlige sabotasje fra overklassen? Her gjelder det forbudet — det samme vil gjelde en hvilkensomhelst sosial foranstaltning av betydning. Vi kommer i alle tilfelle ikke bort fra spørsmålet, men er nødt til å ta vår stilling. Vi kan ikke tenke oss en gjennombruddsperiode uten et gjennomført forbud mot brennevin og andre alkoholholdige drikker. Og

er vi klar over det, *mener* vi det, da må vi holde tanken levende — holde den levende overfor arbeiderne og også overfor det borgerlige samfund. Spørsmålet om forbud er ikke bare et almindelig avholdsspørsmål, det er et sosialt spørsmål som vedkommer vårt parti. Vi skal ikke binde oss til de borgerlige avholdsorganisasjoner. Men da må vi ha vår egen linje, *nettop* vi. Av den grunn må også partiet ta stilling til forbud, som melder sig som det naturlige mål for edruehetspolitikken. Sosialdemokratene har strøket forbudet, de vil ha det «fritt» der. Jeg synes ikke Det norske arbeiderparti skal slå inn på den linje. Det er bare et gjennomført forbud som sammen med det sosiale opplysningsarbeid kan føre frem. Det må bli arbeidersynet, partiets praktiske og prinsipielle stilling som her blir avgjørende. Samtidig skjerper vi kravet også innad, både i fagorganisasjon og partiet. Men Dalastøl vil at det skal gli enn mer ut. Vi må klart og tydelig, kraftig og myndig si fra. Vi fastslår at målet for vår edruehetspolitikk er *totalforbud*. Jeg tror det vil ha en overordentlig gagnlig og skjærpende innflytelse også på våre medlemmers personlige stilling til den sak. Og *det* er det ikke minst viktige. Intet har gledet mig mer i det siste år enn den stilling vår ungdomsfylking her har tatt. Vi har sett meget som er blitt revet ned. Derfor skal vi ikke slappe, men *skjerpe* kravene til oss selv og det samfund vi lever i, med sikte på det samfund vi vil danne i *vårt* billede.

Ingvald Rastad:

Opriktig talt har jeg ikke stor lyst til å stå og snakke på landsmøtet om det spørsmål. Jeg har tidligere

vært med å fremme forslag i samme retning som mindretallets her går, men det har ikke ført til hverken så utbyttebringende debatter eller resultater at det er noen fornøielse å fortsette med. Men man kan i hvert fall konstatere, at efter som utviklingen er gått frem, er dette mindretall i partiet, som reagerer mot at de organiserte avholdsfolk og fanatiske forbudstilhengere skal terrorisere partiet, *de er øket i antall*. Så kanskje dette landsmøte vil gi mig lyst til å fortsette ennu i noen omganger. — Jeg skal ikke opholde mig ved formuleringen av kommuneprogrammet under dette punkt; jeg har under sterk tvil gått med på det. Hvad angår forbudsposten på partiets almindelige program var jeg med og vedtok det i 1912. Flere trodde vist at det skulde løse nær sagt hele det sosiale problem. Det er den gamle avholdsleksa. Jeg har oplevet senere å se forbudet satt ut i livet, men jeg har ikke oplevet å se de *resultater* av forbudet som jeg hadde ventet. *Fordi* behovet for alkohol blandt folk i vår tid er så vidt sterkt, at folk *tross* forbudet søker å tilfredsstille det, og det hvad enten man står i et parti som har forbud på programmet eller ikke. Jeg er enig i at det var veldig fremgang, vekst og liv i bevegelsen for inntil ti år siden, men det skyldes ikke *forbudet*. Siden vi fikk forbudet, har vi ikke sett noen fremgang i edruehetshenseende blandt arbeiderne; tvert om fikk vi se et sterkt tilbakefall, og det kom *før* tesene blev vedtatt. Jeg kan huske at min meningsfelle i dette spørsmål, Scheflo, efter 1. maidemonstrasjonen i 1920 skrev en voldsom preken til arbeiderne i Oslo, fordi han aldri hadde sett så megen fyll i en 1. maidemonstra-

sjon som da. Jeg mener personlig, at de resultater vi har sett, viser at man kommer ikke alkoholforbruket — og *misbruken* enda mindre — til livs ved forbud. Og da får man *stryke* de programmer man har fått kjær, når de ikke fører til de tilsiktede resultater. Det er brukt det argument at det er kapitalistene som oprettholder fylla o.s.v., fordi de har interesse av det. Det kan til en viss grad være sant. Men stort sett utfører kapitalistene her i vårt land et *større* edrueighetsarbeid enn Tranmæl med alle sine forbudsposter. Enhver som har stått på en arbeidsplass *vet*, at det er sludder å si at kapitalistene setter pris på arbeidsfolk som går på fylla. Hvidsten kunde fortelle fra Amerika at avholdsfolket der satte sitt *håp* til arbeidsgiverne og kapitalistene i dette stykke. — Alt dette er allikevel ikke avgjørende for min stilling til om vi skal ha forbudet stående på vårt program. Det som er avgjørende for mig, er at der er en så intens og dyptgående strid og uenighet om denne sak innen våre egne rekker. Vi har opplevet bitre kamper i foreningene om den, og vi har opplevet det som *verre* er: efter at programposten er vedtatt og forbudet knesatt ved lov, blir den samme lov som vi har vært med å få i stand respektert av ikke mer enn kanskje 10—12—15 prosent av partiets medlemmer. Og jeg er imot at partiet skal vedta ting som medlemmene selv ikke vil etterleve. Det er *moralsk svekkende for partiet*. Jeg vil si at det hjelper intet til belysning av den sak, om man som Tranmæl kjører op med agitatoriske fraser og sier at forbudet er et «ledd i kampen» o.s.v. Det er kanskje overflødig å snakke til en forsamling, hvor de fleste eller alle har sin mening opgjort på forhånd.

Jeg skulde forsåvidt være klar til å votere uten noesomhelst foredrag og debatt. Men jeg gjentar at det er moralsk svekkende å fastholde en beslutning som ignoreres av medlemmene. Det er av den slags beslutninger at partiets likkiste blir spikret sammen. Jeg vil nevne også et annet hensyn. Vi har to andre arbeiderpartier som konkurrerer om arbeidermassene. Og den store flytende masse vil bli gjenstand for spekulasjon fra dem begge. Oprett holder vi i denne sak en parole eller beslutning som medlemmenes flertall er imot, vil *det* gi nykommunistene i Oslo iallfall den eneste chance de har til i noen fremtid å vinne noen tilslutning av massene for sig.

Gitta Jönsson:

Jeg tror de kamerater som sier at de vil arbeide for edrueighet *uten* forbud. Men de skylder oss å *vise* hvordan de vil kunne fremme edrueigheten ad annen vei. De som arbeider for å heve partiets og klassens nivå, er nettopp de som arbeider på forbudslinjen. Det som har vært av betydning her og hjulpet til, er ikke den «moralske» påvirkning av høire og prestene, men den ting at man har *lukket stedene*. Og så langt er man kommet at der finnes ingen ansvarlig politikker idag som våger å lukke op dørene igjen for rusdrikken helt og holdent. De kan *si* det, men de våger det ikke. Så skulde Det norske arbeiderparti erklære sig for en slik politikk! Det er sannelig merkelige ting man får høre. Rastad sier at trangen til alkohol er for sterk. Ja, kan hende tiden er så vanskelig at der kreves stimulanser. Men er det *klokt* å gjøre det? Trenger vi ikke all vår åndelige og legemlige vitalitet og styrke for å fremme

det arbeid vi har? Det kan godt være at der er dårlige folk i våre rekker, men vi lar oss ikke hefte og stanse ved *det*. Jeg tror vi skal ta den sak alvorlig og se på den som alvorlige mennesker. Vi skal si her, at det er vår plikt å arbeide for at arbeiderpartiets medlemmer og arbeiderklassen er så nøkterne, arbeidsdyktige og kloke og har så mange penger til rådighet som mulig til støtte for de formål som samler oss. Kan vi ikke fjerne alkoholen fra samfundet, kan vi iallfall fjerne den fra våre egne dører, våre egne forsamlinger. Og er det noen som ikke vil bøie sig her, får de få den straff som andre programbrytere får på forskjellig måte.

Debatten.

Aksel Bruberg, Drammen: Tranmæl talte om utglidning. Men det skyldes nettop partiets forbudsprogram som en stor del av partiets medlemmer ikke interesserer sig for. Arbeiderne er så oplyst nu, at de selv vet hvad de vil. Og den eneste måte til å få dem vekket er gjennom *opplysning*, ikke ved tvang. Vi skal innskrenke rettighetene, er det sagt. Ja, man vil innskrenke de lovlige og få 3—4 ganger så mange igjen av de *ulovlige*, der hvor arbeiderne lettest drikker op sine penger! Slik er det programmet virker. Det som går ut over *hjemmene* er nettopp de ødeleggende virkninger av forbudet. La oss først arbeide for sosial og kulturell opplysning, og når vi en dag får flertallet og *makten*, er tiden inne til å snakke om forbud, for da kan arbeiderne også *oprettholde* et forbud. Men det kan de ikke idag. Gitta Jønsson vil ha stedene lukket — og iallfall så tidlig på efter-

middagen som mulig. Ja, man kan lukke dørene for skjenkestuene kl. 5, så arbeidsfolk ikke kommer inn, for at de i stedet skal måtte ofre langt større beløp på andre steder, kanskje i smugg. Er det rasjonell edruehetspolitikk? Jeg mener nei.

Gunnar Bråthen: Der blev igår gjort forsøk på å sammenligne mindretallsfolkenes standpunkt med — høires. Det er vel en litt kortsynt måte å diskutere saken på. Begge retninger er enig om å ville fremme edrueligheten ved praktisk arbeid; forsåvidt er de også enig i de foranstaltninger av skjerpene art som vi arbeider for i kommunestyrene. Men flertallet vil ha slått fast at dette arbeid skal føres frem til totalforbud. Jeg har inntrykk av at man fra den side ser forbudet som et *mål i sig selv*. Det kan da aller høist bli et *middel*. Men hvad har vi sett? Som middel til å fremme edrueligheten i det kapitalistiske samfund er forbudet fullkommen verdiløst. Det vil bli en nødvendighet i en overgangstid — fra arbeiderne tar makten til de har opnådd å befestet den. Men det kan godt hende at arbeiderne beslutter å opheve det igjen siden. I Russland har man gjort det, efter at forholdene er blitt så noenlunde stabilisert. — Det er spesielt påstått av Tranmæl, at man her er inne på en likvidatorisk linje som vil utviske partiets karakter. Vi har dog hatt mange beslutninger som er blitt forandret. Av nyere dato nevner jeg stillingen til militærstreiken. Den parole blev endret. Det blev sagt at *det* var en skjerpelse. Men det var ikke sant. Det har absolutt ingen ting med «likvidering» å gjøre, om man beslutter å omgjøre en beslutning som er i strid med medlemmenes *opfatning og vilje*. Og på den bak-

grunn må man se arbeiderklassens stilling til forbudet og det krav som her er reist innen partiet.

Olaf Eriksen: Vi som representerer Kommuneforbundet har ikke bundet mandat i dette spørsmål, og vi er blitt enig om å stille hverandre fritt og ta det standpunkt vi mener er til hell for partiet. Og skal vi gjøre *det*, er jeg ikke sikker på at det syn Tramæl har forfektet vil føre frem. Selv partiets centralstyre synes å ha vært i tvil om hvad som er det rette. I Oslo arbeider-samfund er det opprettet en ølrestaurasjon —

Dirigenten (Rastad): Jeg vil henstille at taleren venter med den sak til vi kommer til beretningen.

Eriksen: Den foreligger ikke i beretningen.

Dirigenten: Så får man vente til beretningen kommer.

Eriksen: Jeg mener, som Dalastøl, at det må være mer overensstemmelse mellom liv og lære. Det riktige vi her kan gjøre vil da være å gå like på Rjukan-forslaget, som centralstyret i praksis har akseptert.

Norheim: Jeg optar det forslag Stavanger arbeiderparti har vedtatt om å innskyte i partiets almindelige edruehetspost: Spørsmålet om forbud, *herunder også lokalt forbud*, avgjøres ved folkeavstemning. — Når det standpunkt er knesatt av Det norske arbeiderparti, at det tillater eller går med på at en av partiets programposter skal bli gjenstand for folkeavstemning, bør man etter min mening ta skrittet helt ut og ta med også tørlegging av kommunene lokalt, Tramæl uttalte at man måtte arbeide hen imot mer ensartethet. Men det vil være utelukket å nå dit, så lenge der er byer igjen som deler ut skjenkerettigheter. Partiet vil aldri komme

i den ensartede stilling som Tramæl stiller i utsikt; der vil alltid bli friksjoner i partiet så lenge der er partiavdelinger som har anledning til å stemme for et større eller mindre antall skjenkerettigheter.

H. Helgesen: Kan noen si at rusdrikke-trafikken hjelper vår bevegelse i noen retning? Det er ingen andre enn våre motstandere, kapitalistene, som har fordel av denne trafikk; derfor ser de også sin interesse i å spekulere i den på alle måter. Hvad vi vil, er å løfte det arbeidende folk op til lysere økonomiske kår og et høiere åndstrin. Og da kan vi ikke tenke oss å ha en byrde som alkoholen å trekkes med. *Hvem* er det som har skapt *trangen* til stimulans? Er det *sosialismen*? Vi skal ikke la oss forville av all den agitasjon som man får høre. Jeg vil tilråde landsmøtets representanter å tenke alvorlig over spørsmålet, før de tar stilling. Stem under ansvar for vår bevegelse og vår fremtid.

Chr. H. Knudsen: Debatten som føres her er fullstendig misvisende. Der tales fra flertallets side som om noen vilde edrueligheten og edruehetsarbeidet til livs. Men det er jo ikke tilfelle. De to første punkter i landsstyrets forslag sier tydelig nok hvilken vei man skal gå. Men det er *totalforbudet* man her debatterer. Under et diktatur, som utoves politisk av arbeiderklassen, vil det, når man kommer så langt, være absolutt nødvendig å innføre forbud. Men *det* behøver man da ikke å fastslå idag; det vil falle av sig selv, når tiden kommer. Spørsmålet her er dette: er *forbudet* en post på vårt program som fremmer edrueligheten? Man må si nei — det er det *motsatte*; for-

budet slik som vi har det *kan* ikke fremme edrueligheten. Hva skal vi så gjøre? Naturligvis må man *innad* først og fremst virke for voksende edruelighet, slik at man kan komme dit hen at forbudet anerkjennes innen arbeidernes egne rekker; ti det er *nødvendig* at de som reformerer samfundet selv gir eksemplet. Da forbudsposten blev vedtatt på Stavanger-møtet, raste hele Kristiania-benken. Tror noen, at om vi oprettholdt posten videre skulde tingene derfor endre sig innen våre egne rekker utover landet? Nei. Det er ikke opsatt noen programpost som er i den grad i strid med medlemmenes opfatning som denne. Men da er hele posten misvisende.

Trygve Lie: Jeg er enig i forslaget fra Rjukan, som er stillet som motsetning til landsstyrets innstilling til kommuneprogrammet. Det vilde være til største skade for partiet og dets arbeid om der ikke blev fastsatt en generell linje for så vel by- som herredspartiene. Derimot er jeg ikke enig med landsstyret i dets stilling til forbudet som en post på partiets almindelige edruelighetsprogram. Er spørsmålet om forbud i sig selv et *sosialistisk prinsipp*? Jeg har ikke funnet det bekreftet noe sted. Det norske arbeiderparti er i så måte en særart innen hvilket som helst lands arbeiderbevegelse — både den sosialdemokratiske og den kommunistiske. Jeg kan ikke forstå det har noe med sosialismen å gjøre å si til et folk, at det skal nekte sig enhver nytelse av alkohol — at vi skal hevde *forsakelsen* først og fremst. I Russland er forbudet likvidert, og intet annet lands kommunistiske parti har

knesatt det; det finnes heller ikke omtalt hverken i tesene eller i det kommunistiske manifest. Vi kan altså konstatere, at ikke noe annet arbeiderparti har stillet op toallforbud på sitt prinsipielle program eller valgprogram. Dernæst melder sig spørsmålet om vi vilde *makte* å gjennomføre forbudet, om vi fikk flertall. Jeg synes at erfaringene peker i motsatt retning. Det vi har sett fra Amerika og vårt eget land viser at det er vanskelig å få en forbudslov respektert. Og det skulde ikke være noe sosialistisk prinsipp å slåss for ting som ikke kan *gjennomføres*.

Knut Dalastøl: For de som er i tvil om hvor medlemmene står med hensyn til forbudet kan det være overveielse verd å utsende spørsmålet til avdelingene gjennom en uravstemning. Jeg antar at der vil fremkomme forslag om det her, og jeg vil i tilfelle anbefale det, for så vidt som mindretallets forslag ikke skulde bli vedtatt. Jeg er enig med Rastad i at det store flertall vil vise sig å være imot forbudet på partiets program. Hva forslaget fra Rjukan arbeiderparti angår inneholder det i virkeligheten ikke annet enn en fastslåen av det som har vært praktisert i flere tilfelle. Og hvad Rjukan-arbeiderne har villet, er å få *legalisert* hvad centralstyret selv har gitt sitt besyv til.

Ordstyreren refererte følgende forslag fra Charles Syvertsen:

«Partiets almindelige edruelighetspost utsendes til behandling og uravstemning i avdelingene. Når resultatet av denne behandling foreligger, avgjøres saken av landsstyret.»

Jørgen Jakobsen: Avholdsposten har under hele partiets virksomhet vært den som har skapt den største uenighet. Og vi vil alltid komme til å få denne debatt op igjen, så lenge vi har posten på programmet. Det er vel ingen distrikter i landet som er mere berørt av den ulovlige brennevinstrafikk enn Østfold og Vestfold. Moss arbeiderparti fant ifjor å måtte gjøre henvendelse til centralstyret angående den taktikk gruppen skulde følge. Det forslag vi stilte i bystyret blev imidlertid nedstemt av de borgerlige avholdsfolk foruten av representantene for de to andre arbeiderpartier. Så lenge man har de private vinrettigheter, er det vanskelig med kontrollen. Og det ulovlige ølsalg er så å si blitt almindelig. Overfor Trammæl vil jeg si, at det er helt umulig å gjennomføre en ensartet optreden; dertil er forholdene innen kommunene så altfor forskjellige.

Charles Syvertsen: Trammæl uttalte som innleder for flertallet at der var sterke tendenser i partiet til å få likvidert tidligere fattede beslutninger og retningslinjer. Ser man på den utvikling Det norske arbeiderparti har gjennomgått i de siste seks—syv år, vil vi finne at partiet har vært *nødt* til i ganske stor utstrekning å gjøre dette. Men det er mange som ikke vil erkjenne at den politiske utviklingslinje har *hatt* den form den har hatt. Hvad nu forbudsprogrammet angår, mener jeg det er nødvendig at vi for en gangs skyld får bragt medlemmenes stilling her klart på det rene. Derfor har jeg fremsatt mitt forslag. Det er ment som et *subsidiært* forslag, idet jeg nemlig forutsetter at posten —

dessverre — blir beholdt på programmet; mitt forslag kommer da som subsidiært til flertallets.

F. Larsen: Man merker på debatten i enkelte spørsmål at her er to retninger. I dette spørsmål er det partiets hyperparlamentarikere som vil ha posten vekk. Men vi er ikke *bare* et parlamentarisk parti. Rastad mente vi måtte være forsiktig, da det var tre partier som konkurrerte om arbeidermassene. Selvfølgelig må vi gjøre alt for å vinne massene, men vi kan ikke av den grunn gi avkall på det prinsipielle syn vi har. Vi skal for øvrig ikke overvurdere den motstand som denne post møter; personlig vil jeg si at det er en av de beste som programmet inneholder. Vi ser at partiets kvinner også er sterkt interessert i nettopp denne opgave. Efter Rastads mening blev ednueligheten mindre, fordi trangten til alkohol øket. Derfor skulde forbudet bort fra programmet. Hans resonnement er ganske feilaktig. Det taler dessverre heller ikke til fordel for arbeiderbevegelsen i Oslo at man har fått en ny restaurant i Samfundet.

Gunnar Lund: Jeg mener det er for tidlig å fastsette nu om det fremtidig skal være totalforbud i landet; derfor er der heller ingen grunn til å beskjefte sig med det spørsmål på dette tidspunkt. Jeg tror at det forbud vi har dog har gjort sin nytte, tross alt. Når spørsmålet blir stillet næste gang, antar jeg at innførelsen av *totalt forbud* blir nedstemt, hvis det alternativ skulde komme på tale. Derimot skulde et forbud mot hetvin og brennevin ha utsikt til å gå igjennom. Og kunde vi få flertall for og virkelig få gjennomført et forbud her, da var vi

langt på vei. Jeg vil henstille til stortingsgruppen og landsstyret om ikke spørsmålet bør stilles slik som sist, hvorved det kunde være en mulighet for å få et kraftig flertall i landet mot tilvirkning og salg av *sterkere drikker*.

Bernh. Haugen: Trammøls oppfatning nu og tidligere er nøyaktig den samme; han står i denne sak uten føling med hvad store lag av arbeiderne mener. Hvad kampen står om, føler kanskje de best som har måttet drive den daglige agitasjon blandt våre klassefeller, og drive agitasjonen ved *valgene*. Og det er *forbudstanken* som man ser skeptisk på. Vi vet også at slik som forbudet nu håndheves evner det ikke å gjøre noe godt. Tar vi posten vekk av programmet, da først får vi et virkelig stort og sterkt parti, og vi vil få en deltagelse i valget som er til ære for partiet.

Aksel Amundsen: Enten man er enig i posten eller ikke, må det erkjennes at den har vært og er et smertens barn i partiet. Hvorfor da ikke ta den vekk? Der har reist sig sterkere og sterkere røster for det på hvert landsmøte. Når forbudsposten skader oss utad, samtidig som vi ikke selv kan være totalavholdne, men bare preker moral for andre, da er det en uting. Før forbudet kom var opplysningsarbeidet det rådende, og det var en skam å vise sig beruset på arbeidsplassen og i fagforeningsmøtene. Men meget er ødelagt nettopp på grunn av forbudet. Gitta Jønsson holdt en flammende tale for sin sak. Den tale passet på et folkemøte, men ikke her. Vårt partis stilling til denne sak har vært til fordel for høiresosialistene og høire. Skal vi vinne øket innflytelse, må vi få vekk den

programpost som stenger for partiets utvikling. Og som Lie sa, har posten ingenting med sosialismen å gjøre.

Adolf Karlsen: Jeg representerer bryggeriarbeiderne, og jeg vil spørre: hvordan vil de folk oppta det, hvis man vedtar at det skal være totalforbud? De vil føle det som noe der rammer *dem* i første rekke. Bryggeriarbeidernes forening er en stor forening, og det kan bli vanskelig nok da å holde den innen partiet. Jeg er enig med Syvertsen i at spørsmålet bør sendes ut til medlemmene. For øvrig anbefaler jeg mitt forslag.

Tiden for de øvrige talere blev satt til 1 minutt.

Tina Torleifsen: Når man diskuterer med folk om forbudet, sier man at det er *kvinnene* som sterkest holder på det. Det er ganske riktig — og hvorfor? Fordi vi under krigen hadde et forbud som var effektivt. Og da stemmer man for å beholde det. Jeg hadde anledning til å høre Rastad i tre debatter om forbudsspørsmålet, men jeg vil si: det er en *skam*, Rastad, å høre dig!

Haakon Halvorsen anbefalte likeledes flertallets forslag.

Jaklin: Det sies at arbeiderne vil ha brennevin. Jeg synes ikke der er levert noe bevis for det. Talen om de uheldige virkninger av forbudet for vårt parti er også en stor overdrivelse. Selv denne by, som anses for å være blandt de «våteste», gav veldig fremgang for Det norske arbeiderparti ved valget sist.

Oscar Torp: Der er reist spørsmål om utsettelse, for at partiets medlemmer kan drøfte saken og ta standpunkt til den gjennom en uravstemning. Men saken er opført på landsmøtets dagsorden,

som har vært utsendt til avdelingene, og medlemmene har gjennom behandlingen der fått full anledning til å gi sin mening til kjenne. På de møter hvor jeg har vært har denne sak også vært diskutert særlig inngående. Jeg gjør opmerksom på at posten som den er foreslått er *ordrett* den samme som stod på partiets stortingsprogram, og hver mann som stemte med partiet ifjor har gitt den posten sin konsens.

Gjersvik sluttet seg til formannen i hans syn på utsettelsesforslaget; det måtte være fremsatt nærmest for å gi forbudets motstandere anledning til å drive agitasjon en tid til.

Nils Sten støttet Syvertsens forslag. Det centrale i partiets propaganda ved valget ifjor var at avgjørelsen av den fremtidige ordning skulde skje ved *folkeavstemning*, samtidig som partiet forholdt sig lojal overfor den folkeavstemning som var gått forut.

Marta Nielsen polemiserste mot Lie og hevdet, at stillingen til forbudet og alkoholen var et spørsmål som mettop vedkom partiet. Hvad arbeiderne skulde lære sig til å *forsake*, var alt det som skadet dem, det som ødela og brøt ned og gjorde dem uskikket til den kamp de skulde føre.

Torbjørn Henriksen frarådet forslaget om en uravstemning. Det vilde være et meningsløst forhold å innføre, at en minoritet på landsmøtet skulde ha adgang til å innanke for partiets medlemmer et standpunkt som det led mederlag på. Det flertall som fremkom fikk også ta ansvaret for en partimessig fattet avgjørelse. Avdelingene utover landet hadde sikkert også andre og viktigere

ting å ta sig av enn å terpe op igjen på dette.

Johan Torp pekte på borgerklassens stilling til forbudet og uttalte, at det vilde være den største moralske svekkelse partiet kunde tilføie sig om man her firer flagg.

Ole J. Strøm omtalte skatte-spørsmålet i forbindelse med den ulovlige brennevinshandel. Pengene gikk nu i lommene på gaulkene, mens arbeiderne måtte finne sig i økede skatter. Så man på tilstandene her i byen idag, var det oplagt at hverken stat eller kommune maktet å håndheve forbudet.

Efter et nytt innlegg av *Bruberg* for mindretallets innstilling, blev ordet gitt til innlederne til korte bemerkninger.

Dalstøl: Det er riktig, som Torp sier, at dagsordenen har vært omsendt og behandlet. Men den inneholder jo også *andre* saker — saker som tildels har vært av større betydning for medlemmene. Den behandling dagsordenen har fått, kan derfor ikke sies *helt* å gi uttrykk for partiets mening i dette spesielle spørsmål. Edruelighets-spørsmålet har nærmest vært sekundært og på ingen måte avgjørende. Noe ganske annet vil det være om medlemmene blir gitt adgang til å stemme for det ene spørsmål. Jeg vil derfor anbefale *subsidiært* forslaget om uravstemning, i tilfelle av at mindretallets innstilling blir forkastet; *vedtas* den, er jo saken grei.

Tranmæl: Jeg vil først si, at man bør undgå å gjøre denne sak til et høire- og venstre-retnings-spørsmål; man skal se på den *kommunistisk*. — Der er talt om kapitalens interesser i denne sak. Den kapitalistiske presse og kapitaliste-

nes representanter er *ikke* forbudsvennlige i Norge. — Jeg synes bryggeriarbeiderne må være klar over det, at når *alle* vil større edrue-
 lighet, må det også komme til å merkes i bryggerienes virksomhet, iallfall for de sterkere drikker. — Forbudet, sier man, skulde ikke være et sosialistisk eller kommunistisk prinsipp. Jo, selvfølgelig, fordi det er et sosialt spørsmål. Og *konsekvensen* av innskrenkning og regulering er forbud. Det er ikke forsakelse vi vil, men livsutfoldelse. Derfor må vår stilling bedømmes ut fra *kampens* synspunkt. — Forbudet er likvidert i Russland, sier man — ja, dessverre; de har også i høi grad likvidert sosialismen. Det er ikke en linje vi skal følge. — Etter Rjukan-forslaget skal man «stilles fritt». Men en programpost opsatt av et parti gjelder for alle partiets representanter og kandidater. Så vil noen ha «uravstemning». Men vi har jo *hatt* den. Alle avdelinger har uttalt sig og gitt sine representanter mandat i spørsmålet. Derfor må jeg på det sterkeste fraråde vedtagelsen av et forslag som vilde bety en utsettelse. Hvis tanken skulde bli aktuell forut for neste landsmøte, kan den jo tas op der i forbindelse med dagsordenen.

Rastad: Så skulde jeg hatt ordet. Jeg finner imidlertid ikke grunn til å si et ord mere! (Munterhet.)

Gitta Jønsson. Det er blitt beklaget at der er altfor få kvinner i denne forsamling, men nu efterdags skal de komme. Representantene til landsmøtet kan godt sette forbudet op, vi skal sørge for at det skal bli underbygget stadig sterkere både av kvinnene og de øvrige medlemmer. Og partiet, klassen og samfundet skal vinne på det.

Voteringen.

Det blev først stemt over punkt 8 i partiets retningslinjer for kommunepolitikken (landstyrets forslag), alternativt med forslaget fra Rjukan arbeiderparti.

Landsstyrets forslag blev vedtatt mot 43 stemmer. Ved særskilt votering over Adolf Karlsens forslag blev dette forkastet mot 21 stemmer.

Beslutningen lyder:

Skarp håndhevelse av edrue-
 hetslovgivningen. Lokalt veto. Innskrenkning av rettighetenes antall, regulering av deres beliggenhet og nedsettelse av utskjenknings- og ut-
 salgstiden. —

Norheims forslag blev forkastet mot 29 stemmer.

Derpå stemtes over flertallets og mindretallets forslag i innstillingen. *Flertallets forslag blev vedtatt med 84 mot 75 stemmer.*

Charles Syvertsens forslag om uravstemning opnådde 65 stemmer.

Efter den fattede beslutning kommer *edrue-
 lighetsposten* til å lyde:

Bekjempelse av alkoholondet ved forbedring av de økonomiske og sosiale vilkår, med innskrenkning og regulering. Streng håndhevelse av edrue-
 lighetslovgivningen.

Spørsmålet om forbud avgjøres ved folkeavstemning.

Kampen om alkoholondet må til slutt føres frem til totalforbud. —

De 84 som stemte for *flertallets* forslag var:

Østfold: Magnus Johansen. —

Akershus: Marta Nilsen og Vilh. Berntsen. — Hedmark: Einar Lien, Tordis Vold, Karl Østvold, E. P. Nordenget og Thorv. Refset. — Opland: Arthur Jansen, Anton Andreassen og Hans P. Haugli. — Buskerud: Berthe Finsen, Helga Englund og Konrad Knudsen. — Vestfold: Anders Michelsen og Borgar Steinsett. — Telemark: Halvor Storhaug og Hans Helgesen. — Vest-Agder: Henrik Udland, Torkjell Breilid og Jørgen Robstad. — Rogaland: Ommund Larsen. — Sogn og Fjordane: Ivar Norevik og Ivar Rikheim. — Møre: Ole Gjestad, Harald Skutvik og M. Skjærseth. — Sør-Trøndelag: Sven L. Skårdal, Chr. Lodgård, Helge Vevik og Adolf Andreassen. — Inn-Trøndelag: Ida Nordal og John Alberg. — Namdalen: Hansine Kristiansen og Wilh. Jacobsen. — Nordland: Herman Thornes, O. A. Glasø og Andr. Moan. — Troms: Engebret Søsnes, Odd Tønder, Ingv. Jaklin og Karl Johansen. — Finnmark: Konstanse Jensen. — Trondhjem: John Åe, Berta Strand og Trygve Dyrendal. — Stavanger: B. Olsen-Hagen. — Drammen: Olaf Solumsmoen. — Kongsberg: Nils Nilsen. — Oslo: Gunnar Disenåen, Olaf Vangen, Einar Andersen, Thv. Wiig, Hans Petersen, Johan Torp, H. Halvorsen, Øistein Martinsen, Borghild Olsen, Ragnhild Arnesen, F. Larsen, Kassandra Brynildsen, Gustav Lippe, Sven Svensson, B. Flood-Engebreetsen, Rolf Gerhardsen, Hans Bråthen, N. T. Nilsen, Marie Bøe, Thor Haug, Helga Olsen, Beate Ås, Erling Antonsen, Johanne Ellefsen, fru Grefsrud, Karl Søderstrøm, Karl Johansen, Adolf Indrebø, Alette Lundeberg, Eugen Johannessen, Ole Gjersvik, Kasper Kristiansen, Thora Pettersen, Eline Nilsen og David Andersen.

For *mindretallets* forslag stemte følgende 75:

Østfold: Jørgen Jakobsen og Olav

Kvale. — Akershus: Trygve Lie, Birger Pedersen, Ole Henriksen, Olav M. Orvoll, Gunnar Lund og Petter Sandaker. — Hedmark: K. Billerud og Arne Søsveen. — Buskerud: Trygve Karlsen, Olaf Bredeesen, Karl Andersen, A. H. Ek, Gunnar Gusgård, Thorvald Nystrand, Karl Kristoffersen, Johs. Fischer. — Vestfold: Anders Kristensen, Ludv. Lørdahl og Evald Nilsen. — Telemark: Johan Magnusen, Kristian Hansen, Jakob Friis og Knut Dalastøl. — Trondhjem: Ivar Årseth. — Stavanger: Nils Norheim. — Drammen: Hermanna Sandberg, Aksel Bruberg, Karl Larsen og Bernh. Haugen. — Oslo: Olaf Eriksen, Johan Jacobsen, Martin Sandum, Borger Johansen, O. Spigseth, G. Henriksen, Hilmar Andersen, Kristian Henriksen, A. Opsal, Samuel Hansen, Olaf Håve, W. Abrahamsen, Johan Andersen, Aksel Amundsen, Gustav Johansen, Thure Frøberg, Kristian Strøm, Edv. Rasmussen, Johan Eng, Kr. Koppang, Ole J. Strøm, Bernh. Eriksen, A. Håkensen, Aron Ask, Adolf Karlsen, Trygve Hansen, Ole Næss, Hjalmar Haraldsen, A. Eliassen, Asbj. Larsen, Oscar Olberg, Jarmann Hagen, Thv. Hilton, H. A. Nilsen, Bjarne Ask, Edmund Eriksen, Henry Larsen, Karl Sjøberg, W. Nordstrøm, Chr. H. Knudsen, Fr. Andersen, Sigv. Sørensen, Ingv. Mathisen og Karl Lie.

*

Efterat kamerat *Gustaf Johanson* fra Sverige hadde overbragt en hilsen til landsmøtet fra det svenske ungdomsforbund, refererte ordstyreren, *Rastad*, en innsendt skrivelse fra Arbeideropposisjonen, stemplet «Mot Dag», om adgang til landsmøtet. Mot 1 stemme besluttet landsmøtet uten debatt at skrivelsen ikke gav anledning til noen forføining.

Organiseringen av landarbeiderne og småbønderne.

Under dagsordenes post 9: *Jord- og bondespørsmål*, fremla landsstyret følgende enstemmige forslag til uttalelse:

I.

Landsmøtet anser spørsmålet om å få organisert de store grupper av skogs- og landarbeidere og fiskere på et økonomisk kampgrunnlag som er av de organisasjonsspørsmål som er av den største betydning. Det er nu avgjort av landsorganisasjonens kongress, at skogs- og fløtningsarbeiderne skal organiseres i tilslutning til Norsk papirindustriarbeiderforbund. Under henvisning til at organisasjonsformen således er avgjort for disse grupper av arbeidere, vil partiets landsmøte oppfordre samtlige partiforeninger, herreds- og fylkespartier og partiets presseorganer til å drive den mest energiske agitasjon for tilslutning til forbundet og landsorganisasjonen. For partiets medlemmer innen disse grupper må det gjøres helt klart at det er partiplikt å stå fagorganisert for alle som har adgang til det, og virke for fagorganisasjonens fremme i skogs- og fløtningsdistriktene.

II.

Landsorganisasjonens siste kongress har videre besluttet at sekretariatet skal utrede spørsmålet om organisasjonsformen og agitasjonsarbeidet blandt landarbeiderne og fiskerne. Utredningen skal forelegges representantskapet hurtigst mulig til avgjørelse.

Partiets landsmøte vil understreke nødvendigheten av at disse store grupper av utbyttede arbeidere kan bli trukket inn i den økonomiske organisasjon, og derved bli med i den felles kamp for å høine lønns- og arbeidsvilkårene og forberede grunnlaget for en nyordning av det økonomiske liv. Skal dette kunne lykkes, må først rammen trekkes op for den riktige organisasjonsform, og landsmøtet vil påpeke, at ved utredningen av dette spørsmål må fagorganisasjonen ikke føle sig bundet av den organisasjonsform, kontingent, taktikk m. v. som er blitt anvendt ved reisingen av håndverks- og industriarbeidernes organisasjon. Landsmøtet vil derfor henstille til sekretariatet å foreta utredningen i samarbeid med interesserte og kyndige folk blandt landarbeiderne og fiskerne. Landsmøtet vil videre pålegge partiets presse og avdelinger å slutte op om landsorganisasjonens arbeid på dette område og søke det fremmet av all kraft.

III.

Partiets landsmøte uttaler at partiet må, med støtte fra fagorganisasjonen, opta en energisk agitasjon for dannelse av småbrukerlag, hvor sådanne ikke finnes. Disse lag tilsluttes Norsk bonde- og småbrukerlag, som søkes utviklet til en effektiv organisasjon til varetakelse av småbøndernes interesser. Dessuten må der overalt hvor småbrukerlag finnes, optas et energisk arbeid for tilslutning til disse,

og partifeller som er jordbrukere, må overalt tilhøre sine respektive lag.

Den tid av året som småbrukerne er henvist til å søke lønnet beskjeftigelse hos private arbeidskjøpere, i jordbruk, skogbruk eller industri, bør småbrukerne gå inn i den på vedkommende arbeidsplass værende fagforening, og har de da å underordne sig vedkommende organisasjons bestemmelser. —

I sitt innledningsforedrag uttalte *Alfred Madsen* i tilslutning til den forelagte innstilling:

På dagsordenen er opført *jord- og bondespørsmål*. Det er et både viktig og omfattende problem for partiet. Det forslag som er utlagt, beskjeftiger sig, som man ser, med agitasjonen blandt landarbeiderne og småbønderne i første rekke. Det dekker altså en *del* av jord- og bondespørsmålet. Forslaget er delt i tre punkter: først organiseringen av skogs- og fløtningsarbeiderne, videre den almindelige, store landarbeidergruppe samt fiskerne, og endelig arbeidet for å vinne småbøndene for organisasjonen.

Med hensyn til de første har jo landsorganisasjonens kongress godkjent disse gruppers tilslutning til Norsk papirindustriarbeiderforbund. Det har vært og er fremdeles delte meninger om denne form for organisering av skogs- og fløtningsarbeiderne. Men når kongressen har truffet sin avgjørelse, må partiets instanser stå bak den beslutning som er fattet. Beslutningen må også sies å være riktig, hvis man vil ha dannet industriforbund efter *produksjonslinjer*. Når et slikt forbund er

ferdigdannet, vil det komme til å omfatte hele treforedlingsindustrien i landet. Det vil bli en virkelig industriorganisasjon — fra råstoffarbeiderne, de som fremstiller halvfabrikata og til de som frembringer det helt ferdige produkt. Og skal det være sammenheng i produksjonen, må det også være sammenheng i den *organisasjonsform* som omfatter disse industrigrupper. Nu da organisasjonsformen er fastslått for dem som arbeider i skogene og med fløtning, må vi slutte op om den og pålegge våre medlemmer som en *partiplikt* å være tilsluttet sine respektive organisasjoner også på dette område, når de tilhører vedkommende branche og har anledning til å stå fagorganisert. Det er allerede organisert over 1200 av disse arbeidere i tilslutning til papirindustriarbeiderforbundet. Det er opnådd på kort tid og tross adskillig motstand som det har møtt. Når der settes størst mulig kraft inn på dette organisasjonsarbeid, kan der bli adskillig filer. Og det vil ha betydning på flere måter. Derved legges grundlaget for en *økonomisk kamporganisasjon i landdistriktene*, og man høster verdifulle erfaringer.

Det næste punkt gjelder de egentlige landarbeidere, det vil si de som lever av forskjellig arbeid i *jordbruken*. De utgjør en større masse enn man i almindelighet tenker sig; industriarbeidernes antall blir næsten forsvinnende sammenlignet med dem. Hvordan disse skal få en faglig — eller rettere sagt *økonomisk* — organisasjon til kamp mot sine utbyttere og til hevdelsen av sine interesser, er ennå ikke avgjort. Spørsmålet skal nu tas op av sekretariatet og utredningen forelegges represen-

tantskapet. Vi står her, kan man si, overfor et særegent *norsk* spørsmål, og man må derfor bygge vesentlig ut fra våre egne forutsetninger. I Danmark f. eks. ligger forholdene ganske anderledes an. Det gjelder for oss å trekke op en organisasjonsstruktur som passer til våre økonomiske forhold. Partiet må, mener jeg, foreløpig avvente den utredning som skal foretas. Men samtidig bør vi gi vår uttalelse til kjenne om hvordan vi mener vi kan fremme reisningen av en virkelig landarbeiderorganisasjon her i landet. Dette er det også pekt på i forslaget. Det understrekes her nødvendigheten av, at disse store grupper av utbyttede arbeidere kan bli trukket inn i den økonomiske organisasjon og derved bli med i den felles kamp for å høine lønns- og arbeidsvilkårene og forberede grunnlaget for en nyordning av det økonomiske liv. Skal dette kunne lykkes, må først rammen trekkes op for den riktige organisasjonsform, og det uttales i forslaget, at ved utredningen av dette spørsmål må fagorganisasjonen ikke føle sig bundet av den organisasjonsform, kontingent, taktikk m. v. som er blitt anvendt ved reisningen av håndverks- og industriarbeidernes organisasjon. Som *min* opfatning vil jeg i korte trekk fremholde, at landarbeiderne, eller de som vesentlig lever som jordbruksarbeidere i bygdene, bør i hvert herred danne sin egen forening. Denne baseres på en lav kontingent — f. eks. 50 øre i uken — for at man lettere kan samle dem. De må i *kamp* og *arbeid* utvikle sin egen organisasjonsform og sin egen organisasjonspraksis. Vi skal være fordomsfri her og ikke se for strengt ut fra de forutsetninger

som håndverks- og industriarbeiderne vil være tilbøielig til. Hvordan skal de så *sammenslutes*? Her kan flere muligheter tenkes: enten et eget forbund eller tilslutning til et bestående — f. eks. til Norsk arbeidsmannsforbund som nu optar arbeiderne ved vei- og jernbaneanleggene, eller til papirindustriarbeiderforbundet som en egen gren der. Dette er ting som får overveies. Meget taler for å prøve en organisering i tilslutning til N. A. F. Det har også vært nevnt, at de kunde tilsluttes de faglige distriktsorganisasjoner, som i Buskerud, Vestfold, Østfold, Trøndelag o. s. v. Men en slik ordning vilde bryte med landsorganisasjonens *nuværende* lover og den struktur, hvorefter fagorganisasjonen er bygget op, og den vilde derfor neppe kunne gjennomføres. Det kan også være mangt å imvende mot en slik ordning. Distriktsorganisasjonene er jo ennå ikke helt utbygget; de spiller på en måte samme rolle idag som våre *politiske* samorganisasjoner i landdistriktene.

Det vesentligste blir altså at der søkes dannet en forening i hver bygd, og at man så finner en løsning på hvordan disse skal oppbygges i forbund, innen rammen av den faglige landsorganisasjon. Foreningene må gis utstrakt selvstyre, så de kan få utfolde sitt initiativ og sin kampvilje i den første gjennombruddstid. Vi må la dem få *fritt slag*. I begynnelsen var kamp, i begynnelsen var føderalisme — det går igjen i all historie. Det er en hovedsak, at man er opmerksom på det. Der blir ingen *organisasjon* før der reises kamp, før det blir aksjoner i alle bygder. Av den kamp som blir reist mot dem, hvis utbytning de

nu er prisgiitt, vil en planmessig organisasjon kunne skapes. Landarbeidernes organisasjon må dannes *i kamp mot storbønderne og godseierne.*

Kommer man så inn på spørsmålet om kampmetodene, er det vel sannsynligst, at man velger den linje som ligger i anerkjente arbeidsvilkår. Det er en linje som *kan* lykkes, hvis man har vilje. Med hensyn til kampmidlene for å få gjennomført de forbedringer organisasjonen reiser krav om, må man også huske på, at det her dreier sig for en stor del om sesongarbeidere. De almindelige kampmidler bør til å begynne med bli bojkott og blokade. Og man kan komme nokså langt, hvis man først begynner, for klasse- og solidaritetsfølelsen er ikke så liten blandt landarbeiderne, når den først blir prøvet. Storparten av jordbrukseierne er ikke organisert i den forstand som vi mener med det ord, og arbeiderne vilde i første omgang få et forsprang som de kunde utnytte til å styrke sin organisasjon i praktisk og moralsk henseende. — Som sagt, en riktig organisasjonsstruktur er av stor verdi. Men *det* er selvfølgelig ikke nok. Like nødvendig er kampens vilje og kampens initiativ, og med *den* vil organisasjonen komme til sin rett og bli livskraftig.

Det siste punkt i forslaget omhandler småbrukerne, altså de som *vesentlig lever av sine småbruk.* De har også nu sine foreninger, som er organisert i tilslutning til Norsk bonde- og småbrukarlag. Fra partiets side må der settes størst mulig kraft inn på å få dette lag til å bli en virkelig effektiv organisasjon som er klar over sin oppgave og kan bli en bundsforvant

i den kamp vi fører. De småbrukere som delvis er *lønnsarbeidere*, må organiseres faglig overalt; det vil igjen være medvirkende til at de på det sted, hvor de hører hjemme, blir med der og fremmer organisasjonstanken — at de blir aktivt med for å reise en sterk organisasjon av landarbeidere og småbrukere. Foruten partiet må også landsorganisasjonen — kanskje i første rekke den — drive en omfattende agitasjon her. For det er *de* lag som rekrutterer industrien. Og det er dessverre så at de streikebryterelementer som vi møter, ofte kommer fra landsbygden og fiskeridistriktene — fra de steder hvor man aldri har hørt et foredrag om organisasjonen. Derfor er det en fagorganisasjonssak av største betydning å drive en almindelig agitasjon i fiskeri- og landdistriktene. Det skulde nu være klart for enhver. Hittil har man konsentrert sig om industri-plassene. Det gjelder om at man fra nu utvider rammen for det almindelige opplysnings- og agitasjonsarbeid, for at man kan trekke også disse lag av arbeiderbefolkningen inn i organisasjonen.

Uvilkårlig melder sig her spørsmålet om dannelsen av en *fellesorganisasjon* av disse tre grupper. I praksis er de jo nokså blandet. Det som kunde tenkes, måtte da være et eneste jordbruksarbeiderforbund. Men det bør vel komme som et næste skritt i utviklingen. Praktisk organisasjonspolitik er å begynne *ved roten*, med fagforeninger innen de forskjellige grupper som grunnenheten, og ikke fra toppen. Kan man få utviklet skogs- og fløtningsarbeidernes organisasjon, få dannet en landarbeiderorganisasjon som har sine naturlige oppgaver og videre

få modernisert småbrukerlaget, vil disse kunne gå sammen i et kartell, som senere kanskje kan bli utbygget til en organisatorisk sammenlutning til varetagelse av de betydelige fellesinteresser som disse grupper har. Men det får, som sagt, bli neste etappe i utviklingen.

Oscar Nilssen: Etter Madsens innledningsforedrag og de beslutninger som foreligger fra fagkongressen, skulde det ikke være nødvendig å ta op noen lang diskusjon om denne sak. Men den er dog en av de viktigste på landsmøtets dagsorden, og en av de viktigste for partiet som helhet. Partiet skal jo rekruttere sine medlemmer fra landbefolkningen, og da er det en viktig oppgave at det innretter sig slik at det også kan vinne denne befolkning og vekke interesse blandt den for sin politikk. Det samme gjelder, som nevnt, på det faglige og økonomiske område. Madsen pekte på, at der var organisert 1200 skogs- og fløtningsarbeidere innen papirindustriarbeiderforbundet, og han syntes det var bra, når man tok den korte tid i betraktning. Der har tidligere vært organisert over tre tusen, da skogs- og jordbruksarbeiderne hadde sitt eget forbund. Vi gikk også til kamp, som Madsen sa. Men feilen var at medlemmene ikke var *innstillet* på noen lengere kamp, at de ikke var klar over de konsekvenser en slik kamp kunde ha. Og resultatet av skogsarbeidernes kamp var et nederlag for hele forbundet. — Det er sagt at den omorganisering som nu er vedtatt har vakt motstand. Det er riktig, og kanskje det er nettop derfor det er så vanskelig å få en organisasjon i

stand! Man får det svar svar av skogsarbeiderne at de ikke begriper *hvorfor* man har truffet en slik bestemmelse. Selv regner de sig for å tilhøre den øvrige landarbeiderklasse. Det er disse folks egen opfatning. Og den er begrunnet i at man *ikke kan skille* mellom skogs- og landarbeidere. I mange tilfelle er de den samme person. De mener sig å ha et virkeområde hvor de naturlig hører sammen. Beslutningen vil derfor vanskeliggjøre løsningen av dette spørsmål. Men efterat den nu er stadfestet av kongressen, er jeg naturligvis enig i den konklusjon som innlederen trakk, og som har fått sitt uttrykk i forslaget. Vi må gjøre hvad vi kan for å få iallfall skogsarbeiderne til å forstå nødvendigheten av å komme i et solidarisk forhold til de øvrige organiserte arbeidere i landet. Jeg har hatt den opfatning, at for å få organisasjonsformene tilfredsstillende løst skulde man ikke ha revet vekk noen gruppe her, men søkt å samle dem i én sammenslutning innen landsorganisasjonen. Hvis den taktikk som nu er valgt skulde føre til at landarbeiderne gikk til å danne et eget forbund *adskilt* fra de øvrige, altså utenfor landsorganisasjonen, da har taktikken åpenbart vært en feil. Tanken var oppe i skogs- og landarbeiderforbundet allerede før det blev oppløst. Jeg bekjempet den der og vil fortsette å bekjempe den. Når jeg ikke ser så optimistisk på dette forhold som Madsen, er det fordi jeg selv er skogsarbeider, og vet hvor vanskelig det vil være å få innpasset den nye organisasjonsform efter de industrielle bedrifter. Men tross jeg er uenig i den form som er fastslått, har jeg allike-

vel sluttet mig til forslaget, for jeg vil ikke være med på noe som kan utlegges som en demonstrasjon mot kongressen og mot landsorganisasjonen. Det gjelder nu bare om hvad vi kan få utrettet på dette grunnlag. — Med hensyn til arbeidet blandt småbrukerne er det også nødvendig at partiet tar en grei stilling. Det er kanskje den tallrikkeste klasse i landet — i mange kommuner er de i avgjort flertall blandt befolkningen — og de venter på å se hvad partiet kan gjøre for dem gjennom sin politikk — ikke som lønsmottagere til enkelte tider av året, men som produsenter i første rekke. Og her mener jeg at det som er uttalt under punkt 3 i forslaget skulde gi det riktige uttrykk, hvor det gjelder organiseringen av denne viktige samfunndsklasse.

Gunnar Lund: Ullensaker arbeiderlag innsendte i sommer til landsstyret et forslag i jord- og bondespørsmålet. Vi tenkte da at hele partiets bondepolitikk skulde komme op til behandling her. Jeg understreker, hvad også den siste taler sa, at det er nødvendig å nå det arbeidende folk på landet gjennom vår agitativsvirksomhet for å knytte dem til oss og vinne dem for den kommunistiske politikk. Men for at så skal skje, må partiet stille sig delvis på en annen måte enn for. Den side av spørsmålet som vi ønsket reist, er ikke omtalt av landsstyret, og jeg beklager det; aller helst burde der vært omsendt en innstilling i saken til avdelingene på forhånd. Vi foreslo bl. a. at partiet skulde utgi et blad igjen, i likhet med «Arbeiderbonden», hvis oppgave var å nå frem til og påvirke de arbeidende bondemasser. Men ef-

terat vi nu har hørt om hvordan partiets økonomi for tiden står, må dette bero, iallfall til neste landsmøte. Imens håper jeg at lands- og centralstyret er opmerksom på hele den rekkevidde som opplysningsarbeidet blandt småbønderne har for oss. Hvad angår organiseringen av landarbeiderne er jeg uenig i den måte hvorpå den er grepet an. En stor, felles organisasjon for alle grupper av landarbeidere vilde ha gavnet mer. Det landarbeiderforbund vi hadde levde i tolv år, men det var for svakt til å greie sig alene. Også bonde- og småbrukerlaget står dårlig i det efter et omtrent like langt vinke. Jeg er imidlertid enig i, at når landsorganisasjonen har tatt sitt standpunkt, må partiet respektere det og gjøre sitt til det best mulige resultat. Jeg anbefaler forslaget og henstiller at partiets medlemmer utover landet støtter til av all evne.

Øistein Martinsen: Når talen er om å organisere landarbeiderne, må man alltid ha for øie at der er forskjellige grener av arbeidere på dette område. Vi har bl. a. tjenestegutter og tjenestejenter, og videre småbrukere som arbeider på eget bruk og er lønnsarbeidere til forskjellig tid. Hvad tjenestefolkene angår må man søke dem der de lettest er å treffe. Om høsten og våren kommer de inn til feste- eller hyrekontorene i byen for å søke plass. Samorganisasjonene burde ha folk til stede der, som kunde tale til dem om organisasjonen. Det har vist sig at også uorganiserte sluttet sig til, når det gjaldt en lønnsaksjon. Gjennom arbeidsmannsforbundet f. eks. kunde man diktere en minstelønnsbetaling

hver høst og vår og gjøre kravet kjent utover. De vilde da komme til å forstå, at hvis de skal kunne beskytte sin arbeidskraft kommer de ikke organisasjonen forbi. Hvad småbrukerne angår er de stort sett sin egen arbeidsgiver; deres organisasjonsform må derfor bli en ganske annen. Sammenslutningen der må legges på et helt økonomisk grunnlag. Vi må på alle måter understøtte småbrukerbevegelsen, og så vel kooperasjonen som den faglige organisasjon må ta hånd i hank med den organisasjonsform som her må bygges. Hadde de vært bedre organisert idag — om de hadde hatt forvaltningen over opplagringsplasser, konserveringsfabrikker osv. — vilde de stått sterkere i omsetningen av sine produkter og hatt en ganske annen beskyttelse enn de har ved den tilfeldighet som de nu er gitt i vold. Det samme forhold gjør seg gjeldende for fiskernes vedkommende; de er på en måte prisgitt opkjøpernes forgodtbefinnende. Her må der skaffes forbindelser med kooperative og kommunale avsetningsmarkeder på det felt — med alle de foretagender arbeiderne disponerer over.

Sven Skaardal: I alt vesentlig kan jeg slutte meg til hvad Madsen og Oscar Nilssen har sagt, særlig om nødvendigheten av at disse spørsmål ofres en langt større oppmerksomhet fra partiets side enn tilfelle har vært. Minst 80 prosent av befolkningen tilhører den arbeidende klasse i landet. Men hvor mange av disse er organisert? Skal man nå frem et stykke her og gjøre ny landvinning, må man drive en intens agitasjon blandt landarbeiderne, fiskerbefolkningen og småbønderne — og ikke bare muntlig. Hvad pressen angår vil jeg si at vi ennå ligger altfor langt tilbake. Den manglende forståelse, som holder flertallet tilbake fra organisasjonen og fra politisk deltagelse, må nu bøtes på ved en planmessig opplysningsvirksomhet. Jeg vil derfor henstille til det kommende landsstyre at det søker å sette mer inn på arbeidet her. Skal vi nå målet: *en samlet arbeiderklasse som skal erobre det tapte land tilbake*, må det skje gjennom en vel anlagt og vedholdende agitasjon.

Landsstyrets forslag blev enstemmig vedtatt.

Klassesamlingen.

Landsstyret foreslog i spørsmålet om nasjonal samling av arbeiderpartiene:

1. *Landsmotet godkjenner de forfoininger landsstyret har truffet for å skape klassesamling.*

2. *Landsstyret bemyndiges til atter — så snart tiden ansees gunstig — å innby de andre arbeider-*

partier til klassesamling eller eventuelt innkalle en samlingskongress. —

Videre foresloes i anledning av stillingen til det internasjonale byrå:

Idet landsmotet forutsetter at informasjons- og propagandabyrået kun har til oppgave å danne et

bindeledd mellom de uavhengige revolusjonære arbeiderpartier og arbeide for internasjonal samling på klassekampens grunn, gir landsmøtet landsstyret fullmakt til å treffe avgjørelse om partiets tilslutning. —

Spørsmålet om klassesamling blev innledet av

Edv. Bull:

Et landsmøte er ingen agitasjonstribune, og jeg skal derfor ikke her fortape mig i en skildring av hvor nødvendig arbeiderklassens samling er. Det vet vi alle sammen, og vi har også alle sammen en klar følelse av all den skade som splittelsen har påført arbeiderklassen og daglig påfører den. De ting som det her er nyttig og nødvendig å snakke om, er hvordan vi kan arbeide for å skape samling, i hvad former den kan tenkes å foregå, og de ofre som kan bli nødvendige for å få den istand.

Vi vet alle sammen at det var internasjonale forhold som skapte splittelsen. Det var Moskva-tesene som drev høiresosialistene til å bryte ut av partiet, og det var den tredje Internasjonales politikk som drev nykommunistene frem til sitt brudd. Og akkurat som splittelsen, slik må også spørsmålet om samlingen sees både nasjonalt og internasjonalt på en gang.

La oss ta vårt utgangspunkt i

tesene av 1920. De fleste av oss som er her, var dengang med på å arbeide for at Det norske arbeiderparti skulde akseptere tesene; men de fleste av oss gjorde det bare til tross for alvorlige betenkeligheter ved og uenighet i flere av tesene. Det som bestemte oss, var på den ene siden følelsen av solidaritet med den russiske revolusjon, på den andre siden en mere eller mindre klar følelse av at tesene hadde rett i å ville trekke et klart og skarpt skille mellom reformister og revolusjonære.

Og her er vi ved det første kjernepunkt. Det er ikke tvil om at *det* var den egentlige hensikten med tesene, å trekke dette skillet så skarpt, at en forsoning ikke var mulig, og spørsmålet er om den politikk — sett ut fra det vi har lært i de fem årene fra 1920 til idag — var riktig.

Den var iallfall dengang helt naturlig. Det var i årene 1917—21 fullt forklarlig at arbeiderklassen i Europa ventet verdensrevolusjonen i en nær fremtid; kapitalismens forferdelige krise på den ene siden, revolusjonene i Russland, Tyskland, Ungarn på den andre siden, arbeiderbevegelsens økende makt også i Vest-Europa — alt sammen pekte i den retning, og under den forutsetning var det videre helt naturlig at man så det som hovedoppgaven å skape organer, best mulig skikket til å gjennomføre selve revolusjonen. Men til det behovet man

nettopp de små faste organisasjonene som var ubetinget pålitelige; og samarbeid med de sosialdemokratiske lederne som under krigen hadde gått regjeringenes ærender, var en meget farlig ting. Om det også var riktig å trekke skillet så langt til venstre at man ikke bare skallet av de egentlige høiresosialistene, men også en hel del av det, man dengang kalte «centrister», er et annet og mere tvilsomt spørsmål.

Men siden 1920—21 har stillingen uenkelig forandret seg meget sterkt. Med den økonomiske krisen som begynte i 1921, har det lykkedes privatkapitalismen å konsolidere sin stilling — for hvor lenge vet vi ikke, men iallfall for noen år fremover. Arbeiderorganisasjonene, både de faglige og de politiske, smeltet sammen i tall og makt, arbeiderklassens offensivånd blev svekket, revolusjonen i Tyskland og Ungarn blev knust, sovjetstaten blev tvunget til innrømmelser både overfor de kapitalistiske stater og overfor selve det kapitalistiske system. Denne nedgangen er riktignok heldigvis nu stanset, arbeiderbevegelsen er igjen i marsj fremover; men vi vet allikevel alle sammen at den revolusjon, vi arbeider for, ikke kan komme hverken idag eller imorgen, at dagens oppgave for oss derfor ikke er å gjennomføre, men å forberede revolusjonen.

Dette forberedelsesarbeid har mange forskjellige sider; men en

av de viktigste — kanskje den allerviktigste — består i å revolusjonere arbeiderklassens sinn, og en hovedoppgave idag er derfor å finne organisasjonsformer som best mulig setter oss istand til å vinne innflytelse over selve de store arbeidermassene, både de partiløse og de som sogner til det ene eller det andre av arbeiderpartiene.

Denne innflytelsen, som vi søker å vinne for våre revolusjonære ideer, er igjen i første rekke betinget av at *tilliten* blir gjenoprettet innen arbeiderbevegelsen, slik at arbeiderne ikke — som nu — på forhånd er vebnet med mistillit til enhver som kommer til dem uten akkurat å tilhøre deres egen retning, og slik at tretttheten og motløsheten over klassesplittelsen blir overvunnet.

Men denne tilliten kan sikkert bare gjenoprettes på den måten at alle sosialistiske arbeidere samles i ett parti.

Det kan ikke nytte å komme og si at vi kan greie os med «enhetsfront» — «enhetsfronten» har ganske andre oppgaver. I de tilfelle hvor den har vært ærlig ment, har den hatt til hensikt å opnå bestemte, positive resultater i bestemte enkelte saker — i andre tilfelle har hensikten bare vært å narre andre partier på limpinnen eller skape en gunstig agitasjonsbasis for sitt eget parti. Arbeidet for «enhetsfront» har hittil ennå ikke i noe arbeiderparti vært fulgt

av en åpen erkjennelse av at også de andre arbeiderpartiene var besjelet av ærlig vilje til arbeid for sosialismens sak.

Jeg har her forsøkt å se saken fra et alment, revolusjonært sosialistisk standpunkt, uten å tenke hverken på det ene eller det andre partis særlige interesser; til syvende og sist må jo også vårt eget partis interesser vike for det som best kan tjene selve vår store sak, sosialismen. Men på det grunnlaget, jeg har forsøkt å legge, må vi se å komme frem til praktiske arbeidslinjer for vårt eget parti.

Er vi klar over at arbeiderbevegelsens fremtid krever samling i ett parti, må vi også erkjenne at denne samlingen nødvendigvis må få forskjellige former i de forskjellige land. Går vi ut fra at samlingen i Norge må foregå omkring Det norske arbeiderparti, fordi det er det mektigste, og har tillit hos den overveiende del av arbeiderklassen, må vi erkjenne at samlingen f. eks. i Sverige må foregå omkring det parti som der er det sterkeste, sosialdemokratiet. Og når Høglund trekker konsekvensene av denne erkjennelsen og søker samling med sosialdemokratene må vi ikke rope «forræder» efter ham, men si at det er meget beklagelig at han er blitt nødt til å gå den vei, men at det efter omstendighetene sannsynligvis er det riktige.

Og i vårt eget land må vi si:

Det samlede parti må være et *rummelig* parti. For det første skal all gammel strid og kjevl være glemt. Ingen skal ha lov til i det nye, samlede norske arbeiderparti å minne noen om fortidens misgjerninger eller feiltagelser; der skal ingen forskjell være mellom de som har hørt til det ene og de som har hørt til det andre parti; ingen skal betraktes som forlorne sønner, der er vendt tilbake til faderhuset for å søke tilgivelse.

Dernæst må vi si til sosialdemokratene:

Dere brøt ikke ut av Det norske arbeiderparti for den annen Internasjonales skyld; for fem år siden kunde dere godt stå i arbeiderpartiet, da det sognet til den tredje og ikke til den annen Internasjonale; den annen Internasjonale er ikke siden dengang blitt noen betydningsfullere faktor i arbeiderbevegelsen enn den var, og dere må trostig kunne stå i et parti som ikke er tilsluttet denne Internasjonale, all den stund ingen vil forhindre dere i å arbeide for at dette forhold blir forandret, om dere i sin tid kan få flertall for det.

Dere må videre være klar over at Det norske arbeiderparti står på klassekampens grunn, ikke på borgfredens, at vi vil drive klassekamppolitikk og at vårt mål er den sosiale revolusjon. Vi tror ikke på at denne revolusjon kan gjennomføres ved stortingsbeslutninger, men bare ved maktmidler;

om de maktmidlene i siste instans vil bli av økonomisk eller militær karakter. — eller kanskje snarest bestå i en forening av begge deler — vet vi ikke; men vi vet iallfall at vi har til opgave å styrke våre egne maktmidler og svekke borgersamfundets, så meget vi evner. Men innenfor rammen av denne klassekamppolitikk må der være fri adgang for den som ønsker det, til å hevde at demokrati er å foretrekke for diktatur, og til å arbeide for at det kan bli mulig å gjennomføre den sosiale revolusjon med demokratiske midler.

Til nykommunistene må vi si:

Et uhyre flertall av den norske arbeiderklasse har bestemt tatt standpunkt mot å tilhøre den nuværende tredje Internasjonale, og den norske arbeiderbevegelse kan derfor bare samles utenfor den. I et samlet arbeiderparti må det derimot være full frihet til å arbeide for en ny tilslutning til den kommunistiske Internasjonale — men et slikt arbeid må føres helt åpent; ingen celle- eller fraksjonsdannelse må finne sted og ikke noe organisatorisk samarbeid med Internasjonalen, så lenge partiet som sådant står utenfor den. I virkeligheten er der ikke så stor forskjell på vårt politiske syn; men vi tror ikke på at noen enkelt retning har forpaktet den evige sannhet, og vil dere arbeide sammen med oss, må dere slutte med både å si og mene at sosialdemokratene eller vi er forrædere og

løgnhalser og banditter; dere må tro oss, som vi er villige til å tro dere, at vi arbeider i full opriktighet for vår felles sak.

Og til de partiløse, de som er gått trett av kjevlet, må vi si:

Nu skal det være slutt med de ørkesløse teoriene. Det betyr ikke at partiet skal innstille all teoretisk tenkning; men det betyr at det teoretiske arbeid skal løses ut av dagskjevlet; diskusjonen om hvad vi må lære av de siste års utvikling skal føres i kameratslige former og ikke få lov til å forstyrre samarbeidet. Arbeiderbevegelsen roper på alle dere som står utenfor og ser rådville på partistriden: Kom med og hjelp til med å fremme enheten og lette fremgangen mot vårt store mål.

Det vilde være komisk å tro at alle stridsspørsmål var løst med et slikt program som det, jeg her har antydnet, eller at alle vanskeligheter var over, fordi om man fikk et slikt program vedtatt. Fremgangslinjen er klar nok: man måtte få sammenkalt en enhetskongress og så se i hvilken utstrekning de som blev overstemt der, allikevel vilde bøie sig for kongressens beslutninger. Det er efter mitt skjønn mer enn tvilsomt om tiden idag er inne for en slik kongress; men modningen går fort og kan komme til å gå fortore — ingen kan f. eks. idag profetere om i hvilken grad de store arbeidskampene som vi må vente oss til våren, vil bidra til å sveise også

den politiske arbeiderbevegelsen sammen. Og da kan tiden kanskje være der, da vårt parti — og som det sterkeste arbeiderparti er det oss som har ansvaret — må ta et slikt praktisk initiativ som å forsøke en enhetskongress.

Vanskeligere enn å stake op linjen for det nasjonale samlingsarbeid er det å finne den rette internasjonale linjen. Er vi klar over at splittelsen i første rekke har internasjonale årsaker og ikke nasjonale, da er det også klart at vi må se samlingen som et i første rekke *internasjonale* spørsmål. Er det riktig at tiden idag krever masse-sammenslutningen av såvidt mulig hele arbeiderklassen, da må det også være riktig at de store samlede nasjonale arbeiderpartier må samles i en felles Internasjonale, ikke splittes i to stridende.

At noen av de to eksisterende Internasjonaler kan bli det kry-stalleringspunkt, samlingen kan konsentrere sig om, er nu neppe tenkelig. Altfor mange og store partier og grupper står idag utenfor begge de to Internasjonaler, fulle av mistillit til dem begge to, og ingen av de to har i de siste år vist sig å ha synderlig tiltrekningskraft overfor de utenforstående — tvertimot, navnlig den tredje Internasjonale befinner sig midt i en prosess hvor den holder på å avskalle tilhengerne istedenfor å vinne nye.

Dessuten er det betegnende at mens man rundt omkring i man-

ge, kanskje de fleste, europeiske land kan konstatere at arbeiderbevegelsens makt er i vekst, så er begge de to Internasjonalers maktstilling i verden utvilsomt i rask tilbakegang.

Den annen Internasjonale skilte med et mektig medlemstall; men dette store, helt nominelle, tallet er også omtrent alt hvad den har å by på. Marseilles-kongressen i disse dager har vist oss at ingen, hverken venner eller fiender, har noen synderlig interesse for hvad den foretar sig, og de beslutninger som der fattes, er av helt den samme intetsigende kompromisskarakter som den økumeniske kirkekonferanses i Stockholm.

Den gamle «annen Internasjonale», før 1914 var sannelig engstelig og forsiktig nok og hadde ikke formegen makt over sine medlemmer, som det viste sig ved krigsutbruddet; men dens makt strakte sig da iallfall så langt at da en av dens kongresser ti år før verdenskrigen fattet en prinsipiell beslutning i et så viktig praktisk-politisk spørsmål som ministersosialismen, så bøiet Jaurès og den franske partiledelsen sig for den internasjonale beslutningen og opgav sin ministersosialistiske politiske linje. Kan noen idag tenke sig muligheten av at Marseilles-kongressen skulde ha mot til å uttale noe som helst positivt enten om ministersosialisme eller om noe annet viktig og vanskelig politisk spørsmål? eller kan noen

tenke sig at MacDonald eller Renaudel eller Müller eller Stauning vilde ta det ringeste hensyn til en eller annen platonisk uttalelse av Marseilles-kongressen om noe slikt spørsmål?

Den tredje Internasjonale har aldri vært virkelig internasjonal; men idag er den russiske overvekt større enn noensinne, og innskrumpningen i Central- og Vest-Europa fortsetter med samme fart som den har gjort i de siste år, på grunn av den uvilje som eksekutivens metoder vekker.

I Rjukan-forslaget heter det at det i den siste tid har vist sig forskjellige tegn til lysning i den tredje Internasjonales organisasjonspraksis. Hvad disse tegn egentlig består i, må jeg si, jeg ikke forstår. Det er iallfall ikke noen tegn til lysning det som er hendt i de siste uker og dager — den brutale avskaffelsen av den ledelse for det tyske kommunistparti som Internasjonalen selv har innsatt, men som den nu svikter — og den hensynsløse partitagen til fordel for den ene fløi i det norske kommunistparti og mot fløien Scheflo-Krogh-Bergmann.

På den andre siden er tanken om å danne noen ny «Samlings-Internasjonale» fullkommen utopisk. De fleste av de uavhengige sosialistiske partiene er altfor små til å kunne gi et slikt forsøk det nødvendige ryggstød, og de vet altfor litet om hverandre til at de idag er modne til å utarbeide et

felles program. Og dertil kommer at den fallitt som de to bestående Internasjonaler har gjort, nettop i de uavhengige partiers og de partiløses rekke har skapt en dyptgående og farlig skepsis overfor all internasjonalisme.

Men på internasjonalt område tør det være mulig at en tillempet «enhetsfronts»tanke kan være nyttig, tanken om praktisk samarbeid i bestemte saker. På den ene siden er utsiktene til virkelig samling her langt fjernere enn innenfor nasjonale rammer; på den andre siden er her innvendingene mot «enhetsfronten» — det at den ikke forbindes med en gjenskapning av et virkelig tillitsforhold — her av meget mindre vekt, fordi samarbeidet her ikke forutsetter den intime personlige forbindelse som innenfor det enkelte nasjonale parti.

Men selv for å bane veien for en slik tanke om leilighetsvis enhetsfront, kreves der et nytt organ, som vil legge godviljen til for å virke forsonende, og som kan vise arbeiderklassen at der innenfor begge de to Internasjonaler finnes elementer som er fri for særinteressene og som har den sosiale revolusjon som eneste rettesnor for sine handlinger.

Vi behøver å få rede på hverandre. Hvad vet vi idag, virkelig, sannferdig, om arbeiderbevegelsen f. eks. i Frankrike, Italia, Polen, Tsjekkoslovakiet? om partiforholdene der? Bare den ene lille

bulletinen som byrået hittil har utgitt, har lært oss viktige og nyttige, nye ting om slikt, og mere vil vi måtte lære for å forstå hvor arbeiderbevegelsen idag står.

Det sies at de uavhengige partiene er små og uvesentlige — men var Zimmerwald-partiene større da de begynte? Og partiene i Norge og Italia er da iallfall i sine land både store og mektige.

Og om vi ikke vil skape byrået — hvad så? De som er motstandere av byrået, og som ennå har en liten rest av tro på Komintern, har allikevel ikke noe positivt å peke på. Ingen kan eller tør foreslå os noen annen internasjonal linje — og skal vi da opgi all internasjonalisme? Stikke nevene i bukselommen og la allting gli? Ikke interessere oss for noe utenfor våre egne grenser?

Andre muligheter er der ikke enn enten ingenting — eller et forsøk på å skape oss en ny internasjonal forbindelse gjennom det byrået, vi foreslår. Vi skal huske på at når vi pleier å begynne våre møter med å synge Internasjonalsen, så plikter vi også å tenke og handle internasjonalt. Vi må gå den eneste veien, som ligger foran oss, og gjøre det forsøket, som her er foreslått.

Debatten.

Fra Rjukan arbeiderparti var innsendt følgende forslag:

1. D. N. A. bekrefter og gjen- tar den enstemmige erklæring

som blev vedtatt av landsmøtet november 1923.

2. Idet landsmøtet således erklærer, at det prinsipielt fremdeles står på kommunistisk grunn, pålegger det centralstyret og partipressen å holde sig denne beslutning etterrettelig.

3. Etter de øvelsninger som hittil er fremkommet med hensyn til «Informasjonsbyrået» kan Rjukan arbeiderparti ikke innse, at det har hatt eller vil komme til å få noen betydning for D. N. A. Såfremt det ikke til landsmøtet er fremkommet en fyldestgjørende redegjørelse for at deltagelsen i Informasjonsbyrået fremmer partiets utvikling i den revolusjonære retning, som ovenfor er anført, beslutter landsmøtet at partiets forbindelse med Informasjonsbyrået ophører. —

Jakob Friis:

Når jeg med noen ord skal prøve å forsvare Rjukan-forslaget i klassesamlingsspørsmålet, må jeg med en gang begynne med en erkjennelse til Bull og de andre motstandere av forslaget. De aller siste dagers begivenheter har bragt mig til å tvile på riktigheten av det vi skriver om lyspunkter i Internasjonalsens organisasjonspraksis. Jeg står uforstående overfor begivenhetene i det norske kommunistparti og likeså det tyske kommunistiske parti i disse dager. Der var en del lyspunkter. Men jeg vil åpent si at de ikke lenger synes å eksistere. Allikevel! Disse begivenheter rokker ikke det ringeste ved de hovedsynspunkter vi har fremhevet i Rjukanforslaget. Det første vi slo fast i dette var, at samlingen av den kjempende arbeiderklasse bare

kan skje på kommunistisk grunn, det annet at de små partier som det internasjonale informasjonsbyrå hadde tilknytning til, var så små og var av så *tvilsom* art, at det vilde svekke Det norske arbeiderpartis revolusjonære karakter å komme i forbindelse med disse partier. Vi kan si, at den krise vi ser i Norges kommunistiske parti, gjør det så meget *mer* nødvendig for vårt parti nu å føre en klar linje, for derigjennem å vinne øket innflytelse på massene av arbeiderne. Gjennom en kommunistisk politikk i praksis kan vi lave en arbeidersamling, og ikke på noen annen måte. Det synspunkt opprettholder vi. Til tross for alle uoverensstemmelser med de renkommunistiske partier om organisatoriske standpunkter, må vi si, at det er de arbeiderelementer som sogner til den *kommunistiske* bevegelse som driver klassekamp i de forskjellige land. På motsatt side, innen våre egne rækker, har man merket en uklar og vaklende stilling f. eks. i forholdet til Sovjet-Russland. Vi vet at det foregår en my oprykning til krig mot arbeiderrepublikken. Den stilling som et arbeiderparti inn tar overfor den slags planer og i en sådan situasjon, er en prøvesten på om det i sannhet er et kommunistisk, et revolusjonært parti. *Vår* plikt skulde her være klar. Og skal man kunne samle arbeiderklassen, nasjonalt og internasjonalt, må det kreves full klarhet på dette område. Ser vi rundt om oss i de forskjellige land, kan det ikke være tvil om hvor den levende, kampdyktige arbeiderbevegelse strømmer hen for tiden. Hvordan er så de partiers stilling som tilhører *informasjonsbyrået*? Vi trenger her å få noen nærmere

faktiske opplysninger. Vi vet at Steinberg er eller *var* byråets leder. I Phillips Price's bok om den russiske revolusjon skildres Steinberg som den der i virkeligheten var foranledningen til og provoserte mordet på den tyske gesandt Mirbach efter Brest-Litovsk-freden — et attentat som på det alvorligste truet sovjetstyret. Efter hele sin innstilling skulde den gruppe som Steinberg tilhører, ikke ha mange berøringspunkter med Det norske arbeiderparti. Kan vi således stå sammen med et parti, hvis leder — således som Bubnik i Tsjekko-Slovakiet — står på det standpunkt, at revolusjonære muligheter overhodet ikke eksisterer? Og hvad har man sett i Italia? Der synes det maksimalistiske parti å være i rask drift over til det halvborgerlige sosialdemokrati. Jeg vil rette det spørsmål til fru Balabanoff: Er det riktig at partiet, således som anført i Inprekorr., i mars måned i år på en partikonferanse besluttet å danne blokk med de borgerlige opposisjonspartier? — Om utviklingen i Frankrike skulde jeg kunne tale noe med. Man ser at det av imperialistene og kapitalistene der føres en krig i Marokko for de sjofleste profitt-interesser, og arbeiderklassen forblør. Det er ikke å undres over at der i Frankrike finner sted en overgang til det kommunistiske parti, for arbeiderne kan ikke annet enn stille sig solidarisk med dem som kjemper mot krigen og maktthaverne ved personlig innsats. Også i England spores en sterk kommunistisk strømning, selv om den ikke går akkurat til *partiet*. Utviklingen er iallfall ikke til å ta feil av. Går man så til Sverige,

møter man der omslaget i Høglunds politikk, en orientering til *høire*. Jeg mener at vi kan ikke gå så langt i å gjøre vårt parti rummelig, at man opgir sine idealer for samlingens skyld. Jeg tror heller ikke, at den svenske arbeiderklasse kommer til å samles på sosialdemokratiets grunn. I Danmark ser man tegn til en begynnende opposisjon innen fagbevegelsen. Det er dog et lyspunkt i et land, hvis arbeiderbevegelse har vært behersket av en reformisme så seig som sirup. *Samlingen* må der som hos oss og overalt ellers skje til venstre, på bred kommunistisk grunn. Vi kan ikke lave klasesamling med folk som sogner mer eller mindre til bourgeoisiet. Ser vi på tingene rundt oss, må vi fremdeles si, at samlingsmulighetene eksisterer til venstre og *ikke* til høire. Og *vil* vi samles, da må det bli en kommunistisk arbeidersamling. På det faglige område har vi sett store og gledelige ting. Siste fagkongress gav enstemmig sin tilslutning til den engelsk-russiske komites enhetsarbeid. På den linje er det vi også må søke å komme inn. Og kan vi få tilstrekkelige garantier for, at dette informasjonsbyrå ikke vil forsøke på å danne noen ny Internasjonale for det første, og at det vil arbeide i størst mulig overensstemmelse med den linje, som følges av den engelsk-russiske enhetskomite, vil jeg si at Rjukanfolkene er villig til å søke å komme til en enig beslutning. Forutsetningen er da, at de venstresosialrevolusjonære som leder byrået, ikke *motarbeider* de enhetsbestrebelsene som har sitt brennpunkt der, og som har tilslutning av de organiserte norske arbeidere. Tall, citerte her av en artikkel i

byråets bulletin, hvor de russiske kommunisters ledere blev fremstillet som en hindring for et godt resultat av enhetskomiteens arbeid og fortsatte: Jeg har tenkt det skulde være mulig å enes om et forslag, hvori man tar op den setning fra premissene i innstillingen, at «en ny Internasjonale vilde idag bare bety en ny splittelse av arbeiderklassen», og videre forutsetter, at byrået *kun har til opgave å danne bindeledd mellem de uavhengige revolusjonære arbeiderpartier og arbeide for en internasjonal samling på klassekampens grunn med uforbeholden tilslutning til det arbeid som på det faglige område er optatt av den engelsk-russiske komite*. Man skulde da kunne gi landsstyret fullmakt til å gjøre et *forsøk* på denne vei. Om *målet* hersker jo ingen uenighet, og vi burde alle kunne samles om å skape en ny ledende internasjonal ånd i Det norske arbeiderparti, uten hvilken vi ikke vil kunne føre klassekampen her hjemme til seier. — Tall. fremsatte et forslag som på de nevnte premisser gav landsstyret fullmakt til å treffe avgjørelse om partiets tilslutning til informasjons- og propagandabyrået.

Angelica Balabanoff:

Kamerater! Da jeg hørte, at der på denne kongress vilde bli gjort innvendinger mot tilslutningen til de uavhengige sosialistiske og kommunistiske partiers byrå, forutsatte jeg, at det her dreiet sig om et alvorlig spørsmål. Men hvad jeg hørte av kamerat Friis, er virkelig ytterst flattigslig. Hvordan er det mulig, at han kan komme her og i en tid, hvor begivenhetene er så alvorlige som nu, begynne å

behandle Mirbach-affæren på grunnlag av et slikt litterært arbeid som Phillips Prices! Hvad de sosialrevolusjonære angår, vilde selvfølgelig vi marxister foretrekke å være blandt marxister, men det dreier sig her om en økonomisk sosial kjensgjerning som har sammenheng med, at Sovjet-Russland, som De vet, er et bondeland og ikke et industriland. Også i den annen Internasjonale har mange av oss kjempet for at de sosialrevolusjonære skulde utelukkkes. Men der blev allikevel gitt plass for dem, likesom de høiresosialrevolusjonære også nu er representert innen den annen Internasjonale. Hvad nu den konkrete situasjon angår, må man ikke glemme, at der er en dyp kløft mellom de to floier av sosialrevolusjonære — de høiresosialrevolusjonære er virkelige kontrarevolusjonære. Og hvordan kan man overhodet kreve, at representantene for den russiske bondekasse skal utelukkkes fra våre rekker, nu da Sovjet-Russlands hele politikk er basert på bondemassen? De venstresosialrevolusjonære har svart på et spørsmål som de norske kamerater rettet til dem gjennom byrået, at hvis Sovjet-Russland blev angrepet av de imperialistiske makter, vilde de inntil det allerytterste forsvare Sovjet-Russland. Kamerat Friis har med stor patos talt om forsvaret for Sovjet-Russland, det kan være ganske riktig. Blandt de partier som er tilsluttet byrået, finnes der ikke et eneste som ikke har bevisst hvorledes de stillet sig til Sovjet-Russland, og det i en tid da Sovjet-Russland var svakt, og da det blev angrepet fra alle sider, i en tid, da det virkelig var *revolusjonær gjerning* å tre frem til forånd! De italienske arbeidere er i

svær. Jeg vil bare minne om, under hvilke omstendigheter det italienske parti, forfulgt og spottet, tok dette forsvar op midt under den imperialistiske krig. Men tragisk nok er vi kommet dithen, at alle de som en gang forsvarte Sovjet-Russland og kommunismen, har måttet forlate den kommunistiske Internasjonale. — Hvad har kamerat Friis her sagt om den italienske bevegelse, om det maksimalistiske parti som skulde være «trådt inn i en blok med de borgerlige paneier»? Det er uhørt, og kamerat Bull hadde fullstendig rett, når han sa at vi her ikke befinner oss på et agitasjonsmøte, hvor vi kan optre med argumenter som de Friis her har hentet fra Impekorr., som den 6. september offentliggjorde en notis om dette forhold. I en tid, hvor der hver eneste dag er tusener av kamerater som blir martyrer for proletariats sakk, fordi de bringer bevis for en sosialistiske ovebevisning og sitt mot, er det ikke tillatt å felle en slik dom over revolusjonære medkjempere i et land, hvor der hersker den blodigste terror, hvor fengslene er fulle av våre partifeller. Det er en uhørt ting kamerat Friis her gjør, når han står overfor en forsamling av revolusjonære arbeidere. Hvis det maksimalistiske parti i Italia ikke hadde opdratt det italienske proletariat i den revolusjonære sosialismes ånd gjennom 40 år, vilde fascismen forlengst ha seiret. Men den har ikke seiret og *vil ikke* komme til å seire. Alt hvad de italienske arbeidere hadde bygget op av klasseinstitusjoner, har den ødelagt, alle materielle og politiske resultater har den frarøvet den. Men ikke *den sosialistiske*

fengsel, i utlandet, men de opgir ikke sin tro på sosialismen under disse forfølgelser. De italienske sosialister forfølges, fordi de under krigen opfylte sin plikt mot Internasjonale Mussolinis hevn overfor vårt parti har sine røtter tilbake i det forhold som opstod, da vårt partis sentralkomite og hele partiet som én mann besluttet å utelukke ham av partiet på grunn av hans opptreden. Her ligger en grunn til de uhørte forfølgelser som har rammet vårt parti, hvor det har optrådt som en avantgarde for det italienske folk. Ti de sosialistiske masser angriper ikke at de under krigen opfylte sin plikt overfor Internasjonale. Det maksimalistiske parti er et borgerlig parti, mente kamerat Friis. Det er virkelig pinlig å måtte høre noe slikt. Etter mordet på Matteotti besluttet alle opposisjonspartier å tre ut av parlamentet og å stille regjeringen et ultimatum, å erklære boikott overfor den. Det var den eneste måte vi hadde å avsløre Mussolini på både for innland og for utland, det var den eneste situasjon han fryktet. Også de kommunistiske representanter sluttet seg selvfølgelig til disse protester, men de fikk motstridende direktiver fra Moskva, hvorpå de vendte tilbake til parlamentet. Og derigjennem viste de Mussolini og fascistene den største tjeneste. Og da hele det italienske proletariats på månedagen for Matteottis mord viste sin forbitrelse over mordet og sin dype sorg og forbannet hans bødler, på denne samme dag, da de fascistiske kosaker med dragne sabler hugget inn på de menn, kvinner og barn, som vilde hylde Matteottis minne, på denne samme dag gav Sovjet-Russlands gesandt

i Rom en intim middag for Italias diktator, og drakk sin champagne med ham i det øieblikk han lot det italienske proletariats blod flyte. — Kamerat Friis har påstått, at en artikkel i byråets bulletin om de engelsk-russiske faglige forhandlinger var fremkommet fra de sosialrevolusjonæres side. Dette er ikke tale om. Det er mig selv som har skrevet den artikkel kamerat Friis nevner, og jeg overtar det fulle ansvar for den. Så lenge R. F. Ls og Kominterns ledelse ligger i de hender, hvor den nu ligger, vil der neppe komme noe nyttig for arbeiderbevegelsen ut av disse forhandlinger. Jeg har uttrykkelig betonet i denne artikkel, at hvis der ikke kommer andre kjensgjerninger til — jeg tenker da på massenes egen vilje til å virkeliggjøre classesamlingens idé — så vil de russiske manøvrer og intriger komme til å ødelegge det hele. Det er ikke to meninger om dette blandt de sakkyndige som virkelig ønsker å komme frem til proletariats samling. Hvad erklærte ikke Williams som selv er en begeistret tilhenger av den engelsk-russiske komite, i et intervju jeg hadde med ham? «De faglige Internasjonals sammenslutning er en nødvendighet, men den vil ikke komme i stand, så lenge den ene bevegelse er ledet av menn som Losovsky og Simovjev som bare benytter forhandlingene for sine manøvrer. Bare andre som mener det ærlig, vil kunne fullbringe sammenslutningen.» Dette er en selvfølgelig sannhet, et aksiom. Aldri har proletariats som nu hatt behov for å samles, hele vår store bevegelse bygger på denne nødvendighet og på håpet om å opnå dette. Men det må være en ærlig menning,

proletarisk gjennomført klasse-samling som den som det norske parti tilstreber, som den som de partier der er tilsluttet vårt byrå tilstreber! (Bifall.)

Olsen-Hagen:

Min partiavdelings syn i dette spørsmål faller i alt vesentlig sammen med landsstyrets standpunkt. Landsmøtet høsten 1923 besluttet at man skulde søke forbindelse med nær beslektede partier i andre land, og vi mener der bør være noen sammenheng med det som landsmøtene foretar sig. Det arbeid propagandabyrået har optatt er jo ennu i sin vorden, og da mener vi det ikke kan gå an å avbryte den forbindelse som er etablert. Men jeg er enig i det Friis sa — og jeg vil understreke det — at vi må ha *garantier*. Uten det går det ikke an å fortsette samarbeidet. I den anledning har vi ment, at landsmøtet burde fastslå her det som blev vedtatt av det ekstraordinære landsmøte, at partiet *vil i full og ubrytelig solidaritet stå sammen med de revolusjonære arbeiderpartier i alle land, og at det fremdeles som hittil i alle sine handlinger vil følge de kommunistiske prinsipper og retningslinjer*. Jeg vil opta dette som forslag til *innledning* til den beslutning landsstyret har foreslått. Om dette forslag har min avdeling og Rogaland fylkesparti samlet sig. Jeg tror det vilde være heldig at man her kunde treffe en enstemmig beslutning, og som det ligger an nu er det vel også håp om det. Jeg vil si til Rjukan-arbeiderne, som hevder at tiden skulde være inne til en tilnærmelse til den tredje Internasjonale og det kommunistiske par-

ti i Norge, at jeg synes tiden til det er fjernere enn noensinne. Og en samling på *det* grunnlag kan vi ikke gi vår tilslutning.

Efter forslag av *ordstyreren* blev det vedtatt å sende saken til redaksjonskomiteen, supplert med Friis og Olsen-Hagen, for at den kunde komme med et forslag til uttalelse.

Alfred Madsen:

Jeg vil si, at hvis vi kan samles nasjonalt og få et enhetlig arbeiderparti i Norge, vil *det* være av større betydning enn tilslutningen til et byrå. Jeg er enig med Friis i at vi skal samles til venstre. Og sammenbruddet av kapitalismen, som vil komme, gjør at arbeiderne blir nødt til på revolusjonær vis å overta makten. Men det forhindrer naturligvis ikke at vi taler til massene slik at de forstår oss, og at vi forsøker å vinne den størst mulige innflytelse blandt massene av de sosialdemokratiske og de partiløse arbeidere. Hva er kommunistisk politikk og kommunistiske prinsipper? Der er de kommunister her i landet som innbiller sig, at den tredje Internasjonale har patent på de kommunistiske prinsipper og retningslinjer. Det er en villfarelse, og derfor er jeg *imot* de fraser som vi får høre, og som bare kan skade arbeiderklassen i dens kamp. Vi har sett hvordan uærligheten er satt i system, og mot det reagerer jeg. Det er nødvendig å skape bedre organisasjonsforhold, før arbeiderklassen blir i stand til å føre virkelig kommunistisk politikk. Friis taler om å bekjempe innfallet i Marokko og de kapitalistiske kriger. Det spørsmål arbeiderne vil stille

sig er det: har vi evne og *makt* til å bekjempe krigen? Vi må svare nei. Det er bl. a. en frukt av den tredje Internasjonales splittelsespolitikk. Derav kan man logisk trekke den slutning, at problemet er dette å få endrede og bedre organisasjonsforhold for at man kan *føre* den kommunistiske politikk, som Friis er interessert i. — Du nevner de siste dagers begivenheter. Jeg synes at de *siste* begivenheter er mer uvesentlige sammenlignet med det som er gått forut. Hvad vi har sett av Internasjonallen er at den har forlatt sine egne paroller efter å ha ekskludert oss som hadde en annen opfatning av de ting som var de skillende. Det er *uansvarlig* politikk. Du nevner videre kongressen. Jeg satt i redaksjonskomiteen der og kan beviidne, at det ikke var lett å få Volan med på den enstemmige beslutning i enhetsspørsmålet. Vi i Det norske arbeiderparti hadde interesse av at den norske landsorganisasjon kunde gå til fagkongressen i Scarborough, som åpnes imorgen, med en enstemmig uttalelse i denne sak. Men nykommunistene har først og fremst interesse av paroller som de kunde *utnytte mot Det norske arbeiderparti*. Det er ikke realiteter som gjelder for de folk. Det som har forvirret er at der er en hel del partifeller som ikke har *gjennemskuet* treskibet i denne «kommunistiske» manøvrepolitikk. Jeg er enig med kamerat Ballabanoff med hensyn til hvordan det ligger an for den engelsk-russiske komite. Hvis Sinovjev og Lossovsky skal være de alene bestemmende for russernes optreden, vil komiteen innebære store farer for en ny splittelse i verdensmålestokk. Derfor ønsker

jeg også at landsorganisasjonen skal være med der, for at den kan om mulig hindre at komiteen skal bli en sprengkile i den internasjonale arbeiderbevegelse. — Friis sier at Høglund har oppgitt sine prinsipper. Vi kjenner ham begge, og du tror det ikke selv. Den svenske arbeiderklasse står ikke tilbake for oss, eller for den tyske eller franske arbeiderklasse; de er fra naturens side og i sin arbeiderpolitikk kanskje like revolusjonære som oss selv. Og dette skal vi erkjenne. Det er mulig at Høglunds taktikk er en klok taktikk, en kommunistisk, en *nødvendig* taktikk, slik som forholdene er derborte. — Om de siste begivenheter, hvorunder Sverre Krogh sies å ha «forhandlet» med Halvard Olsen om dannelsen av et norsk Labour party, er å si at jeg også har diskutert spørsmålet om klassesamling med ledende folk innen det nykommunistiske parti, og jeg håper ikke jeg blir ekskludert av den grunn at jeg har snakket med klassefeller og og arbeidekamerater om hvordan vi skal samles. Anderledes i det parti som er besatt av trangsyn og sneverhet. Bergmann i Bergen talte om å få sitt fingeravtrykk i Internasjonals forbryteralbum, og det var riktig bemerket av ham. — Jeg er enig i at landsstyret får myndigelse til, når det finner tiden inne, å innby de andre arbeiderpartier til klassesamling, og jeg mener videre at vi bør få den *faglige landsorganisasjon* interessert i det. Før arbeiderne får kastet på dør alt vrøvlet innen sine egne rekker, kan de ikke opta med kraft kampen mot sine virkelige motstandere; derfor har også fagorganisasjonen interesse av å få

en politisk classesamling i stand. Og *det* må bli et masseparti, gjerne grunnet på kollektivt medlemskap også. Det har de i Oslo og på Rjukan, og arbeiderne kan være like bra der som i Bergen, hvor de bygger på individuell tilslutning til partiet — ja jeg tror *bedre* på dem. Jeg tror på et masseparti, av hvilket der kan utvikle sig en kommunistisk elite, et naturlig utvalg av de mest energiske, aktive og offervillige i klassekampen; i et kommunistisk masseparti vil den førende elite utvikles av sig selv.

Ole Øisang:

Man kunde ha ønsket at tiden hadde tillatt en mer inngående diskusjon om denne sak, fordi nettop den er den viktigste av alle landsmøtets saker — ikke bare for partiet, men for hele arbeiderklassen i Norge. Det som arbeiderne taler om sig imellem og spør om er: hvordan skal man kunne komme til forståelse igjen og komme *sammen* igjen? Den enstemmige uttalelse fra fagkongressen gir et sant og riktig uttrykk for den sterke lengsel efter samhold og enighet som har grepet arbeiderklassen. Jeg er i alt vesentlig enig med Bull, og jeg vil si at det han sa var et ord i rette tid. Det er den samme ansvarsfølelse overfor klassen som må komme frem i vår propaganda for classesamling. Parolen for de politiske partier må bli: tilbake til classesamhørigheten, til fellesinteressene. Marx har sagt at kommunistene har ingen interesser som avviker fra *klassens* interesser. Deri ligger vår forpliktelse, og først og fremst og overalt skal *dette* hensyn være avgjørende i våre samlingsbestrebelse. Ser vi det på den

måte, ser vi dette som det enkle, naturlige utgangspunkt, da må vi tilbake til fagforeningene igjen og arbeide for det kollektive medlemskap, ja utvide det, gjøre det *almindelig*. Det gjelder å vinne tilbake den intime kontakt og underbygge det gjensidige tillitsforhold arbeiderne imellem. Av den største betydning er det å samle all vår kraft og styrke om å bevare dette tillitsforhold; det er idag det ene fornødne, og det er langt viktigere enn å lage bekjennelser, fordi det bringer *klassens samling* nærmere. Da skal det heller ikke være noen fare for at man ikke greier å holde den riktige kurs til *venstre*. Jeg tror, som det er sagt av flere, at det vil være mulig å komme til en enig beslutning her. Samtidig bør vi uttale vår tilslutning til den engelsk-russiske komite og dermed gi tilkjenne, at vi ønsker å stå i kontakt med fagorganisasjonen også på dette område. Jeg vil be det nye centralstyre overveie om det ikke ennå en gang bør utsendes et samlingsmanifest; det vil gi uttrykk for arbeidernes syn idag, og det vil rekke langt.

Edv. Bull:

Friis har fått svar fra nokså mange forskjellige kanter, så jeg kan gjerne la enhver polemikk ligge; det ser jo dessuten ut som om vi kan komme frem til en enighet, når saken nu går til redaksjonskomiteen. Jeg vil bare si ennå en gang til Friis, i håp om at han kan opfatte det, at Steinberg *ikke* er lederen av dette byrå, at de venstresosialrevolusjonære *ikke* er lederne av det, og at byrået ikke er i Berlin lenger, men i Wien. Tanken om å danne en ny Internasjonale *blev* opgitt som resultat av konferansen

som holdtes i Berlin ved nyttårstid. Det er sagt at vi skal kreve garantier for at byråets virke faller i flukt med den engelsk-russiske komites arbeid. Der skal jo sammenkalles en ny konferanse av byrådet, hvor det blir nødvendig å trekke op fastere, mer bestemte retningslinjer, og den viktigste garanti må da bestå deri at de folk vi sender der ned får et bestemt og tydelig *mandat* i den retning, og forøvrig hvad vi der kan utrette. Jeg tror heller ikke det vil være vanskelig å opnå en enighet på det grunnlag.

Håkon Meyer:

Internasjonalt er jo spørsmålet for partiet nærmest hvad det selv kan gjøre, hvor det kan finne konkrete tilknytningspunkter. Vi kan ikke tenke oss å vende tilbake hverken til den tredje eller annen Internasjonale, og internasjonal tilknytning kan vi i øieblikket ikke få utenom det propagandabyrå, som partiet har søkt å få forbindelse med. Allerede i landsstyret ifjor blev det reist innvendinger mot det — på det grunnlag at et samarbeid med de partier som står tilsluttet byrådet, vilde bringe en forandring i vårt forhold til Russland. Friis var idag atter inne på det forhold, og man kan si at det jo ikke er så helt lett. Ingen er i tvil om at hvis planene om en krig mot Sovjet-Russland truet med å bli til virkelighet, vilde Det norske arbeiderparti vite hvor det stod — derom hersker ikke ringeste tvil. En annen ting er at vårt parti må være berettiget til å øve kritikk mot de indre forhold i Russland så vel som mot den tredje Internasjonale. Det utelukker selvsagt ikke at vi føler oss og handler solidarisk med russerne i en vanskelig situasjon

som måtte komme op. — Den tidligere russiske arbeiderbevegelse stod, som man vet, sterkt opdelt. Det sosialrevolusjonære parti er ikke sosialdemokratisk, det svarer ikke til den mensjevikiske gruppe som har sitt hovedsete i Berlin. Partiet var selv delt i to fløier, og bolsjevikene dannet regjering sammen med venstre fløi. Da revolusjonen var der, trådte Steinberg inn i den første revolusjonsregjering. I de avgjørende situasjoner visste man hvor man hadde dette parti. — Overfor det franske kommunistparti er stillingen den, at vi i alt vesentlig iallfall må sies å ha gitt de franske kommunisters antikrigspolitikk vår tilslutning. Men vi har grunn til å spørre: kan det kommunistiske *parti* hindre noen krig? Ingen annen makt enn arbeiderklassen kan det. Virker så den propaganda kommunistene her i landet fører mot krig mot Russland tjenlig til sin hensikt? Den virker alt annet enn det — den virker latterliggjørende. Men ved den samling internasjonalt som vi tilstreber kan man nå frem til slike krefter, at man virkelig kan hindre en krig mot Russland og være en maktfaktor til å hindre nasjonale kriger. I den tredje Internasjonale ser man at stridighetene til stadighet går helt inn til den øverste ledelse. Slik som nu sist i tilfellet med Ruth Fischer. Det er en prosess som virker fra øverst til nederst, og som ustanselig svekker og gjør Internasjonalen kraftsløs. For to år siden stod Høglund her som representant for et sikkert kommunistisk parti. Vi har senere sett hvordan eksekutivkomiteen fremtvang en splittelse der, som kanskje vil føre til styrkelse av sosialdemokratene i vårt naboland. Hvad annet har Internasjonalens poli-

tikk overhodet ført til enn å styrke den sosialdemokratiske bevegelse og ødelegge dens egen? I Danmark er det, som det er sagt, kommet til orde en viss opposisjon. Der foregår der nede en radikaliserings, som for vårt parti bare kan være en fordel, en støtte for samlingsbestrebelsene. Men den har intet med en vekst innenfor den tredje Internasjonale å gjøre.

Konrad Knudsen:

Spørsmålet om samling er for den norske arbeiderklasse som for hele verdens arbeiderklasse for tiden det alt overskyggende. Jeg kan ikke sterkt nok understreke den glede jeg følte ved å høre Bulls innledningsforedrag om klassesamling. Øisang nevnte at der burde utsendes et manifest. Det foredrag var et så godt manifest som Det norske arbeiderparti idag kunde sende ut. I den stilling vårt parti står her i Norge har det en usedvanlig stor misjon å utføre. Begivenhetene har støttet op om den parole som blev sendt ut av partiets ledelse, av landsstyret i fjor, og de støtter op for hver dag. I tilslutning til det som allerede er sagt her vil jeg anbefale, at vårt parti så snart som mulig, og helst i forening med landsorganisasjonen, bør innkalle til en arbeiderkongress. Det er sagt at tingene må ha tid til å modnes. Vårt parti er selv et viktig instrument for modning av samlingstanken. Jeg tror at det ligger så godt til rette for vårt lands vedkommende som vel mulig. Vel kan det hende at det kan bli ett eller annet sektparti på siden av det store masseparti. Men sektpartier har det alltid vært, i en rekke av nuanser, og det behøver for den saks skyld ikke å skade noe. — Friis talte om

å samle på kommunistisk grunnlag. Jeg stusset litt ved det. Når man taler om «kommunistiske» retningslinjer, har mange av oss den feil, at man tenker på den tredje Internasjonales politikk og retningslinjer. Vi mener en kommunistisk politikk i motsetning til sosialdemokratenes, som bygger på et reformistisk grunnsyn. Så vidt jeg forstod Friis, hadde han interesse for dannelsen av et hvad vi kan kalle et norsk labour party, og det samme er kommet til uttrykk hos enkelte ledende menn innen det nye parti. Men samtidig rettes det sterke beskyldninger mot Zeta Høglund, fordi han ut fra forholdene som de er i Sverige har talt for innmeldelse i det sosialdemokratiske parti. Da Friis var i England, mente han det var god politikk for kommunistene der å tilslutte sig arbeiderpartiet. Men da kan det sagtens være god politikk også i Sverige å gjøre det samme. Var jeg i Sverige, vilde jeg stille mig på Høglunds side med en gang. Det hjelper ikke bare med teser og bekkenelser, når det fører til en maktesløs stilling innen arbeiderbevegelsen. Innenfor rammen av der hvor arbeiderklassen er å finne må vi ta vår plass og virke for våre ideer. Kom vi ikke selv til et gjennebrudd i 1918 med et reformistisk parti og arbeidet oss frem til en nyorientering?

Tranmæl:

Det er særlig to spørsmål som reiser sig her. Først *nødvendigheten* av samling. Den er tvingende nødvendig for arbeiderklassens hele stilling. Det alvor som preger denne debatt viser også dette; den gir et sterkt uttrykk for hvordan vårt parti og de brede masser er innstil-

let. Altså samling, på et sterkt og samlende grunnlag. Vi er klar over alle, at der er to farer; det er sosialdemokratiseringen og utflatningen på den ene side og dogmatikken på den annen — arrogansen som *kløver* de revolusjonære og skaper splid og evneløshet. Vi har sett store, stolte revolusjonære partier ramle i grus som følge av denne dogmatikkens og arrogansens ånd, og vi ser på den annen side det voksende *sosialdemokrati* som en naturlig refleksvirkning av det — ikke voksende i innflydelse og kraft overfor kapitalistklassen, men i medlemstall innenfor arbeiderklassen. Det er en koloss på lerfotter i klassekampen. — Når vi står overfor spørsmålet om klassesamling, må vi se nøkternt og alvorlig på det som foreligger. Det ligger ingen styrke i å deklamere, være revolusjonære i ord; vi må *vekk fra alle deklamasjoner* og se enkelt og realistisk på tingen. Ut fra den arbeidslinje vi står på blir spørsmålet: *hva er det som gavner partiet og klassen?* Intet annet. På det grunnlag vil man stå sikker og traust — ikke vike undav eller la sig *skremme* hverken fra den ene eller annen kant. Det gjelder å *skape* denne innstilling innenfor vårt parti og innenfor klassen, og også internasjonalt. Og vi kan, som forholdene er ute i verden idag, *gjøre* noe. Jeg vil personlig si, at jeg vilde gjerne vært med på en mer positiv innstilling i spørsmålet om de internasjonale forbindelser. Vi må få luft, få *vinduene op!* Den engelsk-russiske komite er nevnt. Det er ikke selve komiteen som er det viktigste, men den *enhetslengsel* som her har fått utslag. Vi merker hos oss hvad komiteens arbeid betyr, det er en utløsning av noe

som ligger på bunden av alle klassebevisste arbeidere. Og det gjelder å få enheten, samlingen virkeliggjort også på det politiske område. Det er ingen fare for at det vil gå for *fort* med de faglige enhetsbestrebelse — der er mange hindringer å overvinne. Men kravet på samling av klassen vil og må seire, selv om det tar tid. Det kan ta enda lengere tid å få en felles politisk arbeiderinternasjonale. Men vi må *forberede* det. Og vi må begynne *nu*. I Italia ser man hen til Norge og Det norske arbeiderpartis landsmøte. Det ligger forjettelse i en sådan forbindelse. Det er ikke først og fremst spørsmål om *mengden* av de som er med, men om å tilveiebringe et *grunnlag*. Det er dem som ser en fare for sine egne særinteresser i det arbeid som informasjonsbyrået har optatt. Ja, vårt parti og maksimalistene i Italia er en fare for de to retninger — *heldigvis* er de en fare. Vi må søke å inngi ny tillit og tro på revolusjonen hos massene; det er en av de historiske oppgavene som foreligger. Vi skal ikke være bange for å knytte de forbindelser som vi mener kan være av betydning for den sak. Jeg er enig i at vår uttalelse her vil vinne ved at vi peker på den engelsk-russiske komite, samtidig som vi peker på nødvendigheten av å knytte det *politiske* arbeid internasjonalt til den samme linje. Vi tilkjennegir dermed at det ikke er en *ny* Internasjonale vi tilstreber, men en omfattende politisk arbeiderinternasjonale. Tenk på de hundretusener arbeidere i Tyskland som har forlatt det kommunistiske partis rekke. Tror man de er gått til sosialdemokratiet fordi de har *tro* på det? Nei, de er havnet der fordi de ikke har noe annet sted å gå. Dithen har det kom-

munistiske partis taktikk drevet dem. Og en lignende utvikling har vi sett i en rekke land. Det *må* her tas fatt på en annen måte. Og jeg tror ikke de sosialdemokratiske arbeidere vil være vanskelig å vinne. Idag føler de sig isolert og usikre. Som i Østfold, hvor sosialdemokratene beholdt flertallet av medlemmene ved den første partisplittelse. De føler at den politikk som de støtter, glir lenger og lenger til høyre, og de sier: få i stand en klassesamling, *få den i stand så snart som mulig!* Og appellen rettes til Det norske arbeiderparti. I England er det en reisning blandt industriarbeiderne, en bevegelse som er preget av fordomsfrihet, men den er ikke kommunistisk. Det gjelder å utnytte og bygge også på den, å binde sammen de som vil det samme overalt i verden. Hvis den tredje Internasjonale og R. F. I. forstår den engelske arbeiderklassens psykologi, er det ikke tvilsomt at den kommunistiske bevegelsesideologi vil vinne innpass og få stor innflytelse i England. Men den dag det vilde lykkes å skape et stort renkommunistisk parti der, vilde det *drepe* det som er i vekst innenfor den engelske arbeiderklasse. — Vi føler med oss selv at vi står på trygg og sikker grunn i vårt parti. Det gjelder å bygge på det i vårt eget land, og det gjelder å ha det mot, den tro og den dristighet at vi søker å skape en lignende utvikling i de øvrige land. (Bifall.)

Früis:

Fru Balabanoff bebreider mig at jeg ikke har noen tillit til et tidsskrift som Innprekorr. Men når det anføres der at det ved en partikonferanse i vår av det maksi-

malistiske parti i Italia blev besluttet å gå i blokk med de borgerlige partier, må det vel være tillatt å spørre om dette forholder sig riktig. Fra kommunistisk synspunkt stillet det å gjøre *stortingsmannsstreik* sig — under de rådende parlamentariske forhold i Italia — som ensbetydende med å flykte fra valplassen. Turati har også selv erkjent at denne taktikk med parlamentarisk streik var feilaktig. — Jeg tror at det er Lossovsky som har drevet igjennem den faglige enhetslinje innen den russiske landsorganisasjon og R. F. I. på tross av Sinovjev. Men vi kan ikke gi vår tilslutning til enheten ut fra den betraktning, at det hele derfor skulde være «fantestreker» fra russernes side. Å skrive slik er urettferdig skrivemåte. — Madssen var inne på det franske kommunistparti. Jeg tror å kunne si, at hvor mange feil man enn kan bebreide det parti vil det under de nuværende forhold få et stort tilsig av medlemmer, og vi *vet* at det er på vei til å vinne stor innflytelse innen den franske fagbevegelse. Den kommunistiske *bevegelse* iallfall er i vekst. — Bull gjentar at der ikke er noen ny Internasjonale. Men når dette påståes med rene ord i byråets eget organ, hvad skal så folk i almindelighet tro? Videre sier han at det ikke er noen aktuell krigsfare og legger til at jeg ikke har «sans for fakta». Jeg har respekt for videnskapen, men vi som stiller med pressen hver eneste dag kommer like så meget i kontakt med fakta som videnskapen. Vi må også hver dag ta agitatorisk standpunkt til de fakta vi ser i dagens liv. Og den som ikke *utnytter* de faremomenter som truer, til støtte for arbeiderklassens kamp her hjemme, er en dårlig klassekjem-

per. — Meyer hevdet at man måtte være berettiget til å øve kritikk overfor Sovjet-Russland. Ja — men det kunde hende at man på enkelte hold var begynt å bli tilbøielig til å gå *for langt* i kritikken her. Man kritiserer nu engang ikke de folk man sier sig å ville stå last og brast med på samme måte som man kritiserer de som man følger sig fremmed for. — Når man her vil utnytte våre innrømmelser til at man vil ha inntreden i informasjonsbyrået *på stedet*, ønsker jeg å konferere med mine folk om det først. Det er et vesentlig moment som taler *mot* å gjøre det, fordi det kan svekke muligheten for tilnærming til vårt parti fra enkelte hold innen N. K. P. Og dermed opnår man bare å *sinke* samlingsbestrebelsene.

H. Helgesen

uttalte, at Det norske arbeiderparti vilde forbeholde sig rett til selv å sanksjonere de forbindelser som i tilfelle måtte komme istand. Man vilde ikke la sig *tvinge* inn. Han henstilte derfor til redaksjonskomiteen å få inn i uttalelsen et punkt om at deltagelsen i informasjonsbyrået fra vår side var å betrakte som deltagelsen i en *komite*.

Gunnar Lund

bemerket, at det kunde ha sine farer å gjøre partiet så rummelig og stort at nye indre stridigheter blev følgen av det. Partiet måtte være slik sammensveiset, at det til enhver tid var i brukbar stand. En samling med sosialdemokratene på et utflytende program var utelukket.

Efter en bemerkning til Friis av Chr. H. Knudsen blev debatten dermed avsluttet.

Følgende forslag blev sendt til redaksjonskomiteen:

Av *Friis*: Landsmøtet uttaler at en ny Internasjonale idag bare vilde bety en ny splittelse av arbeiderklassen. Idet landsmøtet forutsetter, at informasjons- og propagandabyrået kun har til opgave å danne bindeledd mellom de uavhengige revolusjonære arbeiderpartier og arbeide for en internasjonal samling på klassekampens grunn med uforbeholden tilslutning til det arbeid som er optatt av den engelsk-russiske komite, gir landsmøtet landsstyret fullmakt til å avgjøre spørsmålet om partiets tilslutning. —

Olsen-Hagen foreslo følgende innledning til landsstyrets forslag om internasjonal samling: Det norske arbeiderparti erklærer at det i full og ubrytelig solidaritet står sammen med de revolusjonære arbeiderpartier i alle land, og at det fremdeles som hittil i alle sine handlinger vil følge de kommunistiske prinsipper og retningslinjer.

Redaksjonskomiteen fremla senere følgende forslag i spørsmålet om

Internasjonal samling:

Landsmøtet uttaler at det idag bare vilde føre til ny splittelse av arbeiderklassen å forsøke å danne en ny Internasjonale. På det faglige område er samlingsarbeidet i god gjenge, og en fullbyrdelse av den faglige samling vil med en gang

også gjøre den politiske samling aktuell. Landsmøtet forutsetter at det internasjonale informasjons- og propaganda-byrå kun har til opgave å danne bindeledd mellom de uavhengige revolusjonære arbeiderpartier og arbeide for internasjonal samling på klassekampens grunn og med uforbeholden tilslutning til det arbeid som er optatt av den engelsk-russiske komite.

Landsmøtet gir på dette grunnlag landsstyret fullmakt til å treffe avgjørelse om partiets tilslutning til byrådet. —

Forslaget blev enstemmig vedtatt.

I spørsmålet om nasjonal samling vedtokes landsstyrets innstilling enstemmig.

Partiets faglige politikk.

Om dette spørsmål innledet

Martin Tranmøl:

Partiets faglige politikk er blitt drøftet en del i partiets presseorganer i løpet av det siste år. Landsstyret hadde saken oppe ifjor, efter at den var blitt behandlet inngående av partiets faglige utvalg og centralstyret, og den innstilling som foreligger, er helt overensstemmende med den beslutning som ifjor blev fattet av landsstyret og utsendt til partiavdelingene.

Når vi skal trekke op retningslinjene for partiets oppgaver og arbeid på det faglige område, må vi ha for øie hvad partiet *kan* gjøre og *bør* gjøre. Det er nødvendig for partiets hele innstilling å ha klarhet over de faglige oppgaver. Men man kan på samme tid ikke gå lenger enn forholdene til enhver tid gjør det praktisk mulig, for ikke å komme i strid med fagorganisasjonens egne beslutninger. Det er naturlig, at vi understreker, at det her gjelder to selvstendige, sideordnede organisasjoner, som anerkjenner hinannens suverenitet, og at alt samarbeid

derfor skal være betinget av et gjensidig tillits- og likestillethetsforhold. Men samtidig som vi fastslår dette selvfølgelig organisasjonsmessige forhold, er det påkrevet, at vi peker på de mer politisk-faglige oppgaver som foreligger for et parti som vårt. Gjennom vår presse og gjennom deltagelsen i kommunestyre og storting må vi ta direkte stilling til spørsmålene. Og partiets medlemmer har en stor *gjerning* å gjøre i fagorganisasjonen. Det gjelder å gi den et positivt innhold og derved skape muligheter for et gjennombrudd ved felles reisning, politisk som faglig, slik at man kan bygge det nye samfund på økonomisk-politiske enheter. Derfor er vår aktive deltagelse i den faglige bevegelse av betydning for det fremtidige arbeid.

Sosialdemokratene har gjerne villet gjøre fagorganisasjonen til et reformistisk instrument, og de fortsetter på samme linje. Mindretalskommunistene har også *sin* taktiske linje. De vil gjerne ha en formell overhøyhet, som fører til *svekkelse* av fagorganisasjonen ved å berøve den initiativ

og fornyelse. Vi må for vårt vedkommende søke å vinne all den innflytelse vi kan, men en innflytelse av *reell* art, gjennom den tilslutt vi kan skape oss. Vi må legge vårt arbeid an slik, at de fagorganiserte arbeidere føler, at *partiet* er deres beste representant. Hvor det gjelder saker av interesse også for partiet, skal medlemmene heller ikke først og fremst vente på et direktiv; vi skal få dem i partiet, de som deltar i en faglig kamp, sammen for at medlemmenes *eget syn* kan komme til orde. Sakene må undergis en *kollektiv* drøftelse. Og her må partiets medlemmer søke forbindelse med de lokale styrer, eller med centralstyret, hvor det gjelder spørsmål av landsomfattende art. Derved vil man få en ensartet optreden i enhver situasjon som påkaller partimedlemmenes og partiets oppmerksomhet.

Landsstyret har i sitt forslag holdt sig til de rent prinsipielle oppgaver, uten å komme inn på detaljer. Det peker på at en sterk, revolusjonær fagorganisasjon er en betingelse for at noe kan utrettes, og at fagbevegelsens utvikling og politiske innhold er av avgjørende betydning for de sosiale kamper. Det er derfor en av partiets viktigste oppgaver å *styrke* fagbevegelsen og gjøre den klar over sin store historiske oppgave her.

Sammen med opbyggingen av det nye samfund henger opbyggingen av *bedriftsrådene*. Det er nødvendig å være klar over hvilken rolle de skal spille, slik at det kan bli *samlings* av kreftene, ikke opstykning. Enhver organisasjon må ha en fast struktur for sin opbygging; man kan ikke ha et *dobbel sett* — det vil vi ikke ha i par-

tiet, og det går heller ikke an i fagorganisasjonen. Det kan være behov for nye former, men da må der sørges for at der blir en organisk utvikling. Bedriftsrådene skal ikke *erstatte* fagforeningene, men må virke ved siden av dem og være tildelt sine bestemte oppgaver. De må stå fritt og ubundet av tariffier og overenskomster. Der kan melde sig aksjoner som bedriftsrådene tar sig av, nettop fordi de står fritt. Foruten å skape en sterkere stilling for arbeiderne på arbeidsplassen og et bredere grunnlag for kampen idag, har bedriftsrådene sin viktigste oppgave i å forberede dannelsen av nye samfundsorganer, gjøre arbeiderne fortrolig med produksjonsprosessen og *dyktiggjøre* dem for overtagelsen av den økonomiske virksomhet, personlig og organisasjonsmessig.

Det neste i forslaget berører stillingen til *lovgivningsmyndigheten*. Her står partiet som den direkte representant. Fagorganisasjonen er idag på mange måter bundet, og der foreligger lovutkast som går langt videre i den retning. Vår stilling er her selvgiitt. Vi motsetter oss enhver lovgivning som tar sikte på å binde fagbevegelsen til den nuværende stat og dens rettsinstitusjoner. I forholdet til staten vil partiet kjempe for at fagorganisasjonen får full handlingsfrihet. Men samtidig er det av interesse for partiet, at det *samrår* sig med fagorganisasjonen, når det gjelder stillingen til de lovverk som foreligger. — Spørsmålet om avtaleforholdet må i første rekke betraktes som et faglig anliggende. Der har stått kamp om det, og forholdene kan stille sig forskjellig. Formene her bør derfor de fagor-

ganiserte ta stilling til i sine faglige organisasjoner. Vi skal ikke beslutte eller uttale oss om annet enn det som er naturlig ut fra et partisynspunkt. Derimot sier vi klart og tydelig fra her, når det gjelder forholdet til lovgivningen og den borgerlige stat. Dermed er også vår stilling gitt til de nye reaksjonære forslag, som vi står overfor, og som gniper inn i fagorganisasjonens virksomhet og suverenitet.

Om *taktikken* sier vi, at den nødvendiggjør en skjerpelse, foruten en forflering av kampmidlene, bl. a. ved en mer effektiv utnyttelse av arbeidernes kampevne på arbeidsplassen og en planmessig anvendelse av boikott og blokkade. Herunder vil også spørsmålet om fabrikkbesettelser komme til å melde sig. Det er ikke nevnt i forslaget, men man må være forberedt på det. Som et *økonomisk påtrykningsmiddel* kan det bli tale om å anvende fabrikkbesettelser selv under mer normale forhold. Det gjelder, at man er smidig og resonnerer i enhver situasjon, nøkternt og klart. De lokale samorganisasjoner skulde her ha en av sine særopgaver. Det må dessverre innrømmes, at de ikke helt har svart til forventningene. De har hatt og *har* en stor oppgave som klasseorganisasjon, som de organisasjoner der samler arbeiderne uansett fag eller industri. Men det er blitt mer av partipolitisk spekulasjon i enkelte samorganisasjoner enn praktisk arbeid; de er blitt vanskjøttet og er kommet i forfall. Det gjelder om å få dette endret. Nu har samorganisasjonene fått representasjonsrett i landsorganisasjonens representantskap. Det er et riktig skritt. Men da må vi også være med og gjøre

oss *gjeldende*. Vi skal gå inn der, ikke for å ha makten for partiets skyld, men for å gjøre praktisk nyttig arbeid. Vi *har* heldigvis enkelte samorganisasjoner og opplysningskontorer som er i funksjon, og de fleste av dem som våre partifeller stiller med, er i god orden. Men det kan gjøres enda meget mer.

Så sterkt som jeg kan vil jeg anbefale, at partiets medlemmer blandt de fagorganiserte vier denne sak større oppmerksomhet enn før. Nedsett faglige utvalg, hvis ikke styrene kan ta sig av den oppgave — ikke for å *diktare*, men for å organisere det faglige arbeid i forståelse med styrene og partifellene på stedet. Partiets aktive medlemmer skal overalt være med som en levende kraft og hevde sig. Det er en partimessig oppgave av den største betydning.

Om samorganisasjonenes utvikling og fremtidige rolle kan partiet ikke bestemme. Vi fremholder bare i forslaget, at utviklingen og omlegningen av fagbevegelsen må gå efter klassemessige og industrielle linjer. Man må få en *riktig oppgruppering*. Det har vært litt vakling, men heldigvis seiret ikke det syn på kongressen som vilde minske samorganisasjonenes innflytelse. Vi må gå den annen vei, å utvide og utvikle dem. Men det avhenger også av det *arbeid* som kan utføres.

Til slutt er der et punkt om kooperasjonen. Teigen vil nærmere behandle dette spørsmål, som har fått sin egen plass på dagsordenen; han kommer da selvfølgelig også inn på forholdet til fagbevegelsen. Jeg vil bare peke på den *sammenheng* som her er tilstede. I sitt forslag uttaler landsstyret, at det er en *partiplikt*, ved

medlemsskap og på annen måte, å støtte kooperasjonen og gjøre den til den maktfaktor i klassekampen som den kan bli. Samvirket kan få de samme oppgaver som bedriftsrådene, når det gjelder omsetningslivet. Det har derfor betydning ikke bare for øieblikket, men også for oppbyggingen av det fremtidige samfund. Her som på de andre områder gjelder det å forberede oss på det store gjennebrudd — på erobringen av makten og ikke minst på å *utnytte* makten ved å bygge det nye samfund på våre egne organer.

O. Gjersvik fremsatte følgende forslag: Partiets medlemmer plikter å arbeide for at fagbevegelsen innstiller sig på skjerpede kampmidler.

Ferdemann Larsen foreslo: Det pålegges partiets medlemmer i fagforeningene å arbeide for å få sosialiseringsspørsmålet bragt i forgrunnen og kjempe for gjennomførelsen av dette, idet partiet mener at denne linje først og fremst må følges i arbeidernes frigjørelseskamp.

Tranmæl henstillet til Larsen å fremsette forslaget som en almindelig *uttalelse*; efter å være vedtatt i den form, burde det oversendes centralstyret, som sammen med landsstyret kunde gi det en konkret utformning.

Larsen var enig heri.

Gjersviks forslag blev vedtatt. Ferdemann Larsens forslag besluttedes oversendt centralstyret.

Den antimilitære kamp.

„Mot Dag“ og militærstreikforbundet.

Under denne sak på dagsordenen behandlet landsmøtet først Mot Dags og «Militærstreikforbundet»s forhold til partiet. Partiets formann, *Oscar Torp*, redegjorde for hvad der var passert og anbefalte vedtatt følgende beslutning, som forelå som innstilling fra landsstyret:

Idet landsmøtet godkjenner de forføininger central- og landsstyret har fattet i anledning av Militærstreikforbundet, Mot Dags og Arbeideropposisjonens illojale opptreden, beslutter landsmøtet:

1. De kollektivt innsendte lojalitetserklæringer kan efter Mot

Dags og Arbeideropposisjonens partifiendtlige opptreden ikke godkjennes. Ingen kan samtidig være medlem av Det norske arbeiderparti og en organisasjon som bekjemper partiet. Derfor må de personer det her gjelder tre ut av Arbeideropposisjonen, før de kan ordne sitt forhold til partiet. Forsåvidt de oppfyller de lojalitetskrav man har rett til å stille ethvert partimedlem, kan by- eller distriktsorganisasjonens styre gi dem anledning til å ordne sig med sine respektive foreninger.

2. Erling Falk, Trond Hegna og Rolf Hofmo som har ledet den partifiendtlige agitasjon som er drevet gjennom bladet Mot Dag

og på annen måte, kan ikke op-
tas som medlemmer av noen av-
deling av Det norske arbeider-
parti uten beslutning av lands-
styret, eventuelt landsmøtet.

3. Medlemsskap i Arbeideroppo-
sitionen (Mot Dag) er uforenlig
med medlemsskap i Det norske
arbeiderparti. —

I sin innledning og redegjø-
relse uttalte *Torp*:

Det skulde være overflødig
å gå i noen nærmere detalj
med hensyn til denne post på dags-
ordenen og hvad dermed står i
forbindelse. Alle her har med
stor oppmerksomhet fulgt den kamp
som har vært ført mellom partiet
på den ene side og foreningen
Mot Dag og Militærstreik-forbun-
det på den annen. Spørsmålet om
Mot Dag har vært drøftet på flere
av partiets landsmøter og også på
internasjonale kongresser og av
den utvidede eksekutivkomite. På
siste landsmøte merkedes en be-
stemt opposisjon, særlig når det
gjaldt valgene. Mot Dags repre-
sentanter hadde der sin spesielle
kandidat til redaktørstillingen.
Dette var den første forsmak på
de hendelser som kom siden, *etter*
landsmøtet. Og det førte til at det
samarbeid som må forutsettes å
være til stede mellom en slik grup-
pe og partiets ledelse nødvendig-
vis måtte bli undergravet. Jeg
kan si, at tross de beste anstren-
gelser fra centralstyrets side blev
der ikke det samarbeid som der
kunde og burde være.

Det som dannet bakgrunnen
for striden ifjor var jo det spørs-
mål som blev reist på venstrekom-
munistisk ungdomsfylkings lands-
møte om å fastslå militærstreiken

som en bestemt linje i den anti-
militære kamp. Fylkingens lands-
møte tok ikke stilling til noen be-
stemt linje. Det pekte på tre ting
som mentes å kunne være anvend-
bare, og et av midlene her var
militærstreiken. Etter landsmøtet
tok ungdomsfylkingen saken op
til behandling og sendte ut sitt
cirkulære; først etter at dette var
offentliggjort, blev spørsmålet be-
handlet i partiets centralstyre, og
i et møte av centralstyret — det
var tidlig på våren — blev det be-
sluttet at militærstreiken skulde
gjøres anvendbar for Oslo og
Akerhus vedkommende. Vi fant
etter den stilling man den gang
og forsvarlig å gå til dette skritt.
Vi hadde utover hele vinteren og
våren de svære konflikter — først
jernstreiken, senere den omfatten-
og lockout, og der blev fra borger-
skapets og arbeidskjøpernes side
anvendt de mest drastiske midler
for å slå de kjempende arbeidere
ned. Som en motforholdsregel,
som et aktivt våben i vår egen
hånd, fant centralstyret å burde
støtte den parole ungdommen had-
de utsendt og medvirke til at den
blev bragt frem til resultater.

Spør man hvilke resultater der
blev oppnådd, må man si at selve
aksjonen som aksjon mot militær-
vesenet og militarismen ikke var
vellykket. Derimot hadde den ad-
skillig betydning som ledd i den
kamp arbeiderklassen førte mot
kapitalistklassen og borgersam-
fundet i det hele. Det gjaldt for
det ene å komme ut av det *død-
vanne* bevegelsen var bragt i, når
det gjaldt talen om arbeiderklas-
sens bevegelse. Det var også nød-
vendig å få fastslått overfor of-
fentligheten, klart og tydelig,
hvilke *hensikter* borgerskapet had-
de med militærvesenet, nemlig å

bruke det som et sikkert vern for sine interesser. Vi fikk de store rettsaksjoner mot de som hadde utsendt parolen, og der fulgte rettsforfølgelser slag i slag mot partiets redaktører og andre som støttet parolen. Gjennom disse aksjoner fikk vi bekreftet, både fra statsadvokaten og lagmannen, at institusjonen var ment som og skulde være et klassevern for de besittende. Grüner erklærte like ut at det vilde være vanvidd å gå til å innkalle andre enn de helt sikre og pålitelige.

Ser vi spørsmålet i sammenheng med den situasjon den samlede arbeiderklasse stod oppe i, da må vi si at partiet og ungdomsfylkingen opnådde store resultater, når det gjalt å føre bevis for og avsløre kapitalistklassens hensikt med militærvesenet. Men vi skal også være klar over, at militærstreiken fra vår side ikke har vært ment som noe middel som kunde anvendes i den forstand, at når den var slått fast i ett tilfelle, da pliktet vi å følge den konsekvent og til enhver tid — det vilde være i strid med den linje partiet har fulgt i alle år, nemlig at man skal treffe sine beslutninger og innrette sin taktikk efter den aktuelle situasjon hvori man står.

Som man vil erindre, blev spørsmålet forelagt landestyret i vår, og det besluttet at Det norske arbeiderparti *ikke* vilde føre noen organisert militærstreikaksjon i år. Det ledet til at mange, som hadde deltatt i kampen ifjor, ikke kunde bøie sig for den avgjørelse. Men partimessig sett er det klart at enhver avgjørelse som treffes, er bindende for samtlige partiets medlemmer. Således også her. I stedet for å respektere partiets beslutning, gikk imidlertid

en del misfornøide elementer hen og dannet det såkalte militærstreikforbund. «Forbundet» utsendte et opprop, hvori der blev oppfordret til en aksjon som partiet ikke kunde være med på. Oppropet blev forsøkt offentliggjort gjennom Arbeidernes pressekontor. På foranledning av mig blev der sendt partipressen meddelelse om at oppropet ikke måtte inntas før saken var behandlet av centralstyret. Dette blev overbringeren gjort oppmerksom på. Et spørsmål som dannelsen av en særorganisasjon og utstedelse av et opprop som vendte sig mot partiets beslutning, var et organisasjonsanliggende som centralstyret måtte ta stilling til. Men tross dette var en selvfølgelig organisasjonsmessig fremgangsmåte, blev oppropet allikevel utdelt ved trykte løpesedler.

I møte 20. mars besluttet centralstyret, at intet partimedlem kunde tilhøre en organisasjon som hadde til opgave å utføre et arbeid som var i strid med de beslutninger partiet hadde fattet. Vi mente å kunne konstatere, at de krefter som stod bak dannelsen av den nye særorganisasjon var foreningen Mot Dag, og det var nødvendig for centralstyret å ta stilling overfor et åpenbart lojalitet- og solidaritetsbrudd, som det der her forelå. Beslutningen gikk ut på at intet partimedlem kunde tilhøre eller støtte Militærstreikforbundet, at de partimedlemmer som hadde underskrevet oppropet måtte undertegne en lojalitetserklæring overfor partiet, før de på nytt kunde optas, og at foreningen Mot Dag betraktet som oppløst.

Mot denne beslutning blev det satt igang en veldig agitasjon. Der blev innkalt til et møte i Ar-

beidersamfundet, som alle kjender til. Hadde man vært til stede der, vilde man være blitt forferdet over å se den enhetsfront som blev inngått på dette møte; her stod mindretallskommunister, sosialdemokrater og motdagister på samme linje. Tross all meningsforskjell, hadde de én ting tilfelles som samlet dem: å bekjempe Det norske arbeiderparti med alle midler. Slik gikk det en tid fremover. Disse folk, som var åpnet adgang til å ordne sig med partiet, ønsket ikke på dette tidspunkt å gjøre det, hvad enkelte straks hadde gjort. En av de som inntok dette standpunkt i militærstreiksspørsmålet, men ønsket å være lojal mot partiet, er her på dette landsmøte, og han vil kunne ta ordet.

Senere inntrådte der et omslag. Arbeideropposisjonen blev dannet, og den overtok bladet «Mot Dag». Efter som det utviklet sig, fant centralstyret, i samråd med Oslo arbeiderpartis representantskap, at der forelå en endret, en *forværet* situasjon, og det besluttetes å forelegge den for landsstyret til avgjørelse. Vi kjenner alle til den smusstrafikk som er blitt drevet, med personlig nedrakning og angrep på partiet. Da landsstyret trådte sammen blev der utarbeidet et forslag, som her forelegges dette landsmøte. Forslaget er omdelt på representantenes plasser. Det innbyr landsmøtet til å godkjenne de forføininger som er truffet av central- og landsstyret i anledning av Militærstreikforbundet, Mot Dags og Arbeideropposisjonens illojale optreden. Landsstyret finner at efter den partifiendtlige optreden fra Mot Dags og Arbeideropposisjonens side, kan de *kollektivt innsendte lojalitets-*

erklæringer ikke godkjennes. Ingen kan samtidig være medlem av Det norske arbeiderparti og en organisasjon som bekjemper partiet. Derfor må de personer det her gjelder tre ut av Arbeideropposisjonen, før de kan ordne sitt forhold til partiet. Forsåvidt de oppfyller de lojalitetskrav man har rett til å stille ethvert partimedlem, kan by- eller distriktsorganisasjonens styre gi dem anledning til å ordne sig med sine respektive foreninger. Medlemskap i Arbeideropposisjonen (Mot Dag) er uforenlig med medlemskap i Det norske arbeiderparti. Om dette forslag er landsstyret enstemmig. Videre er foreslått som punkt 2, at Erling Falk, Trond Hegna og Rolf Hofmo som har ledet den partifiendtlige agitasjon som er drevet gjennom bladet «Mot Dag» og på annen måte, ikke kan optas som medlemmer av noen avdeling av Det norske arbeiderparti uten beslutning av landsstyret, eventuelt landsmøtet. To medlemmer av landsstyret stemmer mot dette punkt, mens seks stemmer for at optagelse kun kan finne sted efter en beslutning av *landsmøtet*. For dette mindretalls vedkommende betyr altså forslaget en skjærpelse. Efter det som er skjedd, tror jeg at der i og for sig ikke vilde være noe å si på om man vedtok dette forslag. Imidlertid kan det være tilstrekkelig, mener jeg, og uten risiko at landsstyret får adgang til å treffe avgjørelse om optagelse, hvis forholdene er slik at der er gode grunner for det. Jeg anbefaler landsstyrets forslag.

Haakon Meyer: Jeg skal ikke som partiformannen gå inn på noen historikk. Men jeg vil si, at jeg på meget vesentlige punkter

ikke deler hans opfatning. Jeg har ment og mener at i dette spørsmål er det vesentlig partiets centralstyre som har handlet galt, og ikke den annen part. Jeg satt selv inne i den tid dette kom på, men jeg har et bestemt inntrykk av at i dette øieblikk sviktet partiet mig og oss som hadde tatt denne aksjon op. Allikevel har jeg bøiet mig for det som har funnet sted, og jeg har også vært med på å utarbeide militærprogrammet. Jeg oprettholder altså ingen annen stilling lenger, men vil bare si dere: Jeg har deltatt i Mot Dag og kjenner alle der, og jeg vet hvor vanskelig det er å oppnå et tillitsfullt samarbeid fra disses side. Men til tross for at den kampanje som er ført mot partiet i det siste forekommer mig sjofel, er det innenfor den gruppe noen av de beste kamerater jeg overhodet har truffet i arbeiderbevegelsen — folk hvis personlige karakter er hevet over tvil. Når man så skjærer alle broer av og setter dem helt utenfor, er det snart tapt for arbeiderbevegelsen, for der fører for dem ingen annen vei tilbake til vår bevegelse. Den naturlige teoretiske tilknytning er for dem i virkeligheten fremdeles Det norske arbeiderparti. Og på mange områder hvor vi trenger krefter, er det nettopp *de* som trenges. Jeg har ikke til hensikt å opta noe forslag om at vi på noe vis søker å komme til en organisatorisk enighet enten med foreningen Mot Dag eller Arbeideropposisjonen. Derimot vilde jeg gjerne at man ikke, som det her er foreslått, skulde ta enkelte personer ut, men skjære alle over én kam og stille dem alle i samme situasjon, og at man samtidig stiller den oppfordring til

dem at de på dette grunnlag ordner sitt forhold. Det vil kanskje ikke føre frem, men jeg tror det er riktig at vi stiller oss slik for at den ungdom, det her gjelder, om mulig kan finne veien tilbake igjen til vårt parti.

Gunnar Gussgaard: Jeg tror denne sak har forbindelse med så mange ting, at det — særlig for oss som står utenfor — er vanskelig å vite hvor man skal begynne og hvor ende; derfor hadde det vært av interesse om Arbeideropposisjonen eller Mot Dag var gitt anledning til å fremføre sin sak for partiets høieste myndighet. For å ta det helt enkelt er forholdet det, at 150 a 200 aktive partifeller er satt utenfor partiet, og det uaktet det ikke kan sies at de har bragt sig i noe skjevt forhold til den revolusjonære arbeiderbevegelse. Den formelle grunn til eksklusjonen var dannelsen av Militærstreikforbundet. Men det synes innlysende at det ikke vilde ha skadet partiet, om en flokk unge mennesker nektet militærtjeneste og sluttet sig sammen i arbeidet for den sak. Den virkelige grunn til eksklusjonen tror jeg da heller ikke er denne; jeg har inntrykk av at det spente forhold mellom Mot Dag og centralstyret skriver sig fra lengere tid tilbake. Det kan være at Mot Dag har vurderet stillingen feil mange ganger, men den har dog representert en *venstre* retning. Det er sagt idag at man skal arbeide for en samling til venstre. Da må vi også ha disse elementer med i bevegelsen; så rummelig må partiet iallfall være. Jeg mener at landsmøtet bør søke å komme til en ordning, ved at centralstyret får i oppdrag å forhandle med Mot Dag. Samtidig

bør det henstilles til arbeideropposisjonen å innstille all kritikk mot partiets ledelse. Vi trenger å få også disse folk tilbake til partiet — vi trenger *alle*. Jeg vill foreslå:

1. Landsmøtet henstiller til arbeideropposisjonen å innstille all kritikk over partiets ledelse.

2. Landsmøtet gir centralstyret i oppdrag å forhandle med arbeideropposisjonen på fritt grunnlag med henblikk på forsoning.

Ordstyreren refererte følgende forslag fra Meyer, eventuelt som et punkt 4 til landsstyrets innstilling:

Landsmøtet oppfordrer alle medlemmer av «Arbeideropposisjonen» til å ordne sitt medlemskap i partiet.

Ordstyreren refererte følgende forslag fra Meyer som et nytt punkt 4 i flertallets innstilling: Landsmøtet oppfordrer alle medlemmer av Arbeideropposisjonen til å ordne sitt medlemskap i partiet.

Olaf Berg: Det må, mener jeg, være måte på den «rummelighet» som der kan forlanges av partiet. Skulde man tolerere slike foreteelser som de man har vært vidne til fra Mot Dags side, da går det sannelig for vidt. Meyer sa at man ikke skulde hefte sig ved eller peke ut enkeltpersoner. De som kjenner til saken er ikke i tvil om at det hele er drevet frem av noen enkelte, og da *må* vi være ferdig med dem. Det må landsmøtet forstå, og det må handle deretter, hvis vi skal få fred og ro i Oslo til å *arbeide* for partiet. Her går ingen vei forbi. Centralstyret har gått alt annet enn hårdhendt frem mot disse folk; man kan snare si at det har leflet med dem for lenge. Og *derfor* har de fått

vind i seilene. Der skulde vært tatt kraftigere fatt. Gussgård snakket om 150 a 200. Vi har ikke sett at antallet er så stort. Det gjelder simpelthen en kunstig oppblåst sepeboble, som landsmøtet skal blåse ut.

Olaf Eriksen: Ser man dette på bakgrunn av Bulls uttalelser om at man samles på et nytt grunnlag og søke å komme bort fra ufordrageligheten, da synes det å være en noe merkelig innstilling fra det samme styre. Der skal brennemerkes videre, og så setter man op tre navn. Det smaker noe av en forfølgelsesmani. Hvorfor ikke like godt ta med personer også fra den annen fløi? Det er *sakene* vi skal kjempe for. Jeg anbefaler Meyers forslag.

Chr. H. Knudsen: Mot Dag er en ganske særegen gren innen arbeiderpartiet. Allerede det første år søkte de partigodkjennelse for sin avis. Det fikk de naturligvis ikke. Men ikke lang stund efter at bladet var kommet i gang — partiet stod da ennu i den 3. Internasjonale — inneholdt det artikler på artikler av den art at centralstyret måtte innkalle redaktøren to ganger og foreholde ham at dette kunde ikke gå. Hvis *jeg* hadde rådd, vilde de vært ekskludert med én gang. For det fortjente de. Da partiet senere kom ut av Internasjonalen — ikke på grunn av partiets beslutninger, men på grunn av Kominterns egen opptreden — optrådte de atter igjen i strid med partiet. Og det har de *fortsat*, med hele tiden. Nu er det så at en avis som ikke er godkjent av partiet kan man ikke gjøre noe ved. Men da må man si til den organisasjon som står bak, at den enten *må* ut av partiet eller avisen får nedleg-

ges. I Stavanger måtte de innstille avisen etter en avsagt voldgiftskjennelse samme dag som kjennelsen falt, og de måtte oppløse sin s rorganis sjon straks. Skal man hevde partidisplin og nå frem, må den slags tas ved vingebetet, og helst først som sist. Har centralstyret eller landsstyret gjort noe galt i dette tilfelle, må det være den ting at det ikke ventet til landsmøtet med avg relsen angående milit rtaktikken. Men *beslutningen* i og for sig er riktig.

Einar Gerhardsen: At Mot Dag er en «særegen» utgave, er visst. Folk av Falks type gror ikke på trær. Hvis Oscar Torp vilde ta sig tid til   fortelle alt han viste om de derborte i Kristian Augustsgate 5, om den djevleskap som er utp nsket der og satt i scene etter beste evne, vilde enkelte av landsmøtets representanter kanskje komme til   snakke på en annen måte. Det er riktig nok det at enkelte har ladt sig bruke. Men Falk satt og trakk i trådene, og om han kan det iallfall ikke sies at han handlet i noen god hensikt. *Standpunkter* har ikke betydd noe for ham og vil heller aldri komme til   gjøre det. Heller ikke begrepet *parti* betyr noe for ham; det er helt andre ting som veier for den karen. Vi kjenner litt til hvordan disse folk har optrådt i ungdomsfulkingen. Men deres opptreden der førte også til at de avslørte sig. Og de har besørget selvavsl ringen tilstrekkelig etter at centralstyrets beslutning falt. Slikt kan ikke forekomme blandt gode partifeller. Det forteller oss at disse menneskers innstilling har vært fiendtlig mot partiet. Kan man bebreide centralstyret noe, må det være

at det ikke *tidligere* har grepet inn og stoppet trafikken fra Kristian Augustsgate 5. Jeg vet at det er sandt som Meyer sier, at mange medlemmer av Mot Dag er prektige gutter. Men det hj lper ikke, så lenge som man lar sig bruke, som det er blitt gjort, mot Det norske arbeiderparti. De sier også åpent at de ikke vil stå i partiet. Gussg rd talte om samling. Men det er vel ikke på den måte man lager arbeidersamling. Mot Dag er en studentorganis sjon, og de folk som de slåss for   få inn er akademikkerne. At det skulde fremme arbeidersamlingen   få nettop dem med, kan jeg ikke forstå. Tvert om. Jeg anbefaler landestyrets forslag med de 6 medlemmers dissens angående inntagelsen av Falk, Hegna og Hofmo i partiet.

Eugen Johannessen: Også jeg vil stemme for den skjerpelse som ligger i forslaget fra mindretallet, og jeg gjør det med god samvittighet. At det her gjelder så og så dyktige folk, gjør deres feil i mine øine meget større. De har brukt sine kunnskaper og evner til   bekjempe og søke   nedsette partiet. Av en almindelig partiforening vilde centralstyret sikkert ikke ha tålt en lignende opptreden lenger enn i fjorten dager. Jeg henstiller til landsmøtet   gjøre slutt på det som centralstyret har latt holde gående i så lang tid.

Der besluttedes satt strek og innskrenket taletid.

Waldemar Nilsen: Jeg er enig med Meyer i at der finnes mange prektige folk blandt den ungdom. Men der er dog visse regler innen en organis sjon som man aldri kan gå utenom. For det vil føre til oppløsning. Vi har sett så mange eksempler på det i de siste

årene. Den første årsak til at Mot Dag kom i den stilling, var at foreningen ikke vilde bøie sig for beslutninger som partiet hadde fattet. Og da var centralstyret tvunget til å ta andre forfoininger. Det er den rent organisasjonsmessige side av saken. Når man så ser det mullvarparbeid som er blitt drevet både efter og før den tid, er det klart at det var dobbelt nødvendig å sette en stopper for det. Fagforeningsfolk f. eks. er stadig blitt fremstillet som halvveis kjeltringer og mindreverdige individer. Og så all den annen smusstrafikk som er drevet. Det er nødvendig nu for landsmøtet å si hvad det mener om dette her og treffe beslutninger som er bindende for fremtiden. Jeg anbefaler det forslag som foreligger.

Math. Fredsti: Meyer sa at centralstyret utvilsomt hadde en god del av skylden for den konflikt som var opstått. Jeg er uenig med ham i det, og jeg vil si at jeg erkjenner ikke som medlem av centralstyret å ha noen skyld i det forhold. Allerede før siste landsmøte var Mot Dag organisert som et parti innen partiet, som en akademisk klikk. Man merket også, som Torp sa, at de hadde en bestemt hensikt med sitt virke der. Og den var at Falk skulde bli den ledende person innen partiet. Hvis ikke det kunde opnåes ved finere midler, skulde man bruke de groveste. At Falk og de andre representerer et venstrestandpunkt, som det er sagt, kan jeg ikke innrømme er helt riktig. Jeg kjenner ikke én sak hvor denne påstand har gyldighet. Men vi merket straks foran forrige landsstyremøte at nu skulde oppgjøret leveres. Og det er mange

kjensgjerninger som viser hvordan der organisasjonsstridig og illojalt blev gått frem. Overalt gikk det ut på *kamp mot partiet*. Jeg anbefaler vedtatt forslaget fra landstyreets mindretall til punkt 2.

Meyer: For ikke å bli misopfattet vil jeg si, at det er to og et halvt år siden jeg personlig gikk ut av foreningen Mot Dag, og siden har jeg ikke vært medlem. Gerhardsen nevnte de erfaringer han hadde fått i ungdomsfylkingen. I de tre kvart år jeg var formann der, hadde vi gang på gang innen fylkingens centralstyre strid mellem enkelte kamerater og medlemmer av Mot Dag på den annen side. Men hvor disse blev nedstemt, bøiet de sig. Jeg mener det vilde vært en fordel både for partiet og disse folk om der fra partiledelsens side var optrådt mer resolutt; man vilde da iallfall hatt saken mer på *avstand*, med større mulighet nu kanskje for å komme til en ordning. De folk det gjelder kom til oss utvilsomt med de beste hensikter, og det er de folk jeg tenker på når jeg taler om Mot Dag. Det som de ikke har mistet, er trangen til påny å komme i samarbeid med arbeiderbevegelsen, og de har ingen annen vei tilbake enn den som skulde føre dem til vårt parti.

Tranmæl: Det er riktig at vi vil et parti som er så rummelig, at det gir plass for de brytende meninger. Men nettop et slikt parti må ha rett til å kreve *lojalitet* mot de beslutninger som fattes. Og her foreligger et brudd, — et planlagt brudd, en obstruksjon mot partiledelsen som i virkeligheten er en obstruksjon mot partiet selv. Vi hører ikke lenger om *militærstreiken*; de undergraver det som de sa sig å ville frem-

me. Der snakkes om partifolk. De er *oplagte partifiender*. Før fagkongressen allierte de sig med nykommunistene. Det kan vi kanskje se bort fra. Men forut for valgene til landsmøtet *boikottet* de landsmøtet. Jeg spør: synes dere *det* er bagateller som man kan overse for partiets skyld og den fremtidige ordnings skyld? Skal det være mulig å få en for- svarlig ordning, en som bærer frem, må det bli på det grunnlag som punkt 1 anviser. De må tre ut av Arbeideropposisjonen og Mot Dag. Jeg tror også at det forslag stemmer med opfatningen blandt landsmøtets deltagere. Det viser den veien man må gå. Med hensyn til de tre som er nevnt i forslaget, hadde jeg tenkt det ikke skulde være nødvendig å ta med mer enn en: Erling Falk. Og jeg vil si, at hvad dere enn gjør, vil jeg bestemt motsette mig at Erling Falk får adgang til partiet. (Bifall.) Også det forhold de to andre har satt sig i, den ene ved å organisere kampanjen og misbruke dokumenter, som var i centralstyrets besiddelse, på en så skamløs måte, gjør det uundgåelig at de settes i en særstilling. Det er dessuten nødvendig for at medlemmene av Arbeideropposisjonen kan komme i et ordentlig forhold til Det norske arbeiderparti igjen.

Torp: Der er talt om en «venstre retning» som Mot Dag-istene skulde representere. Det er helt feilaktig. I deres praktiske handlinger som centralstyremedlemmer kjenner vi til noe ganske annet. Hofmo har i bare ett tilfelle hatt en dissens som ikke har vært partiets standpunkt. Og hvordan optrådte han under jernstreiken og storkonflikten? *Da* skulde man

vel ha ventet et arbeid i venstre retning. *Hvilket* arbeid var det de optok? Hvad vi har sett av disse folk er at de optrådte i direkte strid med partiets interesser nettopp på den vanskeligste tid. Hvis man vilde gå disse ting nærmere efter, kunde man legge frem dokumenter som beviser at de bare har hatt én hensikt: *Å skade Det norske arbeiderparti*. Jeg har intet personlig å gjøre op med Mot Dag; jeg har vært medlem av foreningen, som Meyer, og Meyer husker vel på hvilken måte vi kom ut. Vi fant at vi hadde større plikt og hensyn å ta til *partiet* enn til en enkelt gruppe ved å tre tilbake i partistriden. Falk hadde selv vært aktivt med til å bringe striden frem til det standpunkt den da var kommet, men ved det kritiske punkt valgte han å trekke sig tilbake. Den første personlige konflikt jeg hadde med Erling Falk gjaldt det ansvar «Mot Dag» stod i til Aktietrykkeriet for trykning av bladet. Fordringen blev sendt til inndrivelse. Da sa Falk at hvis ikke centralstyret stanset den affære, skulde man få en kamp som man ikke hadde sett maken til. Jeg svarte at jeg var villig til å *ta* den konflikt, og jeg gjentar det her. (Bifall.) Falks optreden ved denne leilighet er karakteristisk for ham.

Madsen: Jeg var allerede ved starten av bladet og før siste partsplittelse skeptisk overfor Mot Dag, kanskje i motsetning til de fleste. Og da man skulde velge kontrollør til «Mot Dag», valgte de mig. Derom var det også *enstemmighet* i det centralstyre som ellers ikke var enig om noen ting! Efter splittelsen var Mot Dag relativt lojal, og i det første år var det efter min opfatning ingen

grunn til å gripe inn. Den senere optreden av Falk er vel noe av det mest partifiendtlige man noensinne har sett. — Norheim og jeg har i landsstyret stemt for å stryke punkt 2. Vi mener at alle bør skjæres over én kam. Om jeg setter Falk som leder og et par andre som adjutanter, er det min personlige sak; overfor partiet står de som én organisasjon. Når ikke *det* har vunnet tilslutning, har jeg vært en av de 6 som vil stryke ordene «landsstyret eller». Iallfall vil jeg si at *jeg* har hatt nok av Mot Dag i landsstyret, og skulde den komme der igjen, vil jeg ikke delta.

Erling Anthonsen: Jeg var en av de som på fylkingens landsstyremøte i november stemte for å fortsette militærstreiken, men da det falt — med 11 mot 7 stemmer — bøiet jeg mig. På fellesmøtet i Arbeidersamfundet mellom partiets og fylkingens landsstyrer uttalte imidlertid Hønsvald, som da var formann i Akershus distriktsorganisasjon, at man måtte ha adgang til å fortsette. Jeg tok da spørsmålet op og fikk vedtatt en beslutning som forhindret dette. I det møte av ungdomsfylkingens landsstyre, hvor det blev besluttet at militærstreik ikke skulde tillates i noe distrikt, var der et mindretall på 5 som stemte mot, og det var Mot Dag-istene. Liljedahl som på det tidspunkt stod som motstander av militærstreikaksjonen, gikk senere hen og dannet en ny organisasjon på den. Var *det* for å gagne partiet?

Friis: Jeg minner om at vi var en liten klikk her på landsmøtet, som hadde vår egen mening om Mot Dag, den gang spørsmålet første gang var oppe; jeg sa den gang at der *stakk en fascistisk ki-*

me i Mot Dag. Jeg kan ikke la være å unde mig den glede å minne om det. Jeg har heller aldri senere holdt på Mot Dag eller forsvart den, og jeg vil heller ikke gjøre det nu; men jeg vil be dere huske at meningsforskjellighetene fører til et kjevl og et personlig nag som er likefrem forbannet. Jeg er klar over at de straffebeholdninger som er foreslått bør vedtas; men det vil også være riktig, når de er vedtatt, å henstille til centralstyret å søke utveier til en forsoning.

Olaf Eriksen anbefalte at man stemte ned punkt 2 for å undgå noe som kunde gi utseende av en brennemerking.

Olaf Berg bemerket at om Sionjev mangen gang kunde ha tatt feil, hadde han iallfall neppe urett i den karakteristikk han i sin tid gav av redaktøren av «Mot Dag». Tal. henstillet at beslutningen måtte bli enstemmig, så man her i Oslo kunde ha en grei linje å arbeide efter.

Rastad: Jeg er enig med Meyer i at det er beklagelig, at enkelte intellektuelle krefter ikke kan gis plass innen våre rekker. Men selv om vi ønsket å beholde dem, er vi nødt til å stille samme krav til dem som til andre partimedlemmer. De har vist at de ikke hadde de hensikter som Meyer sa, men at deres arbeid gikk ut på å gagne og fremme deres egen særorganisasjon. Vi så tegn på hvor de vilde hen ved siste landsmøte, da avslørte de sin utålmodighet. Jeg kan innrømme at både Friis og Scheflo, og Radek med, for én gangs skyld har hatt *nåsten* rett. Når jeg blir overbevist av kjensgjerningene er jeg ikke tilbøilig til å innrømme at jeg har tatt feil. Folkene i Mot

Dag har satt sig op mot partiet og søkt å sette det kniven på strupen, og når de ikke fikk sin vilje *innen* partiet, har de søkt å få den frem gjennom kamp *mot* partiet. Stillingen skulde da være klar. Der har vært etablert et åpent kampforhold fra en liten klikks side. Det kan partiet ikke tolerere; derfor må de *ut*.

Derefter foregikk voteringen. Landsstyrets forslag blev vedtatt enstemmig på punkt 2 nær, hvor forslaget fra de 6 blev vedtatt. Mot noen få stemmer blev likeledes Meyers tilleggsforslag vedtatt. Dermed bortfalt votering over Gussgårds forslag.

Retningslinjer.

Landsstyret fremla følgende innstilling i det *antimilitære spørsmål*:

Militarismen er uløselig knyttet til det kapitalistiske samfund, dets opprettholdelse og dets maktutøvelse. Bare gjennom å erobre statsmakten og gjennomføre arbeiderklassens seier internasjonalt kan arbeiderklassen avskaffe de motsetningsforhold som opprettholder militarismen. Derfor er arbeiderklassens forhold til militarismen bestemt av dets forhold til den kapitalistiske stat. Militarismen er for arbeiderklassen en fare som «nasjonalt forsvar», den er årsak til store økonomiske byrder og den er en av de avgjørende hindringer arbeiderklassen har for å nå frem til full frihet, fordi borgerskapet opprettholder og befester den som et vern for det kapitalistiske samfund.

Det norske arbeiderparti har helt siden 1906 reist kravet om hel og full avrustning og dette krav dekker fremdeles partiets prinsipielle opfatning. Partiet vil alltid søke

å skape den sterkeste opinion for dette krav og dets stortingsrepresentanter vil så ofte det er formålstjenlig fremsette forslag i denne retning. Men partiet erkjenner at kravet først kan gjennomføres når arbeiderklassen har erobret makten og det ser derfor dette krav som et ledd i kampen om selve samfundsmakten.

Det norske militærvesen er i mere enn hundre år ikke blitt benyttet som nasjonalt forsvar og det har i denne tid bare hatt en oppgave: å være vern for den herskende klasse. Det er gjennomført en ordning med sikre og usikre avdelinger. Derved er det skapt et sikkerhetsvern for den kapitalistiske stat i dens kamp mot arbeiderklassen. Den almindelige verneplikt er i realiteten ophevet på tross av loven. Ved siden av dette vern tillater statsmakten opprettelse av hvite garder og det arbeides planmessig på å gjøre skytterlagene til støttepunkter for den herskende klasse. Også den borgerlige idrettsbevegelse legges under militær administrasjon og utnyttes til nasjonalistisk og arbeiderfiendtlig formål.

Slik rustet kapitalismen mot arbeiderbevegelsen. I de sosiale konflikter benyttes streikebryterorganisasjoner som beskyttes av de sikre avdelinger og samfundsvern og andre hvite garder står rede til å gripe inn. Under storstreiken 1921 og under jern- og transportstreiken og lockouten i 1924 har arbeiderklassen sist sett eksempler på dette. Dette gjør spørsmålet om motforholdsregler aktuelt.

Men arbeiderklassen kan ikke i et kapitalistisk samfund kappruste med den herskende klasse som har stats- og pengemakten på sin side. Arbeiderklassen er også motstan-

der av våbenbruk i de sosiale konflikter som i de mellomfolkelige. For arbeiderklassen er det maktpåliggende å skape grunnlag for et sosialt oppgjør med de økonomiske og politiske maktmidlers hjelp, for kapitalistene er de militære maktmidler like gode, og de tar ikke i betenkning å benytte dem i en hver sosial konflikt.

Kraftige og målbevisste økonomiske og politiske organisasjoner må for arbeiderne bli det viktigste. Gjennom disse kan arbeiderne vinne en stadig sterkere stilling, svekke kapitalismens økonomiske og politiske maktposisjoner og styrke sine egne. Herunder kan de også svekke de militære maktmidler og legge grunnen for egne fysiske maktorganer bygget på arbeiderorganisasjonens grunn. Sterke solidariske politiske og økonomiske organisasjoner sammen med en stigende fortrolighet med og forberedelse til å løse de store oppgaver som stilles i et arbeiderstyret samfund, er de første forutsetninger for et seierrikt gjennombrudd.

I de land hvor arbeiderne er eller har vært i besiddelse av makten, kom de gjennom krigen i besiddelse av våben. Krigen førte millioner av organiserte arbeidere inn i hæren, men først etter års misnøye og bitterhet vendte de sine våben mot makthaverne. Foran en krigsmulighet vilde Det norske arbeiderparti sette all kraft inn på å etablere generalstreik, med støtte av militærstreik. Men vi kan i vårt land ikke forutsette et sosialt oppgjør som har sammenheng med at landet fører krig mot andre land, og de forberedelser arbeiderklassen må treffe, må treffes under hensyntagen hertil.

Arbeiderklassen har ikke til hensikt å fremkalle borgerkrig, men å

søke å hindre den. Derfor må dens forberedelser på det militære område ta sikte på dannelsen av *forvarsorganisasjoner*, og disse må stilles i det riktige forhold til de politiske og økonomiske organisasjoner. Likesom venstre i 80—90-årene rustet for å forebygge overgrep fra storsvensk hold og fra embedshøire, må arbeiderklassen ruste for å forebygge at motstanderen slår bevegelsen ned med militærmaktens hjelp. Men spørsmålet om selvbevegning er ikke så enkelt for arbeiderne som det var for venstre. De er de økonomisk og rettslig svakere og det sterkt begrensede våpensalg hindrer dem i våbenanskaffelse. Også de tekniske fremskritt på det militære område gjør en arbeiderbevegning vanskeligere.

Den nærmeste oppgave for arbeiderbevegelsen er dannelsen av fast organiserte og disiplinerte *ordensvern*. En vanskelighet for å få dannet slike er den indre strid i arbeiderbevegelsen, fordi disse organisasjoner må være båret oppe av gjensidig tillit og solidaritet. Ethvert skritt frem mot en samling på klassekampens grunn vil lette dette arbeid. Ordensvern må søkes knyttet til de faglige samorganisasjoner og dannes av de mest pålitelige organiserte arbeidere. Deres nærmeste oppgave må være å sørge for orden ved offentlige møter og demonstrasjoner og de må herunder være forberedt på å slå tilbake alle forsøk på å provosere uroligheter. Under tilspissede sosiale konflikter må de kunne beskytte de arbeiderforetagender som blir utsatt for angrep, så som Folkets hus, arbeideraviser, kooperativforetninger osv.

Hvor arbeiderbevegelsen gjennom sine politiske organisasjoner er vunnet frem til makten i kom-

munene, må den søke å gi disse organisasjoner rettslig beskyttelse, som f. eks. fulle politirettigheter under konflikter osv.

Sin *antimilitære agitasjon* vil partiet føre gjennom: a) sin almindelige agitasjon, b) gjennom sin stortingsgruppe, c) gjennom sine kommunale representanter hvor disse har anledning til å hindre militære inngrep og beskytte ordensvernene, d) gjennom dannelsen av antimilitære grupper i hær og flåte.

De antimilitære grupper på ekserserplassene, ved festningsanleggene og i marinen har til oppgave å samle de mest interesserte til antimilitær og kommunistisk agitasjon under øvelsene.

Under revolusjonært tilspissede konflikter vil det erfaringsmessig opstå revolusjonære soldater- og matrosråd som kan bli betydningsfulle støttepunkter for de politiske og økonomiske organisasjoner. I slike råd vil de antimilitære grupper av organiserte arbeidere danne den naturlige kjerne.

Den *organiserte militærstreik* er et kampmiddel som partiet bare vil benytte i bestemte situasjoner. Hvis landets medlemsskap i Nasjonenes liga skulde føre til brudd på vår nøytrale stilling (som ved Vilnaekspedisjonen), til støtte av blokader f. eks. rettet mot Sovjetunionen eller til våbentransport for krigførende land, kan militærstreik i forbindelse med faglige aksjoner være et nærliggende kampmiddel. Også i indre konfliktsituasjoner kan organisert militærstreik være et virksomt kampmiddel. Men militærstreiken er et situasjonsbestemt middel og kun hvor partiet har truffet avgjørelse om iverksettelse av denne aksjon, kan det tilsi dem sin støtte som deltar i aksjonen.

Partiets antimilitære arbeid vil derfor samle sig om følgende oppgaver:

1. *Fortsatt agitasjon for full avrustning og oppløsning av de hvite gardes.*

2. *Oprettelse av antimilitære agitasjonsgrupper i hær og flåte.*

3. *Arbeid for dannelsen av stabile ordensvern og støtte av disse i de arbeiderstyrte kommuner ved å gi dem politirettigheter.*

4. *Organisert militærstreik i bestemte situasjoner.*

Retningslinjene for partiet i det antimilitære spørsmål blev innledet av *Einar Gerhardsen*.

Han uttalte: Det norske arbeiderparti har i alle år ført en bevisst kamp mot militarismen, fordi nettop den er det sterkeste støttepunkt under det kapitalistiske samfund. Det er blitt bebreidet partiet at det ikke har hatt noen bestemt *linje* her. Men det er ikke riktig. Allerede i 1906 reiste partiet krav om avrustning, og posten blev skjærpet av landsmøtet i 1915. Man har også arbeidet efter evne på grunnlag av de programmessige krav som blev stillet op. Da landsmøtet holdtes i 1918, var revolusjonen i Russland en kjensgjerning, og i alle land følte arbeiderne at de var rykket nærmere overtagelsen av samfundsmakten. Det norske arbeiderparti erklærte i 1918, at det fortsatt vilde kjempe mot det borgerlige militærvesen, og at det prinsipielt anerkjente militærstreik støttet av faglig aksjon, men i situasjoner som måtte gjøre det ønskelig vilde partiet støtte dannelsen av *soldatråd* på moene med all den kraft det rådet over. Den samme taktikk blev fastslått av landsmøtene i 1919 og 1920, av-

passet etter de forhold som da mentes å foreligge. Etter vedtagelsen av tesene fortsatte partiet sin antimilitære kamp, men det sa samtidig at arbeiderne måtte forberede sig på å gjøre bruk av *vebnet makt* i klassekampen. Det forslag som foreligger for dette landsmøte, er en fastslåen og videre utforming av den linje som partiet hele tiden har fulgt i det antimilitære spørsmål. Det peker på det samme: kamp mot den borgerlige klassehær, anerkjennelse av militærstreik som et revolusjonært kampmiddel i bestemte situasjoner og videre at arbeiderklassen må forberede sig også fysisk på å forsvare sin stilling.

På ungdomsfylkingens landsmøte ifjor blev militærstreiken satt op som et av de aktuelle kampmidler som burde komme til anvendelse. Når landsmøtet praktisk talt enstemmig «gravet det gamle lik frem igjen», som det er blitt sagt, kom det ikke av at man plutselig var blitt pasifistisk innstillet — at man forkastet bruken av våben i klassekampen. Beslutningen var nærmest et uttrykk for ungdommens uvilje mot de siste årenes *passivitet* på dette område. Det var vedtatt lange resolusjoner av det gamle ungdomsforbund om å «føre kampen inn på moene», at man skulde skride til bevegning osv., men det var ikke lagt to pinner i kors for å føre noe av dette ut i livet. På bakgrunn av dette, som betegnet en død-periode innen den revolusjonære ungdomsbevegelse, var de beslutninger som blev fattet ifjor et lyspunkt og et fremskritt. Det var en *aktiv* linje, som tilsiktet å avsløre klassehærens karakter og samtidig skjærpe interessen innad for de oppgaver som her

meldte sig. Vi kjenner alle resultatet av den aksjon som blev ført. Det må innrømmes, at virkningen var god. Ganske visst blev det ingen «masseaksjon» i den forstand. Men de retssaker som den trakk etter sig, og myndighetenes aggressive optreden i det hele mot de som deltok på en eller annen måte i dette arbeid, bidrog sitt til at det allikevel blev en aksjon av meget stor betydning. Vi fikk anledning til å *bevise*, hvad man før bare hadde kunnet påstå, at den norske verneplikthær er en klasseinstitusjon, som våre motstandere vil utnytte til det ytterste i forsøket på å forfølge og kue arbeiderklassen. Og derved vaktet øket interesse omkring spørsmålene — større enn på mange år.

Vi fikk utpå høsten en diskusjon om militærstreiken skulde fortsette eller ikke, og om den skulde være tvungen. Man opdaget da, at der hadde ligget ganske forskjellige motiver til grunn for dem som hadde tatt stilling til spørsmålet. Noen så militærstreiken som en *sammenhengende* kamp, mens andre betraktet den som et *ledd* i kampen. Det er utvilsomt den almindelige mening idag innenfor ungdomsfylkingen som innen partiet, at den beslutning som blev fattet om å avblåse militærstreikaksjonen var den riktige. Det er sagt at man dermed sviktet de kamerater som satt inne eller som skulde i fengsel. Jeg tror at disse kamerater fullt *forstod* den beslutning som blev tatt, og at de visste at partiet ikke hadde noen tanke om å «svikte» dem. Men jeg vil tilføie, at om så var at noen kunde føle sig sviktet, måtte partiet ha rett og plikt til også her å handle ut fra klassens hele interesser.

Vi har grunn til å si, at vi ved

organiseringen av militærnektelsen igjen opnådde å tilrettelegge for enhver, som overhodet *vilde* forstå, hvad som er militærvesenets egentlige funksjon og oppgave her i landet, og at vi opnådde å samle øket interesse om partiets antimilitære kamp. Gjennem det var der lagt et nytt grunnlag å føre kampen på. Å fortsette streiken på moene vilde være å *rive dette grunnlag vekk*, fordi det ikke var mulig under de daværende forhold, på en så begrenset front, å nå lengere enn man allerede hadde nådd. Vi kunde nu si til ungdommen: Dere har sett og erfart hvad klassehæren er — *gå inn i fiendens leir!* Og noen bedre kampform å føre aksjonen videre på var ikke mullig.

I det forslag som er utarbeidet, fastslås at militarismen er uløselig knyttet til det kapitalistiske samfund, og at bare ved et *makt-skifte* kan arbeiderklassen avskaffe de motsetningsforhold som opprettholder militarismen. Det heter videre at partiet vil fortsette arbeidet for avvebning. Jeg tror ikke vi avskaffer den borgerlige hær under de nuværende maktforhold, og heller ikke at vi formår å tvinge igjennem en oppløsning av de hvite gardes. Men det hindrer ikke at vi fører vår propaganda på den linje; det er et krav som folk vil forstå. Og nettop den situasjon vi står i gjør det nødvendig, at vi slår sterkere enn noen sinne til lyd for partiets opfatning i det antimilitære spørsmål og søker å *underbygge* den ved en vedholdende agitasjon og organisasjon. Vi *vet* at der står minst femti tusen mann vebnede borgergarder idag; vi vet at skytterlagene blir brukt eller misbrukt til «utrenskning» av klassebevisste arbeidere, og vi vet at idrettsbevegelsen utnyttes på sam-

me måte. Alt dette tilsier hvor nødvendig det er for arbeiderklassen å sette sig i forsvarsstand og skaffe sig de maktmidler som må til for å hindre makthaverne i å slå arbeiderne ned. Derfor pekes det i forslaget bl. a. på at en av de viktigste oppgaver er å arbeide for opprettelse av ordensvern, knyttet til de faglige samorganisasjoner og dannet av de mest pålitelige organiserte kamerater. En annen og selvfølgelig ikke mindre viktig oppgave er den direkte agitasjon ved opprettelse av antimilitære *grupper* i hær og flåte. Her er der allerede gjort en god begynnelse, og det har utviklet sig til et spent kampforhold på enkelte plasser. Vi må undergrave hos rekruttene respekten for blanke knapper og uniformer og få utryddet det som enn sitter igjen av den gamle autoritetstro blandt arbeiderne; dermed vil meget være vunnet. Setter vi noe inn på å utvikle kampen her, efterhvert som vi høster erfaringer, vil vi kunne makte selv under fredelige forhold å rekruttere hundreder av ungdom til vår bevegelse og dermed opnå å nøytralisere våre motstandere mer og mer. — Hvad endelig angår det program som i få ord er trukket op for militærstreiken, dekker det helt vårt syn på forholdene; jeg tror det er et godt forslag. Jeg vil til slutt si, at hvad vi vedtar her skal vi også føle *ansvar* for — om mulig *større* ansvar enn for noen av de andre beslutninger. Der er i forslaget ikke satt op mer enn det som er gjennomførlig, og vi skal stemme for det under den forutsetning at det *medfører forpliktelser for alle partiets foreninger og medlemmer*. Vi kan begynne å realisere dette program *nu*. Landsmøtet bør vedta forslaget enstemmig, og landsmø-

tets representanter bør gjøre alt for å føre det ut i livet.

Adolf Karlsen fremsatte følgende forslag: Partiet vil med alle midler understøtte den individuelle militærstreik.

Gerhardsen: Det vil være i strid med det fremlagte forslag. Det fastslåes her at militærstreiken er et *situasjonsbestemt* middel, og kun hvor partiet har truffet avgjørelse om iverksettelse av denne aksjon, kan det tilsi dem

sin støtte som nekter militærtjeneste. At partiet vil gjøre det, har det også bevist i hele sin virksomhet. Jeg peker bl. a. på beslutningen om opprettelse av justisfondet.

Meyer: Karlsens forslag må betraktes som et motforslag til innstillingen.

Ved voteringen blev landsstyrets forslag vedtatt mot 4 stemmer, som blev avgitt for *Adolf Karlsens* forslag.

Valg.

Centralstyret.

Valgkomiteen fremla følgende innstilling til valg:

Formann: *Oscar Torp*. Næstformann: *Edv. Bull*. Sekretær: *Ole Oisang* (med 7 stemmer; *Hjalmar Dyrendahl* hadd 6). Redaktør: *Martin Tranmæl*. Øvrige medlemmer av centralstyret: *Alfr. Madsen*, *Ingv. Rastad*, *Jens Teigen*, *Amandus Holte*, *Johannes Johannesssen*, *Math. Fredstie* og *Waldemar Nielsen*. For kvinnesekretariatet: *Sigrid Syvertsen*. — Som varamenn til centralstyret blev foreslått: *Eugen Johansen*, *Øistein Martinsen*, *Charles Syvertsen*, *A. Eliassen* og *O. Ripnes*.

Indrebo (valgkomiteens formann): Komiteen har ansett det for en viktig opgave å få centralstyret så allsidig sammensatt som mulig. Og med det kjennskap jeg har, tror jeg det er lykket for komiteen å bringe i forslag et centralstyre som er så sterkt og allsidig som det er mulig å få det. Komiteen er også stort sett enstemmig om innstillingen, så vel til centralstyret som til landsety-

ret. — Næstformannen, *Bull*, har sendt en skrivelse til komiten, hvori han bestemte fraber sig gjenvalg. Vi har drøftet dette meget lenge og inngående. De grunner han har anført for å frasi sig gjenvalg, er vanskelig å komme forbi. Men på den annen side er det endnu vanskeligere for partiet å gi avkall på *Bull* — i den stilning iallfall, for nærværende. Vi er derfor kommet til det standpunkt, at vi *enstemmig innstiller ham til gjenvalg*. *Bull* har underhånden erklært sig villig til å gå inn som medlem av centralstyret — så langt vilde han strekke sig. Når han ser sig anledning til det, må han også, mener vi, kunne gå med på å la sig gjenvelge som næstformann. Vår innstilling på dette punkt er en inntrengende henstilling til *Bull* om å gi efter for det almindelige ønske som er tilstede, ikke bare innen komiteen, men sikkert også blandt landmøtets øvrige deltagere.

Som man vil se, er det dissens om sekretæren. Flertallet kan begrunne sitt standpunkt selv; jeg hører i dette tilfelle til mindretal-

let. Begge de foreslåtte er dyktige folk. Men når jeg gjør mig det spørsmål: hvor har partiet i øieblikket mest bruk for redaktør Øisang, da stiller det sig slik for mig iallfall, at han kan gjøre partiet og bevegelsen en større tjeneste ved å overta den stilling han nu skulde tiltre, som journalist og agitator på samme tid. Hvad vi trenger på partikontoret, er en dyktig organisasjonsmann, som dertil er flink til å administrere, og i den stilling mener mindretallet, at Dyrendahl vil gjøre full fyldest for sig. Han vilde kunne avlaste formannen så meget arbeide, at Torp kunde komme mer ut i agitasjonen. Det er altså ikke ikke noe personspørsmål for oss dette, slik at mindretallet setter Dyrendahl op mot Øisang, men vårt forslag må sees utelukkende under hensyn til *partiet* og det arbeid som foreligger. — Det har vært antydning en annen utvei, hvis man ikke kommer til enighet, nemlig at det isteden blev stillet et *beløp* til centralstyrets disposisjon, og at man foreløbig ikke valgte noen sekretær. Hvis det skulde vise sig å være stemning her for å ta Øisang tilbake fra Trøndelag, vilde jeg vært mere tilbøielig til å stemme for en slik ordning som nevnt, dersom det blir optatt forslag om det. Forsåvidt Øisang ikke blir valgt til sekretær, er komiteen enstemmig om å foreslå ham som Trøndelags medlem av landsstyret.

Bull: Jeg må si, at det virkelig er det frekkeste voldtektsforsøk jeg noen gang har vært utsatt for! (Munterhet.) Min vegring for å motta gjenvalg har jeg ment svært alvorlig, og jeg må fastholde den. Jeg har fått i opdrag bl. a. å skrive den norske arbeiderbeve-

gelses historie, og man vil forstå, at det er vanskelig å få tid til å skjøtte om det, ved siden av det annet, hvis man samtidig skal sitte med et stort arbeid i partiets dærlige drift. Det er også annet jeg hadde lyst til å skrive om, og som ligger utenfor dagens almindelige ting. Så jeg må be landsmøtet ta hensyn til mit ønske i denne henseende.

Til formann blev *Oscar Torp* gjenvalgt ved akklamasjon.

Efter bemerkninger av *Indrebo* og *Eugen Johansen*, som rettet en inntrengende henstilling til Edv. Bull om å motta valg på nytt som næstformann, blev *Bull* enstemmig gjenvalgt ved akklamasjon.

Man gikk derpå over til debatt om innstillingen på sekretær.

John Aae: Det var med en beklemmende følelse jeg så at Øisang var innstillet av et flertall i valgkomiteen til partisekretær. Han var nettop blitt ansatt som redaktør av parti-bladet i Trondhjem, og som stillingen er i Trondhjem, har vi ment det vilde være av overmåte stor betydning å få Øisang dit op. Vi mener at dette vil være av større betydning for partiet som *helhet*, enn å få ham som sekretær. Trøndelag er gang på gang blitt tappet for krefter; vi mistet også Tranmæl ved redaktørvalget, da han skulde tilbake til Trondhjem. Også Dyrendahl er fra Trondhjem, og man kan si, at vi allikevel mister en. Men det er i *avisen* vi trenger Øisang. Dyrendahl er ikke journalist, men han er en dyktig og prøvet organisasjonsmann, som partisekretærarbeidet vil ligge vel til rette for. Derfor gir vi heller avkall på ham, tross vi kunde ha bruk for begge to.

Trygve Lie: I valgkomiteen blev flere kandidater nevnt, således også Olsen-Hagen. Men man fant det vilde være vanskelig for en som er stortingsmann, å ofre seg fullt ut for stillingen. Valget kom da til å stå mellom disse to. Jeg er klar over, at det må tillegges megen vekt det som er sagt av Aae og også fremholdt av Trøndelagsrepresentantene i komiteen. Men hvad er det *viktigste* for tiden innen Det norske arbeiderparti — er det partiet i Trondhjem, eller er det landspartiet? Efter den oversikt vi nu har fått over partiets stilling, trenger partiet i høy grad en mann som kan vie sine krefter til et grundig arbeid for å bygge partiorganisasjonen op. Vi i Akershus f. eks. føler sterkt behovet av hjelp fra landspartiet. Og det samme melder sig i de mer bortliggende distrikter. Og nettopp her vil Øisang være den rette mann; han har også den fordel at han er godt kjent med forholdene fra sin virksomhet tidligere både i Sør-Trøndelag, Vestfold og på Sørlandet. Hvis imidlertid Øisang ikke skulde motta valg, vil jeg foreslå, at der ikke velges noen fastlønnet sekretær av landsmøtet, men at det derved innvundne beløp kan anvendes av centralstyret til hjelp i agitasjonen og til assistanse på kontoret for øvrig.

Øisang: Jeg vil bare kort si, at personlig ønsker jeg helst å reise til Trondhjem. Og jeg tror Aae kan ha rett i det han anførte, at jeg vil kunne være til større nytte der. Jeg vil be innstendig om at man ikke stemmer på mig til partisekretær.

Skaardal: Flertallets innstilling er i grunnen — for å bruke det uttrykk Bull nevnte — et vold-

tektsforsøk likeoverfor trønderne. Og det er jo ikke noe nytt. Vi er snart uttømt for de krefter vi har der oppe. Når Lie taler om hensyn til partiet, må jeg si at jeg har et ganske annet syn på det. Jeg vil henstille alvorlig til denne forsamlings overveielse, om den finner det forsvarlig å holde Øisang tilbake her og hindre ham i å reise til Trøndelag.

Løve: Lie nevnte en ordning som jeg tror bør overveies; det vilde kanskje være den beste inntil videre for partiet. Jeg tror vi får finne oss i å resignere der hvor det *kan* gjøres, og bruke pengene der hvor det er absolutt nødvendig.

Charles Syvertsen sluttet sig hertil.

Tranmæl: Intet er mindre lønsomt enn å sløife partisekretærstillingen. Det er absolutt nødvendig for partikontorets administrasjon, at man har en fast sekretær, og at formannen får anledning til å komme ut. Jeg synes det er ganske utelukket å ta Øisang; for *partiets* skyld er det helt uforsvarlig ikke å la ham reise til Trondhjem og overta avisen. Ved siden av Oslo er Trondhjem det partimessig viktigste punkt i landet. Hans dugelighet som redaktør og agitator kjenner vi alle, og han er et samlende punkt. Jeg gjentar, at det vil være meningsløst å berøve distriktene der det håp de har til Øisang. Det får da heller bli et skjønn, hvordan man vil ordne sig med den arbeidshjelp partikontoret trenger.

Rastad fremholdt, at hvis det på noe felt trengtes en agitator og organisator, var det i generalsekretærstillingen for partiet. Den mann som der blev valgt, vilde

gjøre nytte for partiet *overalt* på de steder hvor han kom, og hvor han trengtes.

Thorbjørn Henriksen erklærte å ville stemme for *Lies* forslag, idet han vilde legge det i beslutningen at centralstyret fikk be- myndigelse til å ansette en sekretær.

Einar Gerhardsen: Det går an å sloife partisekretæren, men spørsmålet er om det er god økonomi å spare nettopp der. Jeg tror det vilde være den *dårligste* økonomi for partiet, og jeg tror at partifellene utover landet vilde forstå det.

Gunnar Lund støttet *Lies* forslag, mens *Flood-Engelbrechtsen* uttalte sig i samme retning som *Gerhardsen*.

Madsen: Jeg anser det ganske uriktig å ta en så fremragende journalist som *Øisang* fra Trondhjem til Oslo. Vi må se partiet som et landsparti, som en helhet, og av all kraft støtte distriktene. Vi trenger å sende dem de dyktigste folk vi kan sende, isteden for å ta kreftene vekk fra dem.

Aarseth sluttet sig helt til *Aae* og anbefalte *Dyrendahl* valgt.

Lie vilde, såfremt hans forslag blev nedstemt, opprettholde forslaget på *Øisang*.

Torp: Jeg skal ikke foreta noen mannjevning. Jeg ser gjerne *Øisang* som partisekretær. Men vi som sitter i ledelsen for partiet, vet av erfaring hvordan man leter med lys og lykt, så å si, efter habile krefter til *partiavisene*. Og nettopp på dette område er mangelen størst. Dette hensyn skulde derfor være avgjørende for oss, hvor det gjelder spørsmålet om *Øi-*

sang som partiets sekretær. Hvad *Dyrendahl* angår, er han, efter det kjennskap jeg har, ganske sikkert fullt kvalifisert for stillingen. Jeg understreker hvad der er sagt av *Tranmæl* og *Gerhardsen*, at det vil være den dårligste form for økonomi å spare på partikontoret. Det gjelder tvert om nu å ta et løft, så partiet kan *utvide* sig og knytte de forbindelser, skriftlig og muntlig, som er mulig.

Ved voteringen blev *Lies* forslag vedtatt. Derved bortfalt valg av sekretær.

Som redaktør blev enstemmig gjenvalgt *Tranmæl* ved akklamasjon.

Forøvrig blev innstillingen på centralstyremedlemmer besluttet sendt tilbake til komiteen.

Efter en pause blev møtet satt på mytt, og man gikk videre i valgene.

Valgkomiteen foreslog, at *Eugen Johansen*, som var innstillet som 1. varamann, rykket op som fast medlem. Som 5. varamann foreslog komiteen *Erling Antonsen*.

Antonsen foreslog valgt *Einar Gerhardsen*.

Johan Magnussen oplyste, at valgkomiteen hadde forutsatt, at *Gerhardsen* vilde bli valgt av ungdomsfylkingen. Men skulde det være tvil om det, vilde han slutte sig til *Antonsens* forslag.

Videre fremkom forslag på *F. Larsen* og *Håkon Meyer*.

Efter en del debatt blev forslagene oversendt komiteen til behandling i forbindelse med innstillingen.

Hilsen fra det italienske parti.

Fra sekretæren for det italienske maksimalistparti. *Vernocchi*. referertes følgende innløpne telegram til kamerat Balabanoff:

Vi ber Dem igjen om å representere det italienske sosialistparti på de norske kameraters kongress. Vi sender vår lykkønsking og hilsen til kongressen og

uttaler vår solidaritet. Vi takker for innbydelsen til kongressen og innbyr de norske partikamerater å sende representanter til vår kongress. Tiden for kongressen er ennå ikke definitivt fastsatt. De hjerteligste hilsener. —

Man gikk ilderefter over til behandling av dagsordenens post 10:

Samvirkebevegelsen.

Det innledende foredrag blev holdt av *Jens Teigen* som uttalte:

Samvirkebevegelsens stilling i vårt land er jo ikke så særlig god, eller så langt utviklet som man efter de mange års arbeid med saken kunde vente. Men det forbrukssamvirke som vi har fått organisert, er heller ikke så ubetydelig som mange tror. Norges kooperative landsforening er en av landets største en gros forretninger nu. Og foruten vareomsætningen er den begynt med *produksjon* av varer.

I flere byer ser vi en kooperasjon som må sies å være høit utviklet, f. eks. i Stavanger. I Oslo har samvirkelaget en omsetning, som for dette år antagelig kommer op i 14 millioner kroner. Laget har 25 moderne utsalg spredt på de forskjelligste deler av byen. Og dette resultat er opnådd med et tilsluttet medlemstall av bare 10,000, og på en tid mindre enn ti år. Sammenslutningen fant sted i Oslo i 1916. Siden da har kooperasjonen hatt en rivende vekst.

Men dessverre er tilstandene ikke alle steder de beste. I altfor mange byer er tilslutningen liten, og i andre mangler man ethvert

samvirkelag. Selv i større arbeidercentrer handler man hos privatkapitalistiske kjøbmenn isteden for å oprette egne lag og støtte sin egen forretning. Jeg tror det måtte kunne utrettes langt mer på dette område. Men det skal arbeid til, og man må få en slutt med den forferdelige sløvhed og likegladhet. Om *dette* skulde det jo ikke være noen strid innen vår bevegelse. Landsorganisasjonens kongress har gang på gang besluttet, at de fagorganiserte skal stå tilsluttet kooperasjonen, og partiene er enig i det. Det ser bare ut som om interessen for den sak man er *enig* i, drukner i kampen om det som det er meningsforskjell om. Det er den gamle feil, at man anvender kreftene innad istedenfor *utad*. Det forhold skulde nu heldigvis være over, og det skulde da gå an for partiets forskjellige avdelinger utover landet med kraft å ta spørsmålet op og arbeide for samvirkebevegelsen.

Det er megen reaksjon i vårt land, men noe så enke reaksjonært, så brutalt og arbeiderfiendsk som *handelsstanden* finnes ikke. Og de private handlende er så meget sterkere, som de er vel organisert

og har den økonomiske makt. Derfor skulde det være sådan blandt arbeiderne, at man ikke gikk til de private med sine penger. Her kan vi føre den direkte aksjon ut i praksis med en gang — uten noen forhandling eller inngripen fra noen kant. Det skulde være en oplagt ting for enhver klassebevisst arbeider å slutte sig aktivt om forbrukskooperasjonen. Vi bekjemper ikke handelsstanden ved *resolusjoner* og den slags; hvad de folk frykter for, er at forbrukerne tar sig eammen og ved praktisk organisasjon setter dem ut av spillet. Det er ikke gjort med en gang å få det i sving. Men ser vi på resultatene her i Oslo de siste 10 år, de forstår vi at meget kan gjøres. Og medlemmene har ikke tapt penger på det — tvert om. Om man ser på det praktisk, er det oplagt *forretning* for dem.

Det er spesielt arbeiderkvinnene vi må henvende oss til i denne sak. Husk, at hvad den kapitalistiske handelsstand bruker i sin kamp mot arbeiderne, det har den fått gjennom de penger som arbeiderfamiliene leverer tilbake til kapitalisten av sin ukelønn. Vi får håpe, at man ved opplysning vil komme til en bedre forståelse, slik at man ikke fortsatt er med på å finansiere dem som bekjemper arbeiderklassen på en så brutal måte.

De kooperative bedrifter er et skritt på sosialiseringens vei. Vi krever andel i ledelsen og i utbyttet. I de kooperative foretagender som vi selv bygger op, er det ikke spørsmål om *andel*, for der har vi hele ledelsen, og der får vi hele utbyttet. Derfor skal vi sette noe mer inn på denne side av arbeiderklassens kamp for frigjørel-

sen. Vi legger det i kooperasjonen, at det skal være en sosial bevegelse, et *middel* i vår kamp — og jeg tør påstå at det er et *effektivt* og *praktisk* middel. Vi skal heller ikke bare slutte oss til, men også sørge for at bevegelsen blir *ledet* etter arbeidernes syn. Det er blitt en så stor bevegelse nu, at man *kan* ikke la den gå tilbake til småborgerlig ledelse. Av viktighet er det også, at landsforeningen, med de resurser den nu sitter inne med, trer støttende til og er behjelpelig med at der blir startet forretning og åpnet utsalg på de steder, hvor arbeiderne ikke hittil har maktet det. Det vil den selv ha all fordel av. Det gjelder å få samvirket ut blandt de brede masser, skaffe det innpass. Når vi så får det i stand, skal vi alltid ved valg til kongressen velge folk av vårt eget *syn*, slik at den kooperative bevegelse blir ledet ut fra de klassebevisste arbeideres syn og interesser. (Bifall.)

Efter forslag av landsstyret vedtok landsmøtet enstemmig følgende

retningslinjer for partiets virksomhet innen kooperasjonen:

I.

Partiet fastslår, at den kooperative bevegelse må bygges op og utvikles til å bli et ledd i arbeidernes klassekamp, sideordnet med partiet og fagbevegelsen.

Den kooperative bevegelse har sin bestemte plass å utfylle, både hvad angår arbeidernes dagsinteresser og når det gjelder å skape forutsetninger for en helt samfundsmessig produksjon og omsetning.

En sterk kooperativ bevegelse, som nøie samarbeider med partiet og fagbevegelsen, vil bli et mektig og nødvendig middel til å sikre gjennomførelsen av arbeiderklassens oppgaver.

Det er partiplikt ved medlemsskap og på annen måte å støtte kooperasjonen.

II.

Kooperasjonens oppgaver er i første rekke:

1. Å skaffe arbeiderklassen de beste behovsartikler (næringsmidler, beklædningsgjenstander etc.) til den lavest mulige pris, og å skaffe fiskere og småbrukere best mulige avsetningsbetingelser direkte til forbrukerne gjennom disses lag
2. Under faglige kamper i størst mulig utstrekning å formidle forsyningen av matvarer m. v. til de kjempende arbeidere.
3. Å drive en aktiv propaganda og kamp, og legge hele sin virksomhet slik an, at arbeiderbefolkningen kan vekkes til forståelse av at det er nødvendig å utrydde profittsystemet og de overflødige private medlemmenn i produksjon og omsetning.
4. Å innrette sin tekniske organisasjon på overtagelsen av omsetningen i det fremtidige arbeiderstyrte samfund.

III.

Det pålegges centralstyret å utarbeide et sirkulære angående partimedlemmenes arbeid for og innen kooperasjonen. Dette sirkulære samt de av

landsmøtet vedtatte kooperative retningslinjer oversendes til samtlige partiavdelinger snarest.

Valgene (fortsat).

Som representant i centralstyret for kvinnesekretariatet valgtes enstemmig *Sigrid Syvertsen* med *Rachel Grepp* som suppleant, overensstemmende med kvinnekongressens forslag.

Det forelå fra valgkomiteen følgende endrede innstilling på 8 medlemmer av centralstyret:

Alfr. Madsen, Ingv. Rastad, Jens Teigen, Amandus Holte, Johs. Johannessen, Math. Fredstie, W. Nielsen og Einar Gerhardsen. Varamenn: Eugen Johansen, Øistein Martinsen, A. Eliassen, Erling Antonsen og Ole Gjersvik.

Olaf Eriksen foreslo *Håkon Meyer*. Forslaget blev støttet av *Steinsett* og *Øistein Martinsen*.

Meyer frabad sig valg.

Aarseth anbefalte *Meyer* valgt som 1. varamann.

Valg blev *Alfred Madsen* med 120 stemmer, *W. Nielsen* 119, *Einar Gerhardsen* 117, *Math. Fredstie* 113, *Ingv. Rastad* 111, *Amandus Holte* 102 og *Jens Teigen* 96 stemmer. Dernæst hadde *Meyer* 60 stemmer.

Som første varamann blev valgt *Meyer* med 68 stemmer. Dernæst hadde *Eugen Johansen* 38. Som 2.—5. varamenn blev enstemmig valgt *Eugen Johansen*, *Øistein Martinsen*, *A. Eliassen* og *Erling Antonsen*.

Landsstyret.

Som medlemmer av landsstyret innstillet valgkomiteen:

Magnus Johansen, Østfold, *Trygve Lie*, Akershus, *Oscar Nil-*

sen, Hedmark, *Nils Sten*, Buskerud, *Marie Skau* (13 stemmer), Vestfold, *Ole Moen*, Telemark, *Johan Oydegard*, Kristiansand, *Nils Norheim*, Stavanger, *A. Bakke*, Bergen, *M. Skjærseth*, Møre, *Johan Nygaardsvold*, Sør-Trøndelag, *Aae* (7 stemmer), Trondhjem, *Wilh. Jacobsen*, Nord-Trøndelag, *A. Moan*, Nordland, og *Gitta Jønsson*, Troms.

Et mindretall på 6 foreslog *Ole Øisang* istedenfor *John Aae*. 1 medlem foreslog *Sverre Hjertholm* istedenfor fru *Skau*.

Som varamenn blev innstillet: *Anton Andreassen*, Lillehammer, *Konrad Knudsen*, Drammen, *Emil Aase*, Rogaland, *O. A. Glasø*, Nordland, og *A. Lothe*, Sogn og Fjordane.

Steinsett: Jeg tror å kunne si, at vi representanter for Vestfold blev meget forbauset over å se denne innstilling; hvor redaktør *Hjertholm* er helt strøket vekk og erstattet med en annen. Det måtte kunnet gå an å ta en kvinne fra et av de steder, hvor det er satt inn en *ny* representant, slik at vi får beholde vår. Jeg vil henstille at så skjer.

Fru *Syvertsen*: Det var et enstemmig ønske fra kvinnesiden å få flere inn i landstyrete, og vi fant at fru *Skau* var den dyktigste.

Ida Nordal beklaget, at *Aalberg* ikke var innstillet til gjenvalg.

Skaardal opplyste, at det var kommet sterke henstillinger fra Namdalen til fordel for den kandidat som var innstillet av komiteen.

Olaf Eriksen foreslog *Jakob Friis* istedenfor *Ole Moen*, Rjukan.

Indrebo meddelte, at komiteen enstemmig var gått over til forslaget på Øisang.

Valgt blev til medlemmer av landstyrete: *Magnus Johansen*, Østfold, *Oscar Nilssen*, Hedmark, *Nils Steen*, Buskerud, *Johan Oydegard*, Kristiansand, *Nils Norheim*, Stavanger, *A. Bakke*, Bergen, *M. Skjærseth*, Møre, *Johan Nygaardsvold*, Sør-Trøndelag, *Ole Øisang*, Trondhjem, *Gitta Jønsson*, Troms, og *A. Moan*, Nordland, samtlig med 121 st., *Trygve Lie*, Akershus, og *Wilh. Jakobsen*, Namdalen, med 118 stemmer, *Ole Moen*, Telemark, med 115, og *Marie Skau*, Vestfold, med 91. Der næst hadde *Sverre Hjertholm* 31, *Jakob Friis* 6, *Aalberg* 3 og *Gunnar Lund* 1 stemme.

Haugen, Drammen, foreslog *Olaf Solumsmoen* som varamann for Buskerud.

Ida Nordal opplyste, at representantene for Inntrøndelag vilde stemme på Øraker, Levanger, som nr. 3.

Det blev stemt særskilt over hver av de foreslåtte. *Andreassen*, *Glasø*, og *Lothe* blev valgt enstemmig, *Aase* mot noen få stemmer. Som 2. varamann blev valgt *Solumsmoen*, Drammen.

Revisorer.

Som partiets revisorer gjenvalgtes *Peder Løwe* og *Sven Svensson* med *A. Nyrén* og *Hans Abelsnes* som varamenn.

Arbeidsledigheten.

Efter forslag av redaktionskomiteen blev det enstemmig vedtatt følgende

oprop til den norske arbeiderklasse:

Arbeidsløsheten i landet har nu herjet i over fire år og blir i år verre enn noen gang. Myndighetene gjør ingen ting for å gripe inn mot den og tillater en ansvarsløs spekulasjon i landets pengevesen, som bringer forvirring inn i alle økonomiske forhold. Arbeidskjøperne utnytter dette til å senke arbeidernes levestandard og forbereder en storkamp med dette formål til våren.

Samtidig vil regjeringen gjennomføre en voldgiftslov som skal kneble arbeidernes kampevne, mens den ingen ting gjør for å fremtvinge den nedgang i alle priser som den stigende kronekurs berettiger til. Tvertimot. Ved sitt forslag om å opheve husleiereguleringen bidrar regjeringen til ettertrykkelig å heve prisnivået. Bolig-

nøden skal bekjempes ved at man gjør det dyrere å bo og derved tvinger den fattigste del av befolkningen til å flytte ennu tettere sammen, nøie sig med ennu dårligere boliger. Ingen tenker på å lette bolignøden ved å tvinge dem som sitter med overflødig stort husrom, til å hjelpe de husville. Kommunene innskrenker sin boligbygging til lite eller ingen ting, fordi de ikke vil legge den nødvendige skatt på de samfundsklasser som har råd til det.

På alle måter arbeider de økonomiske og politiske makthavere sammen for å senke det arbeidende folks livskår.

I kampen mot de reaksjonære makthavere har arbeiderklassen bare sig selv og sine organisasjoner å stole på. Arbeidere! Slutt op om fagorganisasjonen og Det norske arbeiderparti, og bli med å reise en samlet, sterk arbeiderorganisasjon, såvel på det økonomiske som på det politiske område.

Amnestikravet.

Videre blev følgende uttalelse, foreslått av redaktionskomiteen, vedtatt enstemmig:

Til regjeringen.

Det norske arbeiderpartis landsmøte krever av regjeringen at den nu gjør alvor av å fremme amnesti for de som er dømt i politiske saker.

Regjeringen har gjennom år tillatt påtalemyndighet og domstoler å følge en politikk, som behandler de forskjellige klasser på forskjellig måte. Ved å la banksvindlere, nikkkelbedrøvere og andre samfundsfarlige kapitalistiske forbrytere gå løse, og samtidig sette arbeiderklassens talsmenn i fengsel, har landets myndigheter

lært arbeiderne at Norge ikke er hvad det gir sig ut for å være, et rettssamfund, og de har brutt ned all respekt for borgerlig lov og rett i arbeidernes sinn.

Vi krever at der nu blir gjort en radikal forandring i norsk rettspraksis og at, som et første tegn herpå, de fengslede talsmenn for arbeiderklassen settes i frihet. og vi vil kjempe for dette krav med alle de midler som står til vår rådighet.

Protest mot den hvite terror.

Landsmøtet vedtok i en resolusjon å uttale de norske arbeideres harmfylte protest mot den blodige terror som fremdeles raser i

Ungarn, Bulgaria og Polen. I uttalelsen heter det: De redselsgjerninger som disse landsmakthavere har gjort sig skyldig i under den siste tid, maner til revolusjonær klassesamling overalt, til systematisk samling av arbeiderklassens krefter for å kunne møte reaksjonens overgrep med sikker seiersvilje. Landsmøtet oppellerer også til alle fordomsfrie intellektuelle om å være med å reise en opinion for internasjonal politisk amnesti. Professor Nansen, som er Norges representant i Nasjonenes forbund, har tatt til orde for denne tanke. Landsmøtet krever av regjeringen at den offisielt pålegger sin representasjon i Genf å ta op dette arbeid.

Oplysningsvirksomheten.

Om denne sak forelå en lengere resolusjon, hvori blev understreket nødvendigheten av at dette arbeid blev viet den størst mulige opmerksomhet.

Aksel Zachariassen skulde ha innledet dette spørsmål, men tiden strakk ikke til.

Partiets skolekomite uttalte i den innstilling som var forelagt landsstyret:

Striden og splittelsen i den norske arbeiderbevegelse har også stanset hele det organiske opplysningsarbeid som blev drevet for en del år tilbake. Efter den siste partisplittelse er der ikke drevet

synderlig systematisk opplysningsvirksomhet hverken av vårt parti eller de andre arbeiderpartier. Bortsett fra korrespondanseskolen har Landsorganisasjonen heller ikke, efter at det intime samarbeid med partiet ophørte, ofret noe for å fremme det indre opplysningsarbeid. For hele arbeiderbevegelsen er dette er farlig forhold som hurtigst mulig må enpartinorganisasjonene å ofre dette spørsmål en større opmerksomhet. Særlig av hensyn til den opvoksende generasjon er det nødvendig å opta et planmessig opplysningsarbeid. Uten en grundig orientering i f. eks. arbeiderbevegelsens

historie vil den opvoksende ungdom ha vanskelig for å forstå norsk arbeiderpolitikk.

Splittelsen som gjør, at vi har tre politiske partier, og som videre medfører, at Landsorganisasjonen står isolert fra disse partier, gjør somheten drives i andre former enn tidligere. Den nødvendiggjør for øvrig også, at Landsorganisasjonen ofrer denne gren av sin virksomhet større oppmerksomhet. Gjennom de faglige samorganisasjoner har den nu all opifordring til å overta en stor del av den *almindelige opplysningsvirksomhet*. Teoretisk opplysningsarbeid om sosialismens almindelige grunnsetninger og om arbeiderbevegelsens historie samt praktisk undervisning om fagbevegelse, organisasjonsteknikk o. s. v. berøres lite av den nuværende politiske splittelse, og bør kunne drives gjennom samorganisasjoner for arbeidere og arbeiderungdom fra alle politiske leire. Landsmøtet opfordrer derfor partiorganisasjonene til, gjennom de faglige samorganisasjoner, å søke igangsatt kurser, skoler eller studiecirkler, anlagt med et sådant program, at de kan samle deltagere fra alle politiske partier.

Det er imidlertid også i høieste grad påkrevet, at partiet igangsetter et opplysningsarbeid for sine egne medlemmer, beregnet på å dyktiggjøre dem som medlemmer av Det norske arbeiderparti. Den stilling, hvori vårt parti for øie-

blikket befinner sig, nasjonalt som internasjonalt, gjør det nødvendig for våre medlemmer å kjenne de forhold og betingelser som har skapt partiets stilling.

Partiets skolekomite som har drøftet spørsmålet, mener, at den gunstigste metode for opplysningsvirksomheten, er *kveldsskoleformen*. Kveldsskolen har den fordel, at den skaper stabilitet og fasthet og har erfaringsmessig vist sig å gi de beste resultater. I Oslo, hvor komiteen er bekjent med, at man vil gå i gang med en sosialistisk kveldsskole, vil skolen bli av lengere varighet, og komiteen kan også tenke sig, at man i andre større byer, som Trondhjem, Drammen og Stavanger, kan få i gang skoler av lengere varighet. Hvor dette ikke lar sig gjøre, anbefaler skolekomiteen partiorganisasjonene å igangsette kortvarige, f. eks. 2-månedlige kveldsskoler med undervisning to kvelder pr. uke og to timer hver kveld — 32 timer ialt. En kveld i uken bør ofres til undervisning i allmenfag og i praktisk organisasjonsvirksomhet, den annen kveld til undervisning i teoretiske og politiske fag. Skolekomiteen skal senere utarbeide undervisningsplaner for slike kortvarige kveldsskoler.

En annen form for opplysningsvirksomhet er *studiecirklene*. De er mest hensiktsmessige der hvor man ønsker å konsentrere studiene om et bestemt spørsmål. Et

spørsmål som f. eks. de uavhengige kommunistpartiers internasjonale stilling egner sig særlig godt for behandling i en studiecirkel.

Forelesningskurser lørdager og søndager er også en gunstig form, særlig for de steder som mangler lokale lærerkrefter. På et slikt to dagers kursus, med tilkalt spesielle forelesere, vil det være mulig å gjennomgå ganske meget stoff.

For det indre opplysningsarbeid i partiet anser skolekomiteen disse tre former som de best skikkede. Hovedsaken er imidlertid at der blir optatt et interessert og energisk arbeid for denne forsømte gren av vår virksomhet. Arbeidernes korrespondanseskole, som drives av Arbeidernes faglige landsorganisasjon, bør også benyttes i langt større utstrekning enn hittil. Skolen har således et korrespondansekursus i kommunalpolitikk, som alle partiets kommunekandidater bør gjennomgå. Den har dessuten en rekke teoretiske kurser, som kan gjennomgås i fellesskap av studiecirkler.

Landsmøtets beslutning.

Efter forslag av skolekomiteen, hvortil landsstyret sluttet sig, vedtok landsmøtet følgende beslutning:

Landsmøtet understreker på det kraftigste nødvendigheten av at der ofres langt større oppmerk-

somhet på det organiserte opplysningsarbeid. Det er nødvendig at både fagbevegelsen og partiet tar sig av denne oppgave, og særlig sørger for at den unge, opvoksende generasjon får anledning til å tillegne sig de kunnskaper om arbeiderbevegelsens teorier, historie og praksis, som kan gi dem et holdbart grunnlag for en effektiv deltagelse i klassekampen.

Landsmøtet oppfordrer partiavdelingene til

a) gjennom samorganisasjonene å arbeide for optagelse av et alment sosialistisk opplysningsarbeid, omfattende alle fagorganiserte arbeidere,

b) selv å igangsette kveldsskoler, studiecirkler eller forelesningskurser med særlig henblikk på partiets stilling og politikk,

c) i større grad enn hittil å utnytte Korrespondanseskolen.

d) Landsmøtet gir skolekomiteen i oppdrag å utarbeide passende undervisningsplaner for kveldsskolene og studiecirklene, og henstiller til centralstyret i størst mulig utstrekning å støtte de lokale organisasjoners opplysningsarbeid økonomisk.

Fra kvinnekongressen var oversendt forslag om at partiet på de steder, hvor der var behov for og krefter til å lede arbeidet, skulde sette i gang *studiecirkler* i teoretisk og praktisk partiarbeid, fellessirkler eller cirkler for kvin-

nene alene. Dette forslag blev enstemmig tiltrådt av landsmøtet, likeså en henstilling fra kvinnekongressen til partiet om å pålegge mennene å ta sine hustruer med i organisasjonen og selv delta i opplysningsarbeidet blandt kvinnene.

Håndslag til arbeideridretts- ungdommen.

F. Larsen og Ole Gjersvik foretok følgende uttalelse, som blev en-

stemmig vedtatt: Det norske arbeiderpartis landsmøte hilser med glede dannelsen av Arbeidernes idrettsforbund og uttaler sin tilfredshet med arbeideridrettsbevegelsens sterke vekst. I full forståelse av den store betydning arbeideridrettsbevegelsen kan få for arbeiderklassens kamp, vil landsmøtet pålegge partiets medlemmer og presse å støtte arbeideridrettsbevegelsen, dens organisasjoner og arrangements.

Barnelagsbevegelsen.

Om denne sak innledet kvinnesekretæren, *Thina Thorleifsen*. Hun uttalte:

Da tiden er så langt fremskreden, vil jeg bare til den innstilling som foreligger i denne sak, få si noen få ord.

Det er ikke nok, at beslutningen blir enstemmig vedtatt, men beslutningen må også gjennomføres, da barnelagsbevegelsen er av overordentlig stor betydning for partiet. Hensikten med barnelagene er jo å få barna med i bevegelsen og gjøre dem til interesserte medlemmer, for derved å gjøre dem fortrolig med arbeidernes økonomiske og politiske sammenslutninger. Og når de når en bestemt alder, å få dem med i ungdomslagene, for derved å skolere dem til gode partifeller.

Siden landsstyrets beslutning i våres om at barnelagsarbeidet skulde underlegges partiet, kvinnesekretariatet og ungdomsfylkingen i fellesskap, har jeg fått forståelsen av at der ikke er gjort hvad gjøres skulde på dette om-

råde. Det er særlig hvad økonomien angår. Som bekjent er det ingen kontingent til landskomiteen, og derfor er det partiavdelingene og ungdomslagene som må ha det økonomiske ansvar. Vi utgir f. eks. «Den unge kamerat», den blev trykt til 1. mai, men noe oppgjør av salget er ennå ikke innkommet tross utsendte sirkulærer herom. Bladet er solgt den 1. mai, og pengene må da finnes, så oppgjøret kan bli innsendt til komiteen. Landskomiteen kan ikke få utgitt neste nummer av bladet, hvis oppgjør ikke blir innsendt. Det må nu efter at landsmøtet vedtar innstillingen, bli mere ansvarsfullhet hos våre voksne medlemmer på dette område. —

Landsmøtet sluttet sig enstemmig til det fremlagte forslag, sålydende:

De få år vi har drevet barnelagsbevegelse her i landet, har lært oss at det er av overordentlig stor betydning, at vi får samlet arbeiderbarna i våre rekker. En

stor del av de barn som var med i våre første lag, deltar nu aktivt i ungdomslagene, parti- eller fagforeningene. Og etterhånden som vi får flere og flere lag, og barna blir voksne, vil det vise sig at barnelagsarbeidet har vært noe av det mest fruktbringende partifellene har befattet sig med.

Barnelagenes underholdningskrefter (musikkorps, barneteater, dansarringer m. m.) har også i den forløpne tid vært av meget stor betydning for partiet ved dets møter og andre tilstelninger.

Bare den som har satt sig inn i folkeskolens undervisningsmaterie, vet hvor påkrevet det er at vi får barnelag overalt i landet, hvor det overhodet er betingelser herfor. I skolene innpodes barna med hele borgerskapets moral og blir på den måten som voksne svært vanskelige å påvirke med vår agitasjon. Kan vi derimot få tak i massen av arbeiderbarna, vil de allerede før de blir voksne ha lært å forstå den kommunistiske ide og være innforlivet med kameratskapets ånd.

Barnelagsarbeidet sorterte tidligere under ungdomsbevegelsen,

men denne ordning viste sig lite praktisk. Derfor har landsstyret besluttet, at barnelagsbevegelsen skal underlegges så vel ungdomsfylkingen som kvinnesekretariatet og Det norske arbeiderparti.

Denne ordning har vist sig heldig, men den medfører også ansvar hos partifellene og organisasjonene. Men dette ansvar er visstnok ikke alle fullt bevisst, ellers var der gjort mer for barnelagene enn hittil.

Det som barnelagene trenger, er assistanse av voksne partifeller og økonomisk støtte.

Idet landsmøtet godtar den beslutning som er falt om at barnelagene skal sortere under de tre organisasjoner, beslutter landsmøtet, at de stedlige partiavdelinger og deres underavdelinger (kvinnestudier og ungdomslag) er pliktig til å danne barnelag og står økonomisk ansvarlig for disse. —

Næste landsmøte.

Som siste sak forelå *tid og sted for neste landsmøte*. Avgjørelsen herav blev overlatt landsstyret.

Landsmøtets avslutning.

Landsmøtet kom til avslutning ved 1½12-tiden. Partiets formann, *Torp*, uttalte til avskjed:

Vi står ved avslutningen av møtet efter å ha gjennomgått en viktig dagsorden og efter å ha foretatt nyvalg av central- og landsstyre. La mig derfor benytte anledningen til å si en takk til de kamerater som nu trer ut av central- og landsstyret. Det som

preget partiets avgåtte ledelse var det gode samarbeid mellem de enkelte medlemmer. Alle da godviljen til, og vi hadde stadig følelsen av når vi møttes til våre rådslagninger, at alle var innstillet på *partiets* beste. En av de som riktignok ikke fratrer centralstyret, men som dog fratrer et viktig tillitsverv, er vår sekretær, Einar Gerhardsen. Til ham må

jeg også få rette en personlig takk for samarbeidet. Alle vet under hvilke forhold Gerhardsen og jeg blev valgt. Vi var to ganske almindelige unge gutter, som bare av et parti som vårt kunde settes i spissen i de ledende stillinger vi har innehatt. Det var under vanskelige forhold vi blev valgt, men samarbeidet var det beste, og det gikk. Jeg vil takke Gerhardsen ikke bare for hans arbeid, men for den kjærlighet hvormed han omfattet partiet og sin gjerning. Han er ung, hensynsløs og sterk; ja, det er dette som særpreger ham. Han har fått mange skubb av den grunn, men hadde han ikke fått dem så hadde han heller ikke vært Gerhardsen.

Vi har avgjort en rekke viktige saker. Men det er ikke nok med beslutningene, kamerater. Nu må hver enkelt av dere være med å støtte under beslutningene og gi dem kjøtt og blod. Jeg følger mig også forvisset om at det vil skje.

La mig til slutt få rette en takk til den lille skikkelse vi har hatt gående her under landsmøtet, Angelica Balabanoff. Hun har ikke støiet stort; men hun har for oss vært som et pust utenfra, og fått noe til å banke i brystet vårt som vi har ventet på. Vi har savnet internasjonale forbindelser i et par år, og vi har sterkt følt savnet av dem. Men nu er det liksom døren er åpnet ut til verden også for oss, og vi får igjen utløsning for den internasjonale solidaritetsfølelse som behersker alle norske arbeidere. Det viser at vi er på rett vei. Takk, fru Balabanoff, fordi De kom på vår kongress med disse forjettelser.

Med disse ord sier jeg representantene takk for samværet, og ber dere sammen med mig å rope et *leve for Det norske arbeiderparti, for den internasjonale solidaritet, for sosialismens seier!*

Og efter et nifoldig hurra blev landsmøtet avsluttet med «Internasjonalen».

